ՍՈՎԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԲԵՐՈՑ ԹԵՄԻ

ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3 (8)
ՈՒԼԻՍ - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1980

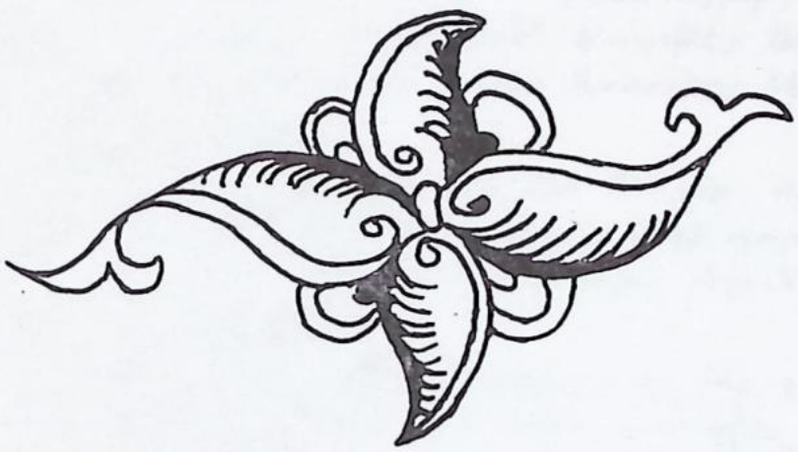
EL-CH
ARAJ
1980

2209

Uit de nalatenschap van
Nubar Jessayan (1920-2009)

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԻՈՑ ԹԵՄԻ

Պ Ա Ր Բ Ե Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Գ· ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 3 (8) ՅՈՒԼԻՍ - ՀՈԿՏ. 1980

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

ԵՒ ՀԱՅ ԳԻՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԸ

Սիրելի աշակերտներ,

Ամէն առաւօտ երբ կ'արթննաք, ձեր ընտանեկան բոյնին մէջ կը սկսի հնչել մեր քաղցրահամ Հայոց լեզուն, որ առաւել եւս կը ջերմացնէ այդ տաքուկ բոյնը: Գրքերով լեցուն ձեր պայուսակները շալկած՝ կ'ուղղուիք դէպ դպրոց ու դասարաններուն մէջ, Հայերէնի ուսուցիչներու դուրսւրանքին ներքեւ, ձեր մտերմութիւնը կը սերտացնէք մեր արեւահամ Հայոց լեզուին հետ: Զրօսանքի պահերուն, բակին մէջ ամէն անկիւնէ կը լսէք ձեր խաղընկերներուն ուրախ-պուարթ հայերէն բացատանչութիւնները, որոնք կենսուրախ մթնոլորտ մը կը ստեղծեն դպրոցին մէջ: Երդի պահերուն, հայերէն տառերով փոխանցուած մեր ներաժշտութիւնը կը խանդավառէ ձեզ եւ թեւ ու թռիչք կու տայ ձեր հոգիին: Իսկ դիչերը, երբ արդէն աւարտած էք յաջորդ օրուան ձեր դասերու պատրաստութիւնը ու «դիչեր բարի» ըսելէ ետք ձեր ծնողներուն կ'ուղղուիք անկողին, հոն եւս, վստահաբար, երկիւղածութեամբ ձեր անմեղ ձեռքերը մխացուցած՝ կ'աղօթէք Աստուծոյ, հայերէնով կ'աղօթէք, հայերէնով կը խօսիք Աստուծոյ հետ:

Այս ի՜նչ բախտաւորութիւն:

Օր մը մտածա՞ծ էք երբեք, թէ այն մեծ Սուրբը, այն հրաշագործ Մարդը՝ Մեսրոպ Մաշտոց, ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ մեզի պարգեւած է այնքան գեղեցիկ, հրաշալի եւ աստուածային հայոց լեզուն:

Նախ, ո՞վ է Մեսրոպ Մաշտոց:

Մեսրոպ Մաշտոց՝ հայ գիրերու ստեղծիչը եւ մեր գրականութեան հիմնադիրը, առաջին թարգմանիչը, առաջին ուսուցիչը եւ հայ դպրոցին հիմնադիրը, ծնած է պատմական Հայաստանի Տարօն գաւառի Հացեկաց գիւղը, մօտ 362 թուականին: Որդին էր Վարդան անունով գիւղապետի մը: Տարօնի մէջ իր կրթութիւնը ստանալէ ետք մեկնած է Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Վաղարշապատ եւ որպէս քարտուղար ու

զինուորական, պաշտօնավարած է Խոսրով Գ.–ի արքունիքին մէջ: Լաւագէս տիրացած էր յունարէն, ասորերէն եւ պարսկերէն լեզուներուն: Որպէս հայրենասէր հայ, Մեսրոպ Մաշտոց իր այս բարձր պաշտօններուն մէջ ինքզինք երբեք երջանիկ չէր զգար եւ հոգեպէս կը տառապէր: Իր պաշտած ժողովուրդին դիր ու գրականութիւն չունենալու ցաւը զինք կը տանջէր:

Ու օր մըն ալ, Մեսրոպ Մաշտոց լքելով իր արքունի ու զինուորական պաշտօնները, ինքզինք կը նուիրէ կրօնական կեանքի ու կը քարոզէ Քրիստոնէութիւնը: Իր քարոզութեանց ընթացքին Մեսրոպ մեծ դժուարութիւն կ'ունենար Աւետարանին պատուիրաններն ու օրէնքները հաղորդելու հաւատացեալներուն, որովհետեւ տակաւին հայերէն Աստուածաշունչ չունէինք: Մեր ժողովուրդի այս դժբախտ կացութիւնը տեսնելով, Մեսրոպ Մաշտոց ըսած է. «Տրտմութիւն է ինծի համար եւ անպատկառ են իմ սրտի ցաւերը իմ եղբայրներուս եւ ազգակիցներուս համար»: Այս մտածումներուն եւ մտահոգութիւններուն մէջ է, որ Մեսրոպ կը յղանայ հայկական գիրեր ստեղծելու գաղափարը:

Իր նպատակին իրականացման համար, Մաշտոց վերադառնալով վաղարշապատ կը ներկայանայ Սահակ Պարթեւ Կաթողիկոսին ու կը խորհրդակցի հայերէն գիրեր ստեղծելու կարեւորութեան մասին: Ապա, երկուքը միասին կը դիմեն Հայոց Վռամշապուհ արքային, որ կը քաջալերէ գիրերնիք, կը գնահատէ անոնց գաղափարը ու ամէն օգնութիւն կը խոստանայ այդ ծրագրին յաջողութեան համար: Ամէն կողմ մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծուի, որովհետեւ հայերէն գրերու դիւտով պիտի ունենայինք հայերէն Աստուածաշունչը, հայկական դպրոց եւ հայկական մշակոյթ:

Մեսրոպ խումբ մը աշակերտներով կ'ուղղուի Եդեսիա քաղաքը: Աշակերտներուն մէկ մասը հոն կը թողու ասորերէն տրվելու համար, իսկ միւս մասը կը դրկէ Սամոսատ՝ յունարէն տրվելու: Իսկ ինք, իր ամբողջ օրերը կ'անցնէ աղօթքով ու ճգնութեամբ: Օր մըն ալ, երբ խորունկ ու սրտառուխ կ'աղօթէր, աստուածային ձեռք մը դծեց հայոց լեզուին սրբազան տառերը: Մաշտոց անմիջապէս կը լծուի գործի եւ նոր գիրերով նախ կը թարգմանէ Աստուածաշունչի «Առակաց Գրքի» հետեւեալ նախադասութիւնը– «Ճանաչել գիմաստութիւն եւ գխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»:

Այս թարգմանութեան յաջողութենէն շատ դոհ, ան կը վերադառնայ հայրենիք: Երբ Մեսրոպի եւ իր աշակերտներու գործունէին մասին լուր կը հասցնեն Կաթողիկոսին եւ Թագաւորին, անոնք հսկայ բանակով դուրս կ'ելլեն քաղաքէն ու Ոհակ գետի մօտ կը դիմաւորեն գա-

նոնք: Ցնծութեան ու յաղթանակի երգերով ու փառաբանութիւններով անոնք Մեսրոպը կ'առաջնորդեն մայրաքաղաք եւ մեծ ժողովրդական հանդէսներով կը նշեն Գրերու Գիւտը:

Մաշտոց ինչո՞ւ ստեղծեց հայերէն տառերը:

301 թուականին Հայաստան քրիստոնէութիւնը հռչակեց պետական կրօնք: Ամէն կողմ կառուցուեցան չքեղ վանքեր եւ զեղազանգակ եկեղեցիներ: Բայց որովհետեւ հայ պիրեր չունէինք, երբ մեր պատմիչներն ու մատենագիրները եկեղեցի յաճախէին՝ օտար լեզուով կը լսէին Աստուածաշունչի պատուիրանները ու պատարագը, եւ, վստահաբար, շատ բան չէին հասկնար: Հայ գրերու գիւտով անմիջապէս Աստուածաշունչը հայերէնի թարգմանուեցաւ ու մեր պապերը սկսան հայերէն խօսիլ Աստուծոյ հետ ու անոնք աւելի եւս կապուեցան մեր եկեղեցւոյ եւ քրիստոնէութեան:

387 թուականին Հայաստան բաժնուած էր յոյներու եւ պարսիկներու միջեւ: Երկու պետութիւնները ալ կը ջանային իրենց լեզուն եւ մշակոյթը տարածել հպատակ մէջ, զանոնք վերջնականապէս ձուլելու համար իրենց մէջ: Վտանգը շատ մեծ էր եւ ահաւոր:

Հայ ժողովուրդը կը զանուէր իր հայկականութիւնը կորանցնելու սպառնալիքին տակ: Այդ ժամանակներուն, մենք բանակներ չունէինք որպէսզի ազատագրէինք մեր հողերն ու հայրենիքը: Ուրեմն, պէտք էր այնպիսի ուժ մը, զէնք մը ստեղծել, որպէսզի պարտականը եւ յուսահատ լուծին տակ զանուող հայերը միանային: Այդ ուժը հանդիսացաւ Գրերու Գիւտը: Շնորհիւ այդ ուժին, չնորհիւ հայոց լեզուին, օտար պետութիւններու իշխանութեան տակ զանուող հայ ժողովուրդը հոգեպէս մէկ ժողովուրդ դարձաւ, պահելով իր ազգային պետականութիւնը եւ հայկականութիւնը:

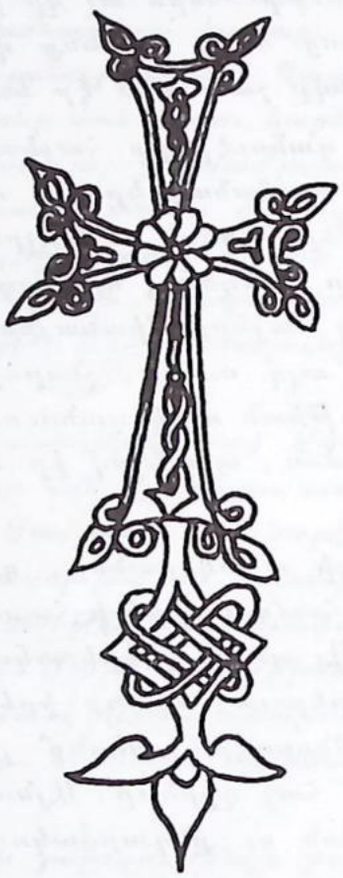
Եւ վերջապէս, սիրելի աշակերտներ, գրերու գիւտով հայ մանուկները ունեցան իրենց համար սիրելի հաստատութիւն մը, երկրորդ տուն մը՝ Հայ Դպրոցը: Ալ պէտք է երեւակայէք հոգեկան մեծ ուրախութիւնը այն հայ մայրերուն, որոնք իրենց զաւակներուն ձեռքէն բռնած հայ դպրոց կ'առաջնորդէին զանոնք՝ լաւապէս տրմելու համար նոր ստեղծուած եւ թարմ հայ պիրերը: Այնուհետեւ դարեր շարունակ հայ դպրոցները բազմացան ու ընդարձակուեցան, ընդունելով բազմահազար հայ մանուկներ:

Այսօր, երբ դուք կ'ապրիք ձեր հայրենիքէն հեռու ու կը շնչէք օտար այլազան ափերու վրայ, ձեր մեծագոյն հարստութիւնն է Հայ Դպրոցը: Հոն է որ լաւապէս պիտի տիրանաք ձեր մայրենի լեզուին

ու զայն վահան դարձուցած՝ դէմ պիտի դնէք ձեր հայկականութիւնը ջնջել փորձող թշնամիներուն: Այսօր, Մեսրոպ Մաշտոց թէեւ մարմնով մեր մէջ չի գտնուիր, բայց հոգեպէս կը գտնուի բոլոր այն մանուկներուն մէջ, որոնք ամբողջ սրտով կը սիրեն իրենց մայրենի լեզուն եւ ոչ մէկ ճիգ կը խնայեն զայն կատարեալ կերպով հնչեցնելու համար:

Մեսրոպ Մաշտոցը ամուր պահեցէք ձեր սրտերուն մէջ, որպէսզի ապրիք դուք, Հայոց լեզուն եւ Հայ ԱԶԳԸ:

ԱՐԱՐԱՏ ՎՐԴ. ԹՕՍՈՒՆԵԱՆ

«ԴԺՈԽՔԸ..., ՈՒՐԻՇՆԵՐՆ ԵՆ»

Սարթրի ամենասքանչելի թատերգութիւններէն մէկուն՝ «Դռնփակ նեռա»ին (Huis Clos , 1944) վերջաւորութեան, գլխաւոր հերոսին՝ կարաէանի կողմէ արտասանուած այս նախադասութիւնը՝ «Դժոխքը ուրիշներն են» համառօտակը ու դրապէտ հեղինակին համբաւաւոր յայտարարութիւններէն մէկն է, որ կը խտացնէ ու կը պատկերացնէ հեղինակին համառօտակրան չարք մը դրոյթները: Ինչպէս Սարթրի միւս ստեղծագործութիւններուն պարագային, հոս ալ, «արուեստը կեանք կու տայ համաստասխրութեան»:

«Դռնփակ նեռա»ին մէջ Սարթր կը չօշափէ գլխաւորաբար մարդկային ազատութեան թեման, որ գոյութենապաշտ հեղինակին ամբողջ կեանքին ու ստեղծագործութեան մէջ գերիշխող արժէքն է: Սարթրի կեանքի ընկերուհին՝ Սիմոն տը Պուվուար, այս թատերախին հրատարակութենէն երկու տարի ետք՝ 1946–ին տեղի ունեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին, Սարթրի մասին ըսած է. «Ան կը չափահասացնէ կեանքը անցուցած է չարք մը պանդոկի սենեակներու մէջ, ուր սեփական ոչինչ ունի, ո՛չ իսկ իր վերջին գործէն օրինակ մը, եւ որոնք այցելուները կը զարմացնեն իրենց մերկութեամբ»: «Դռնփակ նեռա»ին մէջ տղամարդ մը եւ երկու կիներ կը քանատուին պանդոկի անպատուհան սենեակի մը մէջ, որ հետզհետէ անոնց համար կը վերածուի դժոխքի, որովհետեւ այդ երեք բնաւակիցներէն իւրաքանչիւրը, միւսներուն հետ իր փոխյարաբերութիւններուն ընթացքին կը զգայ, թէ նեղակաց ամէն «միւս», իր մտքի ու հոգիի կեղեքիչն է, ինչպէս նաեւ երեքին մէջեւ տեղի ունեցող ամուլ, անձկարկ ու անխուսափելի խօսակցութիւնը կը պարեւարէ իւրաքանչիւրին ինքնութիւնը, ու կը խեղդէ հոգեմտային

ու մարմնական ազատութիւնը: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը ինքզինք կը զգայ անելի մը մէջ, որ պոյասած է բարոյական, մտային ու տեսային վիշտարերու արդելակիչ կոտակումով:

Այսպէս, անկարելի կը դառնայ աղամարդու մը եւ կնոջ մը միջեւ սիրոյ կապի մը ստեղծումը, որովհետեւ նեղկայ է երբորդ անձ մը կամ «ամբոխ»ը: «Կը թուէ, որ զոյգ սիրահարները նայելն երբորդի մը միջոցով, որպէսզի երկուքին իւրաքանչիւրը ստուգացում գտայ: Ո՛չ միայն իր անձին, այլ նաեւ երկրորդին ստուգացումը,— կ'ըսէ Սարթր իր «Լինելութիւնը եւ ոչնչութիւնը» խորագրուած համաստաւիրական երկին մէջ: — Ահա է պատճառը սիրահարներու առանձնացման վախերուն: Որովհետեւ երբորդի մը ներկայութիւնը, ամէն պարագայի, իրենց սիրոյն կործանումն է»: Ահա համաստաւիրական ըմբռնումին գրական արտայայտութիւնն է Խթիէլի ուղղուած Կարսէանի սա խօսքը. «Ո՛չ, ձգէ՛ գիս: Մեր միջեւ ան (ինէզը) կայ: Ես չեմ կրնար սիրել քեզ, երբ ան կը դիտէ»:

Սարթր կը շրջանցէ կրօնական ու առասպելական յղացքները, հաւանաբար այն համոզումով, որ «Աթէ ազատութիւնը մարդուն հոգիին մէջ անդամ մը պոռթկայ, աստուածներուն ոչ մէկ իշխանութիւն կը մնայ այդ մարդուն վրայ, որովհետեւ աստիկա մարդկային հարց մըն է, եւ միայն այլ մարդիկ են, որ կրնան զայն անկաշկանդ թողուլ կամ խեղդել», ինչպէս կ'ըսէ սարթրեան այլ հերոս մը՝ Ժուպիթեր, «Ճանճերը» թատերդութեան մէջ:

Եւ Կարսէան, որ կը գիտակցի իր կացութեան անհրաժեշտութեան ու կը յայտարարէ, թէ դժոխք ուրիշներն են, ի վերջոյ կը վորձէ յարմարիլ այս կացութեան: Սարթր լուծում չ'առաջարկեր, որովհետեւ, ըստ իրեն՝ իրական աշխարհը վոխարինող եւ մարդուն համոզիչ թուող պատկերի մը ստեղծումը յետին նպատակ կը պարունակէ:

Կ· ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ԺԱՆ ՓՕԼ ՍԱՐԹՐ

ԴՌՆՓԱԿ ՆԻՍՏ

ԿԱՐՄԻԱՆ (վերկու կինեըուն).— *Դուք կը զգուեցնէք զիս, երկո՛ւքդ ալ (պէպլի դուռը կ'ետեթայ)*:

ԷՄԹԻԼ.— *Ի՞նչ ընել կ'ուզես*:

ԿԱՐՄԻԱՆ.— *Պիտի մնանիմ*:

ԻՆԷՋ.— *Չես կրնար մնալ*: *Դուռը գոց է*:

ԿԱՐՄԻԱՆ.— *Ես պիտի սպասեմ, որ բանա՛ն զայն (զանգը կը կոխէ*: *Զանգը չի հնչեր)*:

ԷՄԹԻԼ.— *Ինդրեմ*: *Ինդրե՛մ*:

ԻՆԷՋ (Էմթիլին).— *Մի՛ մտահոգուիր, սիրելի՛ս*: *Զանգը չ'աշխատիր*:

ԿԱՐՄԻԱՆ.— *Չեզի կ'ըսեմ անոնք պիտի բանան (դրան վրայ կը հարուածէ)*: *Ես այլեւս չեմ կրնար տոկալ*: *Ես ձեր հետ այլեւս պարծ չունիմ (Էմթիլ կը վազէ Կարմէանին*: *Վերջինս կը հրէ զայն)*: *Հեռացիր՛, դուն առորմէ սպանելի՛ աղտոտ ես*: *Ես ինծի թոյլ պիտի չտամ քու աչքերուդ մէջ խրելու*: *Դուն լարծուն ես աղտոտ ես*: *Ո՛ւհ (դարձեալ կը հարուածէ դրան վրայ)*: *Ոսթոռնեայի՛ մը նման*: *Ճահիճի՛ մը նման*:

ԷՄԹԻԼ.— *Կ'ապաչեմ քեզի, օ՛հ, կ'ապաչեմ քեզի, որ չլքես զիս*: *կը խոստանամ, որ այլեւս պիտի չխօսիմ, քեզի որեւէ ձեւով նեղութիւն պիտի չպատճառեմ... բայց մի՛ երթար*: *Ես Ինէզին հետ առանձին մնալու չեմ համարձակիր, երբ ան իր ճանկերը ցոյց տուած է*:

ԿԱՐՄԻԱՆ.— *Դուն քու պլխուդ ճարին նայէ*: *Ես քեզ բնաւ չկանչեցի հոս*:

---

* վերի հատուածին թարգմանութիւնը կատարուած է Սարթրի « Huis Clos » ին Սթիւըրթ ճիլպըրթի կողմէ կատարուած անգլերէն թարգմանութենէն, որ կը կրէ «In Camera» խորագիրը, եւ թատերգութեան ոչ թէ բառացի, այլ ազատ փոխադրութիւնն է անգլերէն լեզուին, իրագործուած՝ Սարթրի գաղափարներուն առաւելագոյն հարազատութիւնը պահելու նախանձախնդրութեամբ:

ԷՄԹԻԼ.– Օհ, որքա՜ն ցած մկկն ես դուն: Ա՛յ, դուն իրապէս վախ–կոտ մըն ես:

ԻՆԷԶ (Էմթէլին մօտենալով).– Լա՛ւ ուրեմն, ճնճղուկս. կը յուսամ, որ պոհ ես հիմա: Անոր հաճելի ըլլալու համար դուն դէմքիս թքնցիր եւ մենք քեզ ըրինք: Բայց ան պիտի երթայ, եւ այդ մկկը լաւ ձերբազատում մը պիտի ըլլայ: Այս վայրը միայն մեզի, երկու կինեներուս պիտի պատկանի:

ԷՄԹԻԼ.– Դուն ոչի՛նչ պիտի չահիս: Եթէ այդ դուռը բացուի, ե՛ս եւս պիտի երթամ:

ԻՆԷԶ.– Ո՞ւր:

ԷՄԹԻԼ.– Հոպ չէ՛ թէ ուր: Որքա՛ն կրնամ, քեզմէ հեռու:
(Անոնց խօսակցութեան ընթացքին կարէան կը չարունակէ հարուածել դրան վրայ):

ԿԱՐՍԷԱՆ.– Բացէ՛ք դուռը: Բացէ՛ք վերջապէս: Ես պիտի ընդունիմ ո՛րեւէ բան, ձեր կարմիր ու սաք ունելիները եւ հալած կա–պարը, ձեր չարոցնները, երկաթամատները եւ պրկիչները... ձեր դժոխային բոլո՛ր գելոցները, ամէ՛ն ինչ, որ կ'ապրէ, կը քերթէ ու կը ըզքաղէ՛... ես պիտի տանիմ ո՛րեւէ տանջանք, որ դուք կը սահմանէք: Ո՛րեւէ բան, ո՛րեւէ բան ա՛ւելի լաւ պիտի ըլլար ուղեղի այս մորմոքէն, այս սողսկող ցաւէ՛ն, որ կը կրծէ ու կը դրդռէ մարդը, բայց բնաւ չի՛ վիրաւորեր բաւարար չափով (դռան բռնակը կը սեղմէ ու կը թափահարէ): Պիտի բանա՞ք, թէ ոչ (ցնցուռմով մը դուռը յանկարծ կը բաց–ւի, եւ կարէան գետնին կ'ինկնայ դրեթէ): Ա՛հ (երկար լռու–թիւն):

ԻՆԷԶ.–Ուրե՞մն, կարէա՛ն... Դուն ազատ ես մեկնելու:

ԿԱՐՍԷԱՆ (մտախոհ).– Կը զարմանամ, թէ այդ դուռը ինչո՞ւ բաց–ւեցաւ:

ԻՆԷԶ.– Ինչի՞ կը սպասես: Աճապարէ՛ եւ դնա՛:

ԿԱՐՍԷԱՆ.– Պիտի չ'երթա՛մ:

ԻՆԷԶ.– Իսկ ո՞ւն, Էմթէլ (Էմթէլ չի չարժիր: Ինչպ ինդուքով մը կը բռնկի): Ուրեմն, ո՞վ պիտի ըլլայ այդ մկկը: Մեր երեքէն ո՞վ պիտի մեկնի: Արդէնքը վերցուած է, ինչո՞ւ կը սպասենք... Բայց ինչպէ՞ս ծիծաղելի կացութիւն է այս: Մենք... անբա–ժանելի ենք:
(Էմթէլ նաեւէն անոր վրայ կը յարձակի):

ԷՄԹԻԼ.– Անբաժանելի՞: Կարէա՛ն, եկուր եւ օգնէ՛ ինծի:

Ադա՛պ։ Մենք զայն դուրս պիտի հրնանք եւ դուռը ամրօրէն փակենք վրան։ Այդ մեկը լաւ գաս մը պիտի տայ իրեն։

ԻՆԿԻԶ (Էմիլէին հետ կատակով)։— Էմիլ՛է, կ՛ապաչեմ, ձգէ՛, որ մնամ։ Պիտի չ՛երթա՛մ։ Ո՛չ, միջանցը պիտի չ՛երթա՛մ։

ԿԱՐՍԷՍԱՆ։— Հեռացի՛ր անտրամէ։

ԷՄԻԼ։— Դուն խո՛նթ ես։ Ան քեզ կ՛ատէ՛։

ԿԱՐՍԷՍԱՆ։— Ես անոր համար է, որ հոս կը մնամ։

(Էմիլ իրեն լաւ տայ Ինէզը եւ ապշած կարապանին կը նայի)։

ԻՆԷԶ։— Ինծի՞ համար (լուսնին)։ Շա՛տ լաւ, պոչէ՛ դուռը։ Այդ դուռը բացուելէն ի վեր հոս տառնապատնիկ աւելի՛ տաք կ՛ընէ։ (Կարապան կ՛երթայ դէպի դուռը ու կը պոչէ զայն)։ Ինծի՞ համար, լսէր։

ԿԱՐՍԷՍԱՆ։— Այո՛։ Յամենայնդէպս, դուն պիտես, թէ ինչ կը նշանակէ վախկոտ ըլլալ։

ԻՆԷԶ։— Այո՛, պիտե՛մ։

ԿԱՐՍԷՍԱՆ։— Եւ դուն պիտես, թէ ինչ է վատութիւնը, եւ ամօ՛թը, եւ վա՛խը։ Եղած են օրեր, երբ դուն քու անձդ, քու սրտիդ թագուն անկիւնները քննած ես, եւ ինչ որ տեսած ես հոն, սարսափ ու վհատութիւն պատճառած է քեզի։ Եւ յաջորդ օրը դուն չես պէտքած ինչ ընել, չես կրցած մեկնիլ այն սարսափը, զոր նախորդ օրը նշմարած էիր։ Այո՛, դուն պիտե՛ս, թէ վատութիւնը ի՛նչ կ՛արժէ։ Եւ երբ կ՛ըսես, թէ ես վախկոտ մըն եմ, փորձառութեամբ պիտես, թէ այդ ինչ կը նշանակէ։ Այդպէ՞ս է, թէ ոչ։

ԻՆԷԶ։— Այո։

ԿԱՐՍԷՍԱՆ։— Հեռուտար, ես քե՛զ է, որ պէտք է համոզեմ։ Դուն իմ տեսակէտս ես։ Կը կարծէիր, թէ լրապէ՞ս պիտի երթայի։ Ո՛չ, ես չեմ կրնար քեզ հոս ձգել, որպէսզի պարտութեանս վրայ նայիս քմծիծաղով, երբ դիմուդ մէջ իմ մասիս այդ բոլոր մտածումները կը չրջին։

ԻՆԷԶ։— Իսկապէ՞ս կ՛ուզես զիս համոզել։

ԿԱՐՍԷՍԱՆ։— Այդ միակ բանն է, զոր հիմա կ՛ուզեմ։ Ես այլեւս չեմ կրնար անոնց մտիկ ընել, պիտե՛ս։ Հաւանաբար այդ մէկը կը նշանակէ, թէ ես անոնց հետ այլեւս գործ չունիմ, վերջնականապէս։ Վարագոյրը իջած է, եւ ինձմէ ոչինչ մնացած երկրի վրայ... ոչ իսկ «վախկոտ» անունը։ Հետեւաբար, մենք առանձին ենք, Ինէզ։ Միայն դուք երկուքդ կը մնաք իմ մասիս

մտածող : Ան... ան չի հաչուեւիր : Կարեւորը դո՛ւն ես : Դուն, որ զիս կ'ատես : Եթէ դուն ինծի համբոյկ մը նայէ՛ ինծի : Ես կը վրկուիմ :

ԻՆԷՋ.— Ամիկա դիւրին պիտի չըլլայ : Անգամ մը նայէ՛ ինծի : Ես կարծրացո՛ւիս կին մըն եմ :

ԿԱՐՍԷԱՆ.— Ես քեզի պիտի սրամադրեմ պէտք եղած բոլոր ժամանակը :

ԻՆԷՋ.— Այո՛, մենք չատ ժամանակ ունինք : Բոլո՛ր ժամանակը :

ԿԱՐՍԷԱՆ (ձեռքերը Ինէջի ուսերուն վրայ դնելով).— Մոիկ ըրէ՛ : Կեանքի մէջ ամէն մարդ ունի նպատակ մը, գինք առաջնորդող մղում մը : Այդպէս է, չէ՞ : Ես ո՛չ մէկ կարեւորութիւն ընծայած եմ առողջութեան կամ ակրայ : Ես ձգտած եմ իրաւ մարդ մը ըլլալու : Կարելի՞ է, որ մէկը վախկոտ ըլլայ, երբ ան ամէն քայլի պիտակցարար վտանգ հեռատեսած է : Եւ մէկը կրնա՞յ կեանք մը դատել մեայն մէկ արարքի հիմամբ :

ԻՆԷՋ.— Ինչո՞ւ չէ : Դուն երեսուն տարի երազեցիր, որ հերոս մըն էիր, եւ քեզի ներուեցան հազարաւոր չնչին սայթաքումներ... ո՞րովհետեւ հերոս մը սխալ չի կրնար գործել, անշուշտ : Բայց այդ օրէն դիւրին մեթոտ մը : Ցետոյ եկաւ օր մը, երբ դուն խակտան վտանգի կարմիր լոյսին դիմաց կը գտնուէիր.. եւ դուն առիր Մեքսիքա մեկնող չոգեկառքը :

ԿԱՐՍԷԱՆ.— Դուն կ'ըսես, թէ ես «երազեցի» : Այդ երազ չէ՛ր : Երբ ես ամենադժուարին ուղին ընտրեցի, իմ ընտրութիւնս կատարեցի պիտակցարար : Մարդ մը ա՛յն է, ինչ որ ինք կ'ուզէ ըլլալ :

ԻՆԷՋ.— Ապացուցէ՛ այդ : Ապացուցէ՛, որ այդ երազ չէր : Մարդու մը կատարած արարքն է, որ ցոյց կու տայ անոր էութիւնը, եւ ուրիշ ոչի՛նչ :

ԿԱՐՍԷԱՆ.— Ես չատ կանուխ մեռայ : Ինծի ժամանակ չտրուեցաւ իմ... ընելիքներս ընելու :

ԻՆԷՋ.— Մարդ միշտ չատ կանուխ կը մեռնի... կամ չատ ուշ : Եւ սակայն անոր կեանքը ամբողջացած է այդ վայրկեանին, կարուկ կերպով ընդգծուած ու պատրաստ՝ դատաստանի : Դուն... քու կեանքդ ես, եւ ուրիշ ոչինչ :

ԿԱՐՍԷԱՆ.— Ինչ թունաւոր կին մըն ես դուն : Ամէն ինչի պատասխանող :

ԻՆԷՋ.— Դէ՛հ, մի՛ վհատիր : Զիս համոզելը չատ դժուար պիտի չըլլայ : Դուն քեզի եկուր, մա՛րդ, եւ քանի մը ապացոյցներ հաւաքէ (Կարեկան իր ուսերը կը թօթուէ) : Ա՛հ, իրաւունք չունէի՞, երբ ըսի, թէ դուն խոցելի ես : Հիմա դուն պիտի վճարե՛ս ա-

տոր ղինը, եւ ի՛նչ պին: Կարախա՛ն, դուն վախկոտ մըն ես, ո– րովհետեւ ես այդ կ'ուզեմ: Ես այդ կ'ուզեմ... կը լսե՞ս... ես այդ կ'ուզեմ: Եւ սակայն, նայէ՛ ինծի, տե՛ս որքա՛ն տկար եմ, տակ չունէ մը օդին մէջ, քեզ դիտող նայուածք մը, անձեւ մտածո՛ւմ մը, որ քեզ կը մտածէ (Կարախան, իր ձեռքերը բա– նտրով, կը քալէ դէպի Ինէզը): Ա՛հ, անոնք հիմա բացուած են, այդ մեծ ձեռքերը, այդ կոշտ, մարդո՛ւ ձեռքերը: Բայց ի՞նչ ընել կը յուսաս: Դուն չե՛ս կրնար մտածումները ձեռքե– րով խեղդել: Ուրեմն դուն այլ ընտրութիւն չունիս, դուն պէտք է համոզես զիս, եւ դուն իմ դութիս ենթակայ ես:

ԷՄԻԼ.– *Կարախա՛ն:*

ԿԱՐԱԽԱՆ.– *Ի՞նչ:*

ԷՄԻԼ.– *Վրէ՛ժ լուծէ քեզի համար:*

ԿԱՐԱԽԱՆ.– *Ինչպէ՞ս:*

ԷՄԻԼ.– *Համբուրէ՛ զիս, սիրելի՛ս... այն ատեն դուն անոր ճղղոցը պիտի լսես:*

ԿԱՐԱԽԱՆ.– *Ճի՛շդ է, որ ես քու դութիդ ենթակայ եմ, ինէզ, սակայն դուն ալ ի՛մ դութիս ենթակայ ես:*
(Կարախան էմիլի վրայ կը հակի: Ինէզ փոքր ճիչ մը կ'ար– ձակէ):

ԻՆԷԶ.– *Օ՛, դուն վախկո՛տ, դուն տկար արարած, որ կինեերու դէ՛րկը կը վազես դուն քեզ մխիթարելու համար:*

ԷՄԻԼ.– *Լաւ է, ինէ՛զ: Շարունակէ՛ ճղղալ:*

ԻՆԷԶ.– *Ի՛նչ սիրուն գոյդ: Երանի թէ կարենայիր տեսնել կռնակիդ վրայ փուռած մեծ խոշոր թաթիդ, որ մորթիդ կը փոխէ եւ մե– տաքսը կը ծալէ: Բայց դիտէ՛ք: Ան կը քրտնի. անոր ձեռ– քը կապոյտ արատ մը պիտի ձգէ հագուստիդ վրայ:*

ԷՄԻԼ.– *Շարունակէ՛, ինէ՛զ, չարունակէ՛ ճղղալ... Ձիս ամո՛ւր դրկէ, սիրելի՛ս ա՛լ աւելի ամուր... առիւծս պիտի սպաննէ՛ դինք, ի՛նչ հաճելի բան:*

ԻՆԷԶ.– *Այո, Կարախան, ան իրաւունք ունի: Շարունակէ այդպէս, զայն քեզի սեղմէ. մ'ինչեւ դիւաք, որ ձեր մարմինները իրարու մէջ կը հալին: Տաք ու բաթախան մսակոյտ մը... Սէրը մեծ ախո– ւիանք մըն է, այնպէս չէ՞, բարեկամս: Խոր ու մութ քունի նը– ման: Սակայն ես քեզի թոյլ պիտի չտամ, որ քնանաս: (Կար– ախան թեթեւ չարժում մը կ'ընէ):*

ԷՄԻԼ.– *Անոր մտիկ մի՛ ըներ: Շրթունքդ բերնի՛ս սեղմէ: Օ՛, ես*

քո՛ւկդ եմ, քո՛ւկդ, քո՛ւկդ։

ԻՆԷԶ.— Ուրեմն ինչի՞ կը սպասես։ Ըրէ՛ ինչպէս որ քեզի ըսուեցաւ։ Ի՞նչ սիրուն տեսարան։ Վախկոտ Կարապետը սպամարդու իր բազուկներուն մէջ առած է երեխայասպան Էմիէլը։ Վախկոտ Կարապետը պիտի համբուրէ՞ այդ կինը, թէ պիտի չհամարձակի։ Ի՞նչ է դրաւը։ Ես քե՛զ կը պիտեմ, ամէն մարդ քե՛զ կը պիտէ, ես ինքս ամբոխ մըն եմ։ Կը լսե՞ս ամբոխը։ Կարապե՛տ, կը լսե՞ս անոնք, որ կը մրմրան։ Կը քրթմնջեն ու կը մրմրան։ «Վախկո՛տ։ Վախկո՛տ։ Վախկո՛տ։ Վախկո՛տ»... ա՛յդ է որ կ'ըսեն անոնք... Ազատիլ փորձելը անօգո՛ւտ է, ես քնաւ պիտի չձգե՛մ, որ դուն մեկնիս։ Անոր անմիտ չրթունքէն ի՞նչ առանալ կը յուսաս։ Մոռացութի՞ւն։ Բայց քեզ պիտի չմոռնա՛մ, ես պիտի չմոռնա՛մ։ Դուն դիս սպո՛ւած է համոզես։ Ուրեմն ինձի՛ եկուր, ես կը սպասեմ։ Եկուր հիմա... Նայէ՛, ան ինչպէ՛ս հնազանդ է իր սիկնոջ, լաւ մարզուած շան մը պէս... Դուն չե՛ս կրնար ու քնաւ պիտի չկրնա՛ս սիրանալ անոր։

ԿԱՐՍԷԱՆ.— Ուրեմն դիշերը պիտի չդայ երթալ։

ԻՆԷԶ.— Երթա՛լ։

ԿԱՐՍԷԱՆ.— Դուն դիս մի՞չտ պիտի տեսնես։

ԻՆԷԶ.— Մի՛չտ։

(Կարապետ կը հեռանայ Էմիէլէն եւ քանի մը քայլ կ'առնէ աննշմարելի մէջտեղը։ Կը մօտենայ պրոնզեայ զարդին)։

ԿԱՐՍԷԱՆ.— Ա՛յս պրոնզը (մատներուն թեթեւութենէն կը հարուածէ զայն)։ Ա՛յդ, ա՛յս է վայրկեանը։ Ես կը նայիմ կրակարանին վրայ դանուող այս իրին ու կը հասկնամ, որ դժոխքի մէջ եմ։ Զեզի կ'ըսեմ ամէն ինչ կանխատես մտածուած է։ Անոնք պիտէին, թէ ես վատարանին քով պիտի կանդնիմ ու այս պրոնզեայ իրը հարուածեմ, երբ այդ փոքր աչքերը ուշադիր դիս կը դիտեն։ Լսելո՛վ դիս (Ձանկարծ չուրջը կը դառնայ)։ Ի՞նչ։ Մխայն դուք երկո՞ւքդ։ Ես կը կարծէի, թէ աւելի շատ էին, չա՛տ աւելի (կը խնդայ)։ Ուրեմն այս է դժոխքը։ Ես քնաւ պիտի չըհաւատայի ատոր։ Կը յիշե՞ք ինչ որ մեզի պատմուած էր տանջանքի անհնարինութեան մասին. կրակը եւ ծծումբը, «այրող կիրը»։ Ծեր կիներու պատմութիւններ։ Կարմիր ու տաք սիկնեներու կարիք չկայ։ Դժոխքը... ուրիշներն են։

ԷՄԻԷԼ.— Սիրելիս, հաճի՛ր...

ԿԱՐՍԷԱՆ (զայն հեռու մղելով).— Ո՛չ, ձգէ՛ դիս։ Մեր մէջեւ ա՛ն կայ։ Ես չեմ կրնար սիրել քեզ, երբ ան կը դիտէ։

ԷՄԹԻԼ.— Ձիշդ ես։ Այդ պարապային, ես վե՛րջ պիտի տամ անոր դիտելքուն։

(Ան անդանին վրայէն կը վերցնէ թուղթէ դանակը, եւ ինչպին վրայ խոյանալով զայն կը վիրաւորէ քանի մը անգամ)։

ԻՆԻՋ.— (պայքարելով եւ խնդալով).— Բայց, խնդիր արարած, լո՞նչ ընել կը կարծես։ Շատ լաւ պիտես, որ ես մեռած եմ։

ԷՄԹԻԼ.— Մեռա՞ծ։

(Կը ձգէ դանակը։ Լուռ մնայ։ Ինչպ կը վերցնէ դանակը եւ խնքպինք կը վիրաւորէ ցաւագին)։

ԻՆԻՋ.— Մեռա՛ծ։ Մեռա՛ծ։ Դանակներ, թոյն, պարաններ... բոլորը անօգուտ են։ Ամենա արդէն պատահած է, կը հասկնա՞ս։ Առաջին եւ վերջին անգամ։ Հետեւաբար, մենք հոս ենք, յաւիտեան (կը խնդայ)։

ԷՄԹԻԼ (թնդացող խնդուքով մը).— Յաւիտեա՞նս։ Ամո՛ւսած իմ, ինչպէ՛ս ծիծաղելի է։ Յաւիտեա՛նս։

ԿԱՐՄԷԱՆ (կը նայի երկու կինեըուն ու կը միանայ խնդուքին).— Յաւիտեանս, եւ յաւիտեանս, եւ յաւիտեանս։

(Իրարանցումը կը վերի երթայ յատուկ բազկաթոռին վրայ։ Երկար լռութիւն։ Անոնց խնդուքը հետզհետէ կը մարի, եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը կը դիտէ միւսը)։

ԿԱՐՄԷԱՆ.— Լա՛ւ, լա՛ւ, եկէք չարունակենք այս...

— վարագոյր —

ԺԱՆ ՓՕԼ ՍԱՐԹՐ

Թարգմ.՝ Կ. Շ.

ԾԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Պիտի թողուիմ դաշտերը լայն թախիծի՝
ովասիսներու ճոր ամլութեա՞ն երթալու,
բանաստեղծութեա՞ն,
որուն կը հաւատամ կարծես՝
առանց բանալու պատուհանները դուրսին...

Պիտի թողուիմ բանտերը շրջուած,
դրօշակները գոյներուն աժան,
որովհետեւ երգերը ստած են
եւ մենք խաբուած ենք,
խաբուա՞ծ:

Պիտի թողուիմ հորիզոնները գիծերուն
եւ սկսիմ որոնումին
առասպելի մանուկներուն աչերով,
տեսնելու խաւարը անհուն մեր ուղեղին,
թռիչքներուն տոն–փիշոթեան:

– Պիտի թողուիմ ամէ՞ն բան, –
կը հարցնեմ իրարու ճամբու եզրին,
ու կը սկսիմ ճամբորդութեան մեր
երկար...:

ԳԷՈՐԳ ԹԵՄԻԶԵԱՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԵԿԷՔ

Ձեմարան գացեր եմ:

Յաճախ ճեմարան կ'երթամ:

Կ'երթամ, երբ պէտք ունենամ մոռնալու դուրսի աշխարհը իր բո-լոր չարութիեամբ: Որովհետեւ ճեմարանի դռնէն ներս կարելի է մոռ-նալ ներվան եւ ապրիլ վեց կարճ տարիներու ձգած անուշ եւ անվեր-ջանալի յիշատակները:

Կ'երթամ, նաեւ երբ պէտք զգամ վերյիշելու ինչ որ խոստացած էի ընել, իբրեւ հայ, ճեմարանէն դուրս: Գործադրելու ամբողջ սոր-ված ու յղացած ծրագիրներս, որոնք դպրոցէն ներս տեսական կը մնան:

Իսկ չատ յաճախ կ'երթամ խօսակցելու իմ մեծ ազգարիկիս, դըպ-րոցի հայր առաքելն, մեր վերհսկիչն հետ: Չէ՞ որ վեց տարի ան դիտած է ինծ, երբեմն խոժոռ, երբեմն ժպտուն, իսկ չատ յաճախ մը-տախոհ: Լսած է բոլոր ուրախութիւններուս խեղճ կանչերը եւ զգա-ցած՝ պատանիի չատ աղի արցունքներս: Ան կը հասկնայ զիս: Կ'եր-թամ իր հետ խօսակցելու, իրմէ խորհուրդ առնելու:

Ձեմարան գացեր եմ: Դէպի պարտէզ ճամբուն վրայ, կը զգամ, որ մինակ չեմ: Կարծես լուսինը կը թրթռայ ալիք-ալիք եւ կը զարնուի հսիմնանս: Կը դառնամ:

Դռնէն քիչ մը ներս մկկը կը դիտէ զիս: Չէ, զիս չէ, որ կը դիտէ, այլ ճեմարանի պատերը, արեւը, որ մոլէգին պէս ծուլացեր է պատե-րուն վրայ: Օտար մը միայն այդպէս կրնայ դիտել:

Աստիճաններէն վար, իր քով կը վազեմ ժպտուն: Անշուշտ պիտի պատգրնեմ զինք: Ոչ ոք կայ դպրոցը լռեցմէ եւ պահակէն զատ: Իսկ հիւրը հիւրընկալել պէտք է, չէ՞:

— Կրնա՞մ օգ...

Բառերը կը մնան կոկորդս, իսկ ես կը չարունակեմ ժպտիլ, անխ-մաստ եւ յիմար ժպիտով, որովհետեւ ոչ մէկ յանկարծակի չարժում ը-նելու կը համարձակիմ:

Իր նայուածքը արհամարհոտ է, բարկացած եւ հարուածելու պատրաստ:

Ո՞վ է արդեօք այս կինը:

Ան, շատ հաստատ որոշումով մը, կը դառնայ դէպի ելքի դուռը: Կը վազեմ եւ ես, հիմա ես ալ պատրաստ հարուածելու: Ճեմարանի մէջ, ճեմարանի հպարտութիւնս վիրաւորած են: Հոգ չէ թէ մէկուն ակրտուքով մը, առանց արիւնի, առանց ցաւի: Բայց կան բաներ, որոնց պէտք չէ նոյնիսկ վարդի թերթով մը դպչիլ: Շատ քիչ բաներ են անոնք եւ երբոր ալ ունին նոյն ակունքը, հունը եւ նպատակը՝ **հայկականութիւնը:**

Կը վազեմ եւ ամուր մը կը բռնեմ դասատուհիին.

— Մի՛ երթար...

Կը դառնայ: Դէմքին վրայ տակաւին նոյն դաժան արտայայտութիւնն է, որ հազիւ նշմարելի պզտիկ ծամածռութեան մը (արդեօք ժպիտի՞) կը վերածուի: Եթէ քիչ մը եւս յամենար իր այդ վիճակին մէջ, իր մազերին պիտի քաշէի ու գոռայի երեսին.

— Այդպէս մի՛ նայիր...

— Ճեմարանի սա՞ն ես...

Ո՞վ է արդեօք այս կինը, սեւ աչքերով ու շատ թուխ այս տխուր կինը, որ կրնայ կատաղած ունենալ իմ ճեմարանականութեանս մասին: Ան չ'լսզա՞ր, թէ անեծք եմ, թէ ինչ գուրգուրանք կայ դէպի յուշած պատերը ուղղուած իմ նայուածքիս մէջ:

Իր «այր»երը Ամերիկա կը հնչեն:

— Ես ալ ճեմարանի սան եմ...

Իր հնչումնե՛րը նախ կը լսեմ: Աստուած իմ, ինչո՞ւ այդքան ծեծ-ծեծուտի ենթարկել մեր խրոխտ հնչիւնները, պտոնք դարձնել այդչան յղրծուն:

— Այս չէ սակայն իմ ճեմարանս, — կ'ըսէ ան մեղմամաղձոտ ու հեռուէն եկող ձայնով: — Մերը տարբեր էր... Ամիկա արեւելեան անհաշակ չինք մըն է միայն, քար ու պատ: Իսկ ես մեր կղմինտրէ կարմիր կտուրներով ճեմարանը պահած եմ յիշատակներուս մէջ: Ես այդ կտուրներուն երազով եկայ...

Կրկին կը դառնայ դէպի դուռը:

Այս անգամ չեմ նեղուիր իր ետեւէն: Կ'արժէ՞ ատելել այս կտուրներ վնասող ամերիկեան քաղաքակրթին, որ փորձէ տեսնել քարերէն եւ պատերէն անդին. որ փորձէ այս բարոյներո՛ւն մէջ գտնել իր յիշատակները: Բնաւ չէ՞ նայած ծառի մը շուքին, եւ անոր թափած տերեւներով երազ չէ՞ ճմռթկած իր մատներուն մէջ: Ինչպէ՞ս ըսել իրեն, որ իր վնասած ճեմարանը, կարմիր կտուրներով, իմ աչքերուս

մէջ է, հողմին հետ թեւ կ'առնէ. որ չէ փլած, քանի կամ ես, իմ ընկերնեռս, հոգ չէ թէ մեր պրուխներուն վրայ հիմա տանիք ըլլայ, եւ ոչ կաուր:

Կ'արժէ՞ անգամ մըն ալ երթալ իր եռեւէն, զարնել իր յիշատակներուն մէկ փոքրիկ դուռը, արթնցնելու համար ճեմարանականը իր մէջ:

Սակայն առեն չկայ մտածելու: Զգացումներս են, որ կրկին պիտ կը մղեն իր եռեւէն:

— **Եկո՛ւր...**

Կը քաշեմ պինք եռեւէս, աստիճաններէն վեր, մինչեւ պարտէզին մուտքը: Հոն կը ձգէ ձեռքս ու կը կենայ:

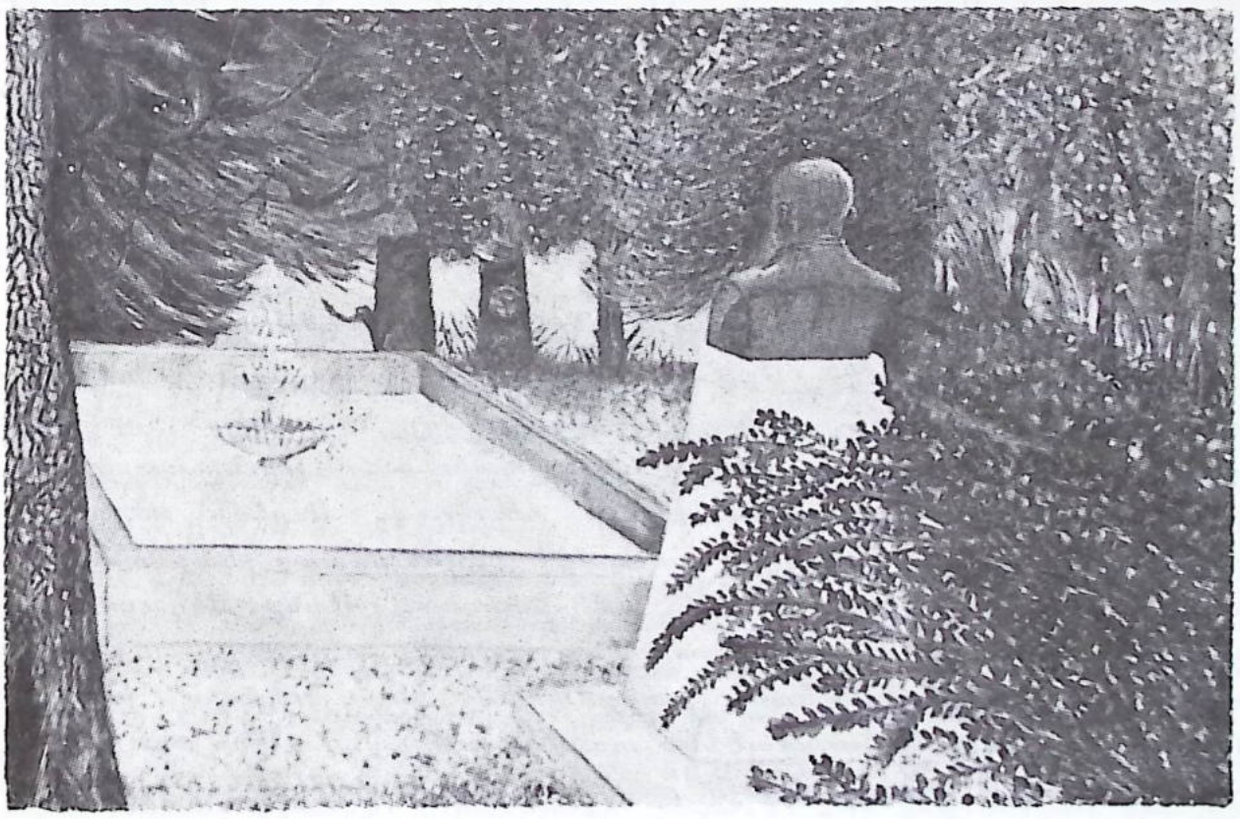
— Դուն խե՞նթ ես: Ո՞ւր կը տանիս պիս...

— Եկո՛ւր, տես ո՛վ կայ հոս:

Թէեւ նայուածքին մէջ վարանում կայ, բայց հետաքրքիր է: Կու գայ քովս, ցանկապատին մօտ, եւ կ'երկարէ դրուխը:

Այնտեղ է Վահափուռը, ժպտուն, հանդարտ:

Այնպէս կ'ազօթեմ, արտասուքով, լռին՝ իմ մեծ աղբարիկիս, ճեմարանի մեծ հայրիկին... կ'ազօթեմ, որ այս մոլորած ճեմարանականը լսէ Վահափուռին ձայնը, ճեմարանին կանչը, լսէ եւ հասկնայ:

Շարունակութիւնը տեսնել էջ 23

ՄԱՐՈՒՇ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՄԻ՛ ԸՍԷՔ …

ԱՅԼ ԸՍԷՔ …

Ա. Մի՛ ըսէք՝

Շուկայ պիտի երթայ ըսելով, տունէն ելաւ։

Դրամ չտուի ըսելով, նեղուեցաւ։

Այլ ըսէք՝

Դրամ տուած չըլլալուս համար նեղուեցաւ։

կամ

Նեղուեցաւ, որովհետեւ դրամ չտուի։

Շուկայ երթալու համար, տունէն ելաւ։

Հաւանաբար թրքական բարբառի մը (Այնթապու բարբառ) ազդեցութեան են վերոյիշեալ ըսելով–ները եւ խօսքի կազմութեան կերպերը՝ իրը թաթախական համեմ ցանուած մեր լեզուին վրայ։

Հայերէնի մէջ ըսելով–ը կը գործածենք միայն այն պարագային, երբ ըսելու արարք մը կայ։ Օրինակ՝ «Բարի լոյս» ըսելով ներս մտաւ։

Այս խօսքը ճիշդ է, այսինքն՝ հոս ըսելով–ը ճիշդ գործածուած է, որովհետեւ ներս մտնողը բան մը ըսաւ. մինչդեռ «դրամ չտուի բանով»–ին մէջ բան մը ըսելը ո՞ւր է։

Ախտաւարակ այս ցուցանքին սկզբնաղբիւրը դժուար չէ գտնել։

Այնթապերէնի մէջ (թրք. բարբառ) չատ կը գործածուի տէյի բառը՝ իբրեւ պատճառի պարագայ յաջորդող գործողութեան, որ հետեւանք է։ Այսպէս՝ «դրամ չտուի տէյի» նախադասութիւնը պատճառ է, իսկ «նեղուեցաւ» նախադասութիւնը՝ հետեւանք։ Ուրեմն՝ տէյի բառը հոս պատճառի պարագայ է, որուն մէջ ըսելու խմաստ չկայ։ Բայց այս տէյի բառը կը գործածուի նաեւ ըսել խմաստով։ Մենք, մեզայատուկ անյարմարութեամբ, հիւրընկալած ենք չըլլալիք այս բառը եւ մաքրապաշտ… բծախնդրութեամբ թարգմանած ենք երկրորդ խմաստով (ըսել), սակայն կը գործածենք առաջին խմաստով։ Մոռցած ենք, որ հայերէնի մէջ ըսել–ը միայն բայ է եւ նախադասութեան մէջ ուրիշ հանգամանք չ'առներ։

Ուշադրաւ է, որ նոյնիսկ թրքական արդի գրական լեզուն չի գործածեր տէյի–ն իբր պատճառի պարագայ: Ուրեմն, ինչ պէտք ունինք «քան զի պատ պատկան» ըլլալու՝ չարտաքսելով մեր լեզուէն համաճարակի մը կատարելութեամբ տարածուած այս թրքահամ ըսելով–ը: Մըննաց որ մեր լեզուն պատճառի եւ հետեւանքի յարաբերութիւն արտայայտող խօսքերու քանի – քանի կերպեր ունի: Հետեւաբար մի ըսէք՝

Զաչխատեցայ ըսելով, *օրական չտուաւ*:

Արագ հասնիմ ըսելով, *վազեցի*:

Այլ ըսէ՛՝

Քանի որ չաչխատեցայ, օրականս չտուաւ:

կամ

Աչխատած չըլլալուս համար, օրականս չտուաւ:

կամ

Զաչխատեցայ, օրականս չտուաւ:

Վազեցի՝ արագ հասնելու համար:

Բ. Մի՛ ըսէ՛՝

Գացի՛ր մը, տեսա՛ր մը, հաւնեցա՛ր մը:

Այլ ըսէ՛՝

Գացի՛ր, տեսա՛ր, հաւնեցա՛ր:

Ինչպէս կ՛երեւի նախորդ նշմարներէն, մեր խօսակցական լեզուն աղաւրտող բարբառիզմները առհասարակ եկած են թրքերէնէն: Այսօրմէ մէկն է նաեւ մը··· պոչիկը, զոր կը կցենք հարցական բայերուն, ինչպէս կ՛ընէ թրքերէնը (վեկտո՞ն մը, էէօրտիւն մը, պէյէնտի՞ն մը):

Թվերեւս, ոմանք պատճառաբանեն, երբ մեր գրական լեզուին մէջ հարցական բայերու հետ գործածուած միթէ կամ արդեօք եղանակաւորիչ բառերը երկար են, երկվանկ են, մինչդեռ մը–ն մէկվանկ է, կարճ է: Եւ քանի որ խօսակցական լեզուն կ՛ախորժի կարճէն, խիտէն ու արագէն, ասոր համար հիւրընկալուած է թրքերէն մը–ն՝ փոխան հայերէն միթէ–ին եւ արդեօք–ին:

Լեզուաբանօրէն հաստատուած է, որ խօսակցական լեզուն գրական լեզուէն տարբերող գլխաւոր յատկանիշն է իր ձգտումը կարճ եւ խիտ արտայայտութեան ու այս պատճառով խօսքէն կը զեղչէ գրական լեզուին յատուկ եղանակաւորիչ բառերն ու շաղկապները: Օրինակ՝ գրական լեզուով կը գրենք· «Հրաւիրեցի, բայց չեկաւ», իսկ խօսակցական լեզուով կ՛ըսենք· «Հրաւիրեցի՝ չեկաւ»: Հոս զեղչուեցաւ «բայց» շաղկապը: Այս սկզբունքով՝ խօսակցական լեզուն զեղչած է հարցա–

կան բայերուն մէջէ եւ արդեօք եղանակաւորիչները եւ պահած է պարզակէս հարցական բայը: Ուրեմն, բանաւոր լեզուն, իր ձգտումին համաձայն, կատարած է կարելի պարզացումը: Ալ ինչո՞ւ բացատրել մէկ մը պարզացուած հարցական բայերը (գացի՞ր, տեսա՞ր, հաւնեցա՞ր) խորթ մը–ով մը ծանրաբեռնելու սա երեւոյթը: Այս ձեւով մեզի պանչած չե՞նք ըլլար մեր լեզուին դէմ:

Արդ, քանի ուշ չէ, հրաժարեցէք «ի չար սատանայ մը–է» եւ մի րսէք՝

Գացի՞ր մը, տեսա՞ր մը, հաւնեցա՞ր մը:

Այլ ըսէք՝

Գացի՞ր, տեսա՞ր, հաւնեցա՞ր:

Գ. Մի՛ ըսէք՝

Հոստեղ, հոնտեղ:

Այլ ըսէք՝

Հոս, հոն *կամ* այստեղ, այնտեղ:

Ուշադրաւ է, որ այս երկու բառերը hոս եւ hոն, տեղ ունին միայն արեւմտահայերէնի մէջ, մինչդեռ արեւելահայերէնը կը գործածէ միայն այստեղ եւ այնտեղ: (Այս առիթով կ'արժէ յիշել, որ արեւելահայ մատուռականները ստեղծած են hոսհոս բառը, իբրեւ ծաղրական անուն տրուած պոլսահայ մատուռականներուն: Այժմ hոսհոս փոխաբերաբար կը նշանակէ թեթեւամիտ, թեթեւսոլիկ:

Թէ ուրկէ՞ ծագած են hոս եւ hոն բառերը, յայտնի չէ: Թերեւս կու գան արաբերէն հոնա (هنا = այստեղ) բառէն: Բայց որովհետեւ հայերէնի մէջ ն յօդը հետատրութեան զգալիար կ'արտայայտէ, ուրեմն hուն–ին տուած են այնտեղ–ի իմաստ եւ ստոր հետեւողութեամբ ստեղծուած է hուսա բառը, քանի որ u յօդը մերձատրութեան զգալիար կ'արտայայտէ: Այս hուսա եւ hուն ձեւերը արդէն գործածուած են կարգ մը գաւառաբարբառներու մէջ: Ցետոյ, ամփոփման օրէնքով՝ hուսա եւ hուն եղած են hոս եւ hոն (ինչպէս որ այս ժամ–ը եղած է այժմ):

Արդ, երկուքին մէջ ալ կայ տեղի զգալիար: Հոս կը նշանակէ այստեղ, hոն կը նշանակէ այնտեղ: Ուրեմն, ի՞նչ պէտք կայ բեռնատարելու բառը տեղ արմատով, որ այս պարագային իմաստն ո՛չ մէկ յաւելում կը բերէ: Ցետոյ, այս երեւոյթը դէմ չէ՞ խօսակցական լեզուին պարզացման ձգտումին: Հետեւաբար,

Մի՛ ըսէք՝

Հոատեղ, հոնտեղ, հոատեղէն, հոնտեղէն:

Այլ ըսէ՛

Հոս, հոն, հոսկէ, հոնկէ:

կամ

այստեղ, այնտեղ, այստեղէն, այնտեղէն:

Մ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԵԿԷՓ (Շարունակուած էջ 23–էն)

— Ահա մէկը, որ կը ճանչնամ...

Կրկին «այր»ն էր, որ նախ կը լսեմ, բայց այս անգամ յստակ, խրոխտ, Մասիսի պէս մաքուր «այր»ը:

Երկուքով կը մօտենանք Վեհափառին: Ես քիչ մը հեռու կը կենամ, չխանգարելու համար իրենց հանդիպումը, հոլիներու պրկախառնումը:

Այս կինը հայ է, ճեմարանական. այդպէս կը վկայէ իր նայուածքը, զոր միայն ճեմարանական մը կրնայ հաղորդել:

— Ահա մէկը, զոր կը սիրենք...

Ինք չէ միայն, սիրուքի մէջ ցրուած բոլոր ճեմարանականներն են, որ ողջոյն կը պրկեն Վեհափառին:

Կինը կ'անցնի քովէս, կ'երթայ: Ալ պէտք չկայ իր եռեւէն վազելու: Հիմա վերատեր երազ մը չէ, որ իր եռեւէն պիտի քաշքշէ մինչեւ Ամերիկա: Իր հետ պացողը մեր հայր աւրրին օրհնութիւնն է, մեր ճեմարանի ողջոյնը, հայ մնալու մեր համոզումը, մեր կանչը.

— Կա՛նք...

Դրան մօտ կը զառնայ եւ լայն ժպիտով մը կը պոչէ.

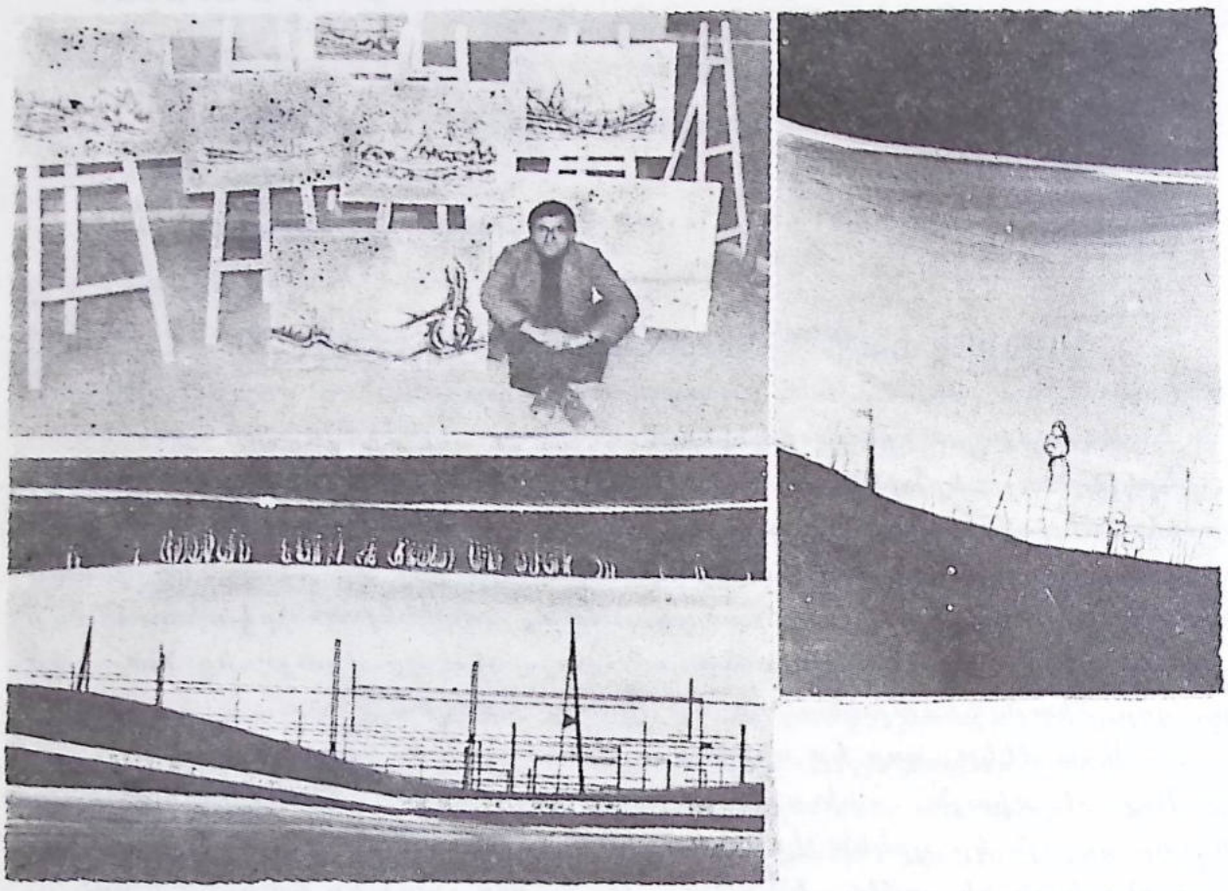
— Յաւետեմի՛ն, ճեմարանակա՛ն...

Անունը չեմ պիտեր, շատ ալ կարեւոր չէ:

— Հէ՛յ, — կը կանչեմ, — զարձեալ եկէք...:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

ՆԿԱՐԻՉ ՋԱՒԷՆ ՊԱՐՏԱԳՃԵԱՆԻ ՀԵՏ

Համագգային Մշակութային եւ Կրթական Ընկերակցութեան Կեդրոնական Վարչութեան Ակադեմիան արդէն քոլորած է իր հմնադրութեան հինգերորդ տարին: Ան ներկայիս լաւ մակարդակի մը հասած է, շնորհիւ արուեստագէտ ուսուցիչ՝ Զաւէն Պարտաղճեանի յարատեւ ու անխոնջ նուիրումին: Անոր աշակերտները արդէն խակ հրապարակ իջած են եւ սկսած խօսիլ տալ իրենց մասին: Նոյնիսկ, քանի մը տարիներ, ամերոդի սահմաններէն դուրս գալով, կը փորձեն իրենց համար տեղ արդէն վերածել նկարչութիւնը:

Համագգային Ակադեմիան եւ անոր արուեստագէտ ուսուցիչը աւելի մօտէն ծանօթացնելու համար մեր հանրութեան, հետեւեալ հարցազրոյցը ունեցանք Զաւէն Պարտաղճեանի հետ:

Հ.— Ի՞նչը Ձեզ մղեց դէպի արուեստը:

Պ.— *Պատանութեանս շրջանին, վեցանքի պատմանները այնպէս զա-տուրուեցան, որ ես ընկերային շրջանակէս քիչ մը հեռու մնալով, հարկադրուեցայ ինքնամփոփումի հանդրուան մը բոլորել, պարագայ մը՝ որ վնծի առիթ տուաւ աւելի ըղձօրէն դիտելու շրջապատս եւ ընկե-րութիւնը: Այս ինքնամփոփումի շրջանին հաւաքած պաշարս նախ փոր-ձելէ ղրկանութեան մինչդեռ արտայայտել, ապա՝ մատիտը դարձ-նանեց ինծի, հետեւաբար ղիմելէ վրձինին:*

Հ.— Հաւատո՞ ունիք ներշնչումի հանդէպ՝ արուեստի մէջ:

Պ.— *Առօրեայս խճողող տպաւորութիւնները, մտահոգութիւնները ու վերիվայրումները են, որ յաճախ պատառոտներու վրայ կը պոռթկան գոյներով եւ գիծերով:*

Հ.— Արուեստի մէջ, կը հաւատա՞ք յանձնառութեան: Եթէ այո, որքանո՞վ յանձնառու եղած էք Ձեր ստեղծագործութիւններուն մէջ:

Պ.— *Կը հաւատամ ինքնարտայտութեան եւ ո՛չ թէ դուրսէն պարտադրուած յանձնառութեան: Իմ կողմէս ցուցաբերուած ինքնարտայտութեան օրինակ մը կարելի է նկատել 1979-ի Ապրիլին սարքուած ցուցա-հանդէսս, նուիրուած՝ ապրիլեան ջարդերուն եւ սփիւռքահայու հո-գեվիճակին:*

Հ.— Ի՞նչ են Ձեր գլխաւոր մտահոգութիւնները, արուեստէն ներս:

Պ.— *Իմ գործերուս գլխաւոր նիւթերը եւ մտահոգութիւնները կը կազմեն արդի երկտասարդ մարդուն ժամանակակից պարզ եւ բարդ տպաւորները, որոնք իմ պատառոտներուն մէջ կ'արտայայտուին ատհոն եւ հանդուցաւոր գիծերով, կէտերու ցանցառ եւ խճողուած խմբաւո-րումներով, ինչպէս նաեւ պատառոտներու մէջ այլ պատառոտներ զետե-ղելով:*

Հ.— Ի՞նչ ծրագիրներ ունիք ներեւ արուեստագէտ:

Պ.— *Ունիմ բազմաթիւ ծրագիրներ, որոնց գլխաւորը, վերոյիշեալ ապրիլեան եւ սփիւռքեան թեմաներով ստեղծագործած պատառոտներուս հաւաքածոյին ամբողջացումն ու ցուցադրումն է, ինչպէս նաեւ արա-կան եւ իւղաներկ մեծերու մինչեւ վերացարտայերութիւններու հարցը շո-շափող ցուցահանդէսի մը պատրաստութիւնը:*

Հ.— Համազգայինի Ակադեմիայէն ներս, ինչպէ՞ս կ'ընթանան Ձեր աշխատանքները:

Պ.— Համապետական Ակադեմիայէն ներս, աշխատանքները կ'ընթանան հետեւեալ ձեւով.— Նախ ծանօթացնել դասակարգը՝ մասխտով, ապա անցնիլ իւրաքանչիւր, յետոյ ծանօթացնել միւս դպրոցները:

Հ.— 1975–էն սկսեալ այսօր ինչ եղած են Ակադեմիայի աշակերտութեան արդիւնքները:

Պ.— Ակադեմիան հիմնուած է 15 Յուլիս 1975–ին, եւ այլ թուականէն մինչեւ օրս ունեցած ենք 160 աշակերտ–աշակերտուհիներ: Անոնց մէջ դասնուած են ապագայ խոստացող աշակերտներ, որոնք մեկնած են այլ երկիրներ եւ արդէն իսկ կու տան իրենց մասին օտար հրատարակութիւնների մէջ: Անոնցմէ կարելի է յիշատակել Գէորգ Թիւթիւնճեան, Պետրոս Տարագճեան, Մհեր Դաւիթեան, Ռաֆֆի Մխրպտչեան, Սօսի Ճղալեան, Վահէ Աշտեան, Շանթ Գալուստեան: Ներկայիս ունինք ուշագրաւ ու յարատեւող շարք մը աշակերտներ, որոնցմէ կարելի է յիշել Վիպէն Շարոյեան, Գէորգ Ազէզեան, Մանկի Սարգիսեան, Լիզա Ալթունճեան, Հրայր Նաճարեան, Պեթիկ Մկրտիչեան, Արմիկ Նալպանտեան, Բարսէն Յովհաննէսեան, եւայլն: Տուած ենք երկու ցուցահանդէսներ.—

ա.— Հալէպի թանգարանին մէջ, մասնակցութեամբ 32 աշակերտներու:

բ.— Հ. Ե. Մ.ի ակումբին մէջ, մասնակցութեամբ մեր աշակերտներէն Վիպէն Շարոյեանի, Լիզա Ալթունճեանի եւ Գէորգ Թիւթիւնճեանի:

Հ.— Ի՞նչ են Ակադեմիայի մուտքի պայմանները:

.— Ակադեմիան բաց է բոլոր արուեստագէտներուն համար. հետեւաբար՝ ոչ մէկ պայման:

Հ.— Կը կարծէ՞ք թէ ակադեմիայի ճամբով կարելի է արուեստագէտներ կերտել:

Պ.— Եթէ աշակերտը արուեստի խառնուածք ունի եւ հետեւողական աշխատանք կը տանի, անկասկածօրէն որոշ արդիւնքի մը կը հասնի:

Հ.— Համաշխարհային չափանիշով հայ նկարիչներէն որո՞նց կ'երթայ Ձեր համարումը:

Պ.— Արշիլ Գորքիին, որ ամերիկեան վերացարտայայտչական նկարչութեան հիմնադիրն է, եւ միջազգային համբաւի տիրացած հայ նկարիչներու ամենավաւերականը, իմ կարծիքով: Ինչպէս նաեւ Գաղոսեան եւ Շարթին, որոնք եւս միջազգային նկարչութեան մէջ իրենց իւրայատուկ տեղերն ու դերերը ունին:

Հ.— Ո՞ւր պէտք է փնտռել արուեստի հանդէպ նոր սերունդի անտարբերութեան պատճառները:

Պ.— Գլխաւորապէս հասկնական վարժարաններու, մխիթարեաններու եւ կաթոլիկերարութիւններու՝ արուեստի հանդէպ ունեցած անտարբերութեան մէջ: Ինչպէս նաեւ կեանքի մէջ ներկայիս տիրապետող նիւթապաշտութեան եւ ճարտարարուեստականացումի ձգտումներուն մէջ:

Հալէպ ՊԱՐԳԵՒ ՄԻՍԻՐԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆ Բ.Ի ԵՒ ՏԻԳՐԱՆ Գ.Ի ԴՐԱՄՆԵՐԸ

Արտաշէսեան Հարստութիւնը իր վառքի օրերը ապրեցաւ Տիգրան Բ.ի տարիներուն: Անոր իշխանութեան ժամանակամիջոցին է, որ լուսեղծուեցաւ Հայկական կայսրութիւնը եւ Հայ ժողովուրդը մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան մարզերուն մէջ արձանագրեց իր ամէնէն յաղթական նուաճումներէն մին: Տիգրան Բ.ի յաղթապանծ օրերուն ամէնէն խօսուն վաստակէն մէկը կը մնայ անոր հարուստ ու ճոխ դրամահատութիւնը, որ իր քանակով, տեսակով, կերպարով ու չարքով կը զատորոշուի Արտաշէսեան Հարստութեան մէկ պահակլներուն դրամահատութենէն:

Ցարդ մէկտեղուած տուեալներուն համաձայն, աշխարհի բոլոր թանգարաններուն եւ հաւաքածոներուն մէջ պահուող Արտաշէսեան դրամներուն գումարը կը հասնի 1600–ի, որուն չուրջ 90 տոկոսը կը կազմեն Տիգրան Բ.ի հատանած դրամները:

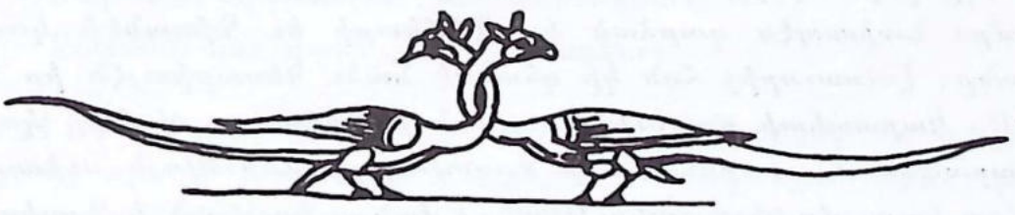
Վերջին տասնամեակներուն, դրեթէ ամէն տարի, Արտաշէսեան նոր դրամներ յայտնաբերուած են, որոնց մեծամասնութիւնը կը վերաբերի Տիգրան Բ.ի: Այս վերջինը թողարկած է արծաթ եւ պղինձ դրամներ: Տիգրան Բ.ի արծաթ դրամները ընդհանրապէս երկու տարբեր չափերով հատանուած են – խոշոր չափի, որոնք կը կոչուին ֆռադրամ կամ չորեքդրամ՝ կը կշռեն 15 – 16 կրամ. փոքր չափի, որոնք դրամ կը կոչուին եւ կը կշռեն չուրջ 4 կրամ: Այս արծաթ դրամներէն զատ կան նաեւ աւելի փոքր դրամներ, որոնք հազիւ երկու կրամ կը կշռեն:

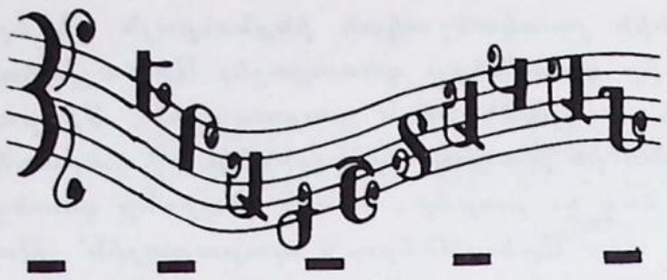
Մեծն Տիգրանի պղինձ դրամները նոյնպէս չատ հետաքրքրական են: Բաղդատած արծաթ դրամներուն՝ պղինձները ոչ միայն թիւով աւելի են, այլ անոնք հարուստ են որպէս կերպար եւ որպէս դիցաբանական էակներ ներկայացնող խորհրդանիշեր: Պղինձ դրամներուն կը-չռնները չատ աւելի կը տարուբերին քան արծաթներունը: Դրամներուն երեսին վրայ, արծաթ թէ պղինձ, կը տեսնուի թագաւորին դէմքը կամ կիսանդրին՝ հայկական խոյրով. իսկ դրամին կոնակի կողմը ունի զանազան պատկերատիպեր, ինչպէս առիւծ, արմաւենիի տերեւ, ցորենի հասկ, վահան, վիշ, ձի եւլն.:

Տիգրան Գ.ի դրամները ունին յատկանշական ինքնուրոյն գիծեր, որոնք մեծապէս կը դիւրացնեն իր դրամները զատորոշել Արտաշէսեան դրամներէ: Եւ արծաթիներուն եւ պղինձներուն պարագային, Տիգրան Գ.ի դրամի երեսին վրայ կը տեսնուին թագաւորին դլուխը աջ դարձած, հայկական խոյրը քիչ մը աւելի նեղ եւ բարձր, որուն կեդրոնը զետեղուած է խուշոր ուխտանիւին աստղ մը: Արծաթիներուն պարագային՝ թագաւորը խոհ ու կարճ մօրուք ունի, իսկ պղինձներուն վրայ թագաւորը անմօրուս է, ինչ որ աւելի յունական կամ արեւմտեան մշակոյթի ազդեցութիւնը կը յիշեցնէ: Դրամներուն կռնակի կողմին վրայ նկարի կնրպարներ են՝ վիշ, ձի, առիւծի գլուխ, յաղթանակ եւ թագաւորը կանգնած: Առ հասարակ այս բոլորը աջ դարձած են, բացի առիւծի գլուխէն, կանգնած թագաւորէն, որոնք դէպի ձախ դարձած են: Արծաթիներուն մակագրութիւնները յունական դրամներու ոճով քանդակուած են եւ կը ձեւացնեն ուղղահայեաց սիւնակներ, որոնք վերէն վար կը կարդացուին: Իսկ պղինձներուն մակագրութիւնը քառանկիւնաձեւ է, ըստ պարթեւական ոճի, Արշակունի դրամներուն պէս:

Վերոյիշեալ տուեալներէն կը նկատենք որ ոճի հակասութիւններ գոյութիւն ունին ոչ միայն թագաւորին տարբեր դրամներուն միջեւ, այլ նոյնիսկ նոյն դրամին վրայ: Եթէ պահ մը նկատի ունենանք Տիգրան Գ.ի ժամանակ գոյութիւն ունեցող քաղաքական վիճակը եւ խնդրոյ առարկայ երկիրներուն աշխարհագրական դիրքերը, իսկոյն կարելի է տրամաբանօրէն հետեւցնել որ Տիգրան Գ. հակառակ հռոմէական դաշինակցութիւն ստացած ըլլալուն՝ նախընտրած է երկու չարեաց փոքրագոյնը, որպէսզի այս սխալով դրամահատութիւն մը, որպէսզի հաճելի թուի եւ՛ հռոմէացիներուն եւ՛ պարթեւներուն:

ԱՍՊԵՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԱՆՕՐ

(ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ)

Ամէն ըեզու անհաճոյ է, երբ անհասկնալի է: Մասնաւորաբար արեւտահներու ըեզուները, որոնք կրնան յաճախ զանազան դիտառկիւններէ դիտուած նոյնիսկ սխալ բացատրուիլ՝ հակաեըով իր նպատակին եւ յուսախարութեան առիթեւ դնելով արուեստներու մօտենալ փափաքողները: Այս մտահոգութենէն թելադրուած, յարմար նկատեցինք պարբերաբար ծանօթացնել մեր երաժշտական աշխարհի նշանաւոր ըստեղծագործութիւնները: Այս թիւով կը սկսինք վաստակաւոր երաժիշտ–խմբավար եւ կոմիտասի սկանատուր աշակերտներէն Բարսեղ Կանաչեանի բազմաձայն երգչախումբի համար ըրած «Նանօր»ով, որ ըստ բազմաթիւ քննադատներու կարելի է նկատել ազգային վոկալ սիմֆոնիա:

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՆՔԸ

700 մեթր բարձրութեամբ լեռներու կողին, խորչի մը մէջ, Մուշէն 70 քլմ. անդին կանգնած է Ս. Կարապետի վանքը, շրջապատուած 9 մշտահոս աղբիւրներով եւ այդ պատճառով յաճախ կոչուած Ինոեակաո վանք: կը կարծուի ըլլալ մեր ամենահին վանքը՝ հիմնուած Լուսաւորչի ձեռամբ: Նախապէս դարձած էր Դեմետրէ եւ Գիւտանէկի կուռքերուն մեհեանը: Լուսաւորիչ հոն կը զետեղէ նաեւ կեսարիայէն իր հետ բերած Ս. Կարապետի մասունքը, որուն պատճառաւ վանքը կոչուած է Ս. Կարապետ եւ դարձած մեր ժողովուրդի մեծագոյն ուխտատեղին:

Ըստ կարգ մը յիշատակութեանց, վանքը կոչուած է Գլաձայ վանք, ի յիշատակ Լուսաւորչի տեղակալ Զենոբ Գլաձի, որ եղած է վանքի

առաջին վանահայրը: Սակայն այս անուանիներէն անկախ, ժողովուրդը, առհասարակ կոչած է զայն Զանկլի կամ Զանկալլի իր զանազանութիւնները հնչելու ղօղանջներուն համար, որոնք բաւական հեռու շրջաններէն իսկ կը լսուէին:

Ն Ա Ն Օ Ր

Նաւօր... Նաւօր...
Զանկլի տիվան Ս. Կարապետ,
Բրզի կու գաւիֆ խունկ ու մոմով,
Ս. Կարապետ բարձր է բոլոր,
Ձամբայ ունի ոլոր մոլոր...

Այսպէս, երկչախմբային զանազան ձայներ իրարու շաղկապուած եւ միաձուլուած՝ կը պատկերեն մեծ ու փոքր խումբերով ուխտաւորներու շարքեր, որոնք քալեր են ու կը քալեն երկա՛ր, անցնելով բըլրալանջի դարձադարձիկ ճամբաներէն եւ մեհնաւոր արահետներէն՝ խիպաս, անվհատ, անտրտունջ, հաւատքով զօտեպինդ, հասնելու համար հոն, աստուածամերձ լեռներու ամպածրար գագաթնեներէն պաշտպանուած սլացիկ ու լայնանիստ տաճարը Ս. Կարապետի:

Մշոյ սուլթան Ս. Կարապետ,
Ձուղապ կու տայ ձիաւորին,
Մուրազ կու տայ ոտաւորին:

Բարեպաշտ հոգիներ, որոնք բոլորն ալ չկրնան վերացումով սիրել, հաւատացեալ ու ապաւինեալ են ճուղապ ու մուրազ տուող տուրքին անձեռակերտ բարեխնամքը՝ մեծին, փոքրին, տղուն, աղջկան եւ իւրաքանչիւր բոլորին, ժողովուրդի մեծ երազին:

Գլուխ եղար ճգնաւորաց,
Պարծանիք եղար մարտիրոսաց,
Մեր հայր պաշտպան, Ս. Կարապետ,
Զոգման կու գաւիֆ, Ս. Կարապետ:

Ու այսպէս, ոմանք ամօթխած ու զլխահակ, ծնրադիր եւ պաղատանքով, իրենց սրտին խուրձ մը մեղքերու եւ մեղանչումներու, իսկ ուրիշներ խոր գոհունակութեամբ բացած են ծալքերը իրենց վճիտ ու բարի խղճերուն: Բոլորն ալ խունկ ու մոմով կ'աղօթեն հոգեխառն, բազ-

կատարած, սրտաորոք, հեռաւոր վտիտ քներու տիրակարօտ տեղերուն յուսավառ, վաղուան կոյս քարփներու առաստութեան, երջանկաշէտ երազներու դիւթանքներովը արբչիս: Ու տակաւ առ տակաւ առկայծող մոմերու ցոլքերուն տակ եւ քարձրացող խունկի ամպերուն հետ կը բարձրանայ կարծես տաճարը խաղաղ, անվրդով...:

Բնազատաւոր խանդավառ աւանդութիւններով ու հարուստ յիշատակներով լի ուխտագնացութիւնը շարունակուեր է այսպէս, ուր շինականն ու քաղքենին, չավահասն ու պատանին փութացեր են յաճախ միամիտ ու սարդունակ լրեններ ըղձանքներու համեստ, փոնջերով՝ լրեններ տիրոջը բանալու մուրատառատ սուրբին:

Երբ կ'աւարտին արարողութիւնները կրօնական եւ պահը պաշտամունքի, ժողովուրդը դուրս կու գայ խուռներամ: Կը խմբուին բարեկամներ ու հաւաքուած արնապոյն դինիի բաժակներուն չուրջ՝ կ'եղբայրանան նոյն ճաշտումներու վառ հեռանկարներով մոռցած տխուր երէկը ամպոտ:

Խմեցիք նռան հատ գինի,
Գոյնը արուն կը մանի,
Խմեցիք՝ ըսիք շատ անուշ,
Գինին անուշ, սէրն անուշ:

Խանդավառ խոստումներ, անուշ մտերմութիւններ...

Սէրը սիրողին վայել է,
Գինին խմողին անուշ:

Ու երիտասարդ, խոզարկու նայուածքներ, խոմթերու մէջէն կը նշմարեն գիրար. քնքուշ, նազելի ու նրբակազմ աղջիկներ, անոնց ետեւէն տեղտուր, հուժկու եւ առոյգ կազմուածքներ: Հոն տարփանքը կ'աւելկոծի անհետեւողի ուժգնութեամբ եւ ջինջ սէրը իր բուռնազակ պարզութեամբ:

Ամառամուտ պարտէզներու հոյլեր թռուցուն, աշխոյժ ու ճկուն, որոնք մէջտեղ կու գան զուարթաոստ երգերու յորձանքներուն անձնատուր շուրջպարերով, չէնչող բացատանչութիւններով, ծափերով ու ծիծաղներով ցանուցիր: Կը ստեղծուի երեւոյին աստուած մը, որ տակաւ առ տակաւ պիտի կորսուէր ծիրանեզոյն արեւուն հետ, մինչեւ որ խրխնջուան խաղաղութիւնը երազային անդորրով տարածուէր բոլորին վրայ, վերջ տալով երկար եւ հոգնատանջ հեւքին:

ԹԻՐԱՑՐ ՐԷԻՍԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԲԵՐՆԻ ԽՆԱՄՔԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Բերանը աղօրիքն է մեր մարմնին, եւ մեր մտքին ու զգացումներուն խօսնակը:

Ծամելով, մանրելով կերակուրի պատառները՝ ակռաները մեծ չափով կը դիւրացնեն մարսողական աշխատանքները: Իսկ լորձունքին մէջ պտնուող հիւթի մը (ըըթիալին) շնորհիւ՝ որոշ տեսակի սննդանիւթեր կը մարսուին արդէն բերանին մէջ, ստամոքսին եւ աղիքներուն հասնելէ առաջ:

Երբ ցաւող ակռայ մը ունինք մեր բերնին մէջ՝ չենք կրնար անհրաժեշտ ճնշումով ծամել: Պատառները կուլ կու տանք՝ մէկ առջին, մէկ անդին դարձնելով: Ստամոքսը յատկապէս աշխատանք կը տանի յաւ չծամուած պատառները մարսելի դարձնելու համար:

Կամ, ենթադրենք որ ունինք մէկ կամ քանի մեծ, ծակած ակռաներ: Այդ ծակերը, պզտիկ խոռոչները՝ բոյնը կը դառնան բերնի մէջ ապրող բազմատեսակ մանրէներու: Կերակուրի փշրանքները այդ ծակերուն մէջ հաւաքուելով սնունդ կը հայթայթեն մանրէներուն: Ճեւտով երբ կը ծամենք ու կը կլլենք կերակուրը՝ պատառներուն հետ շաղուող մանրէները կը հասնին ստամոքսին եւ աղիքներուն:

Իւրաքանչիւր ակռայ ապրող եւ լինքնուրոյն դործարան մըն է՝ արեան եւ ջիղերու մէջնդոյով կապուած մարմնի դանազան մասերուն: Իւրաքանչիւր ակռայի կը հասնին կարմիր եւ ճերմակ արեան մազերակներ՝ անոր սնունդը ապահովելով: Եւ իւրաքանչիւր ակռայի կը հասնի ու կը ճիւղաւորուի դլխուն կարեւորագոյն ջիղերէն լարակ թել մը՝ ապահովելով ակռայի զդայնութիւնը:

Փոխ յարաբերութիւն մը կայ մարմնի դանազան մասերուն եւ

ակռաներուն մէջեւ : Ատոր համար ալ, օրինակ՝ պլխացաւ մը կը պատճառէ նաեւ ակռայի ցաւ, եւ փոխադարձաբար : Կարդ մը պարագաներու՝ աչքի ցաւի պատճառը վերի ծնոտամն է

Երբեմն ականջախ կը դառնայ ակռայի փտութեան կամ լինդի հիւանդութեան ներգործումը մարմնի վրայ, երբ կ'ուռի երեսը, տաքութիւն կ'ունենայ ներքին :

Ցաւախտ ալ այդ պղնձագութիւնը մարմնի զանազան մասերուն վրայ կ'ըլլայ անզգալաբար, տարիներու ընթացքին : Հիւանդ լինտերէն, փտած ակռաներու ծակերէն բերանի մանրէները կը մտնեն եւ արեան ճամբով կը հասնին մարմնի զանազան գործարաններուն : Նայած իրենց նախասիրութեան այդ մանրէները կը հաստատուին սրտին, երիկամունքին, յօդերուն վրայ եւ կու տան սրտի, երիկամունքի անհանգստութիւններ եւ յօդացաւեր : Հաւանաբար շատեր կը ճանչնան մարդիկ, որոնք բժիշկի յանձնարարութեամբ քաշել կամ դարմանել տուած են իրենց ակռաները եւ փրկուած են ցաւերէ կամ հիւանդութիւններէ, որոնք տարիներով իրենց տառապանք պատճառած են :

Պէտք է կանխել ակռայի եւ լինդի ամէն փտութիւն ու բարդութիւն : Ատոր համար ծնողք մը պարտի հոգալ իր զաւակներուն ակռայի մաքրութիւնը եւ դարմանումը՝ ամենափոքր տարիքէն :

Բերնի մաքրութեան՝ ակռայի խոզանակին բերած նպաստը կարեւորագոյնն է :

Սակայն յարկ է դիտնալ զայն գործածելու ժամանակն ու եղանակը, որպէսզի ժամավաճառում չդառնայ ակռայի խոզանակումը :

Սկզբունքով՝ ակռաները պէտք է խոզանակել իւրաքանչիւր ճաշէ վերջ, ատխինքն՝ առաւօտեան, կէսօրին եւ իրիկունը : Սակայն առաւօտեան՝ նախաճաշէն առաջ եւ իրիկունը՝ ընթրիքէն ետք ակռաներու խոզանակումն ալ կարելի է բաւարար նկատել բերնի մաքրութեան : Որովհետեւ, օրուան ընթացքին, չնորհիւ խօսակցութեան՝ լեզու եւ թուչերը տեւական շարժման մէջ ըլլալով դժուար թէ վշրանքներ կարենան տեղաւորուիլ ակռաներու բացուածքին : Մինչդեռ ընթրիքէն վերջ կը մընան անոնք, որովհետեւ չուտով քուն կը մտնենք ու ամէն շարժում կը դանդաղի կամ կը դադրի բերնին մէջ : Իսկ առաւօտ կանուխ խոզանակը կը մաքրէ լինտերու վրայ թանձրացած գիչերուան լորճոնքը, եւ թարմութեան ու զուարթութեան ախորժալուր զգայնութիւն մը կու տայ ներկայիս :

Սխալ է խոզանակը հորիզոնական կերպով ակռաներուն միայն արտաքին կողմը քսելու ընդհանրացած սովորութիւնը : Խոզանակին թելերը պէտք է մտնեն ակռաներու իրարմէ անջատող բացուածքներէն

ներս եւ դուրս բերուն ամէն փչրանք ու թանձրացած հոյզ: Աւորը համար հարկ է խոզանակը շարժել ակռաներու առանցքին զուգահեռ, այսինքն՝ բռնել քիչ մը շեղ եւ վերի ակռաները մաքրելու համար դէպի վար, իսկ վարինները մաքրելու համար դէպի վեր շարժումը կատարել: Զմռռնալ խոզանակելու ակռաներուն ներքին եւ ծամող երեսակները, մանաւանդ վարի սեղանատամներուն հաւեւի եւ վերի մեծ աղօրիքներուն արտաքին երեսները, որոնք շատ ու շուտ կիր կը կապեն՝ լորձունք ծորող մազերակներուն դէմացը զոնուելով:

Խոզանակը պէտք է ըլլայ կարծր ու մաքուր: Թող արիւնին լինուելը: Հետզհետէ կը նուազի արիւնահոսութիւնը, ամիսէ մը կ'անհետանան լինուելուն ուռեցքները եւ վարդի գոյնը կը վերադառնայ անոնց:

Խոզանակին հետ գործածուող ակռայի դեղը անհրաժեշտութիւն մը չէ: Էականը՝ խոզանակին մեքենական շփումն է ակռաներուն եւ լինուելուն:

Բայց քանի մը հատկն, որոնք հիւանդ լինուելու բուժման առաջադրող մասնաւոր պատրաստութիւններ են՝ ակռաները մաքրելու համար հրապարակ հանուած բոլոր դեղերը կարելի է նմանցնել ատակեթուղթի: Ինչպէս ատակեթուղթը կը հարթէ ու կը մաքրէ առարձները՝ խոզանակին հետ գործածուող այդ դեղերն ալ դանդաղօրէն կը կրծեն ակռաները: Անոնցմէ ոմանց բաղադրութիւնը թթուներով (առիթ) հարուստ ըլլալով, շատ կը վայլեցնեն ակռաները: Պէտք է զգուշանալ նման տեսակներէն, որոնք տարրներու ընթացքին կրնան մաշեցնել ակռաները եւ հիւանդացնել լինուելը:

Ակռաներու գոյնը կախում ունի անոնց բաղադրութենէն: Եթէ քալխոմի աղերն են տիրապետողները՝ ճերմակ կ'ըլլայ ակռան: Իսկ եթէ ֆոսֆորն է գերակշռողը՝ կ'ըլլայ դեղնորակ:

Երբ ակռայ մը իր բնոյթով դեղին է՝ ոչ մէկ դեղ զգալիօրէն կը բնաւորոշել զայն:

Այսօր, դիտական եւ բժշկական անկիւնէն դիտուած՝ անհրաժեշտութիւն մը կը նկատուի խոզանակի գործածութիւնը բերնի առողջապահութեան համար:

Անոնք որոնք նախանձախնդիր են իրենց ակռաներու եւ լինուելու առողջութեան եւ գեղեցկութեան՝ որքան ալ բազմազբաղ ըլլան՝ կը բնաւորոշեն օրական առնը վայրկեան յատկացնել իրենց բերնի խնամքին, վստահ ըլլալով որ ժամանակի այդ պզտիկ զոհողութիւնը եւ աշխատանքը պիտի վարձատրուին լաւագոյն արդիւնքով:

Օր մը տարիքոտ գեղջկուհի մը հպարտութեամբ ու քմծիծաղով կը դիտէ իշխանուհիի մը զոհարէն մանեակը: Իշխանուհին կը զարմանայ ու կը հարցնէ պատճառը: Գեղջկուհին իր բերանը ցոյց տալով, կ'ըսէ. «Աչխարհի լաւագոյն 32 զոհարէններըը այս տուփին մէջ են», ու կը խըն դայ, ցուցնելով իր դեղեցիկ եւ զօրաւոր ատամները:

Ո՞վ չ'ուզեր ապրիլ այս գեղջկուհիին պէս երկար եւ ունենալ 32 զոհար ատամներ, որոնք կը տատարեն իր առողջութեան ու գեղեցիկութեան:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ

— Մարդոց մեծագոյն բժիշկներն են աշխատանքը եւ ժուժկալութիւնը:

Ժ. Ժ. ՌՈՒՍՕ

— Մենք ճշմարտութիւնը կը ճանչնանք ո՛չ միայն մտքով, այլ նաեւ սրտով:

ՓԱՍՓԱԼ

ԱՆԻՆԵՐՈՎ ԵԿԵՂԵՑԻ ՈՒ ԴՊՐՈՑ

Արագ շրջապտոյտ մը Հալէպի ու շատ մը հայաշատ քաղաքներու արուարձաններուն ու թաղամասերուն մէջ, բաւարար է «առողջ» հայ մը հիւանդացնելու կամ կաթուածահար ընելու, վտես թաւիւր մնացած երբեմնի չէն եկեղեցիներու ու հայկական դպրոցներու հոգեցունց երեւոյթին: Եկեղեցիներն ու դպրոցները հաստատուն պատերով իրենց նախկին տեղերն են, բայց ո՞ւր են հաւատացեալները, ո՞ւր են բակին մէջ վազվռտող աշակերտները: Ո՞ւր է ժողովուրդը: Եկեղեցին ու դպրոցը փակուած են պարզապէս որովհետեւ շրջապատող թաղամասերը փոխած են իրենց հայկական դիմագիծը: Դարձեա՞լ Թուրքն է որ տեղահան ըրած է ժողովուրդը այդ շրջաններէն: Ո՛չ: Այստեղ Սուրիա է. Թուրքիա կամ Կիլիկիա չէ: Ժողովուրդը կոտորո՞ւած է արդեօք: Դարձեալ ո՛չ: Ժողովուրդը ողջ է ու առողջ: Եւ այնքան առողջ ու բնակեցիկ, որ մոռնալով դեռ շատ մօտիկ անցեալին արհաւոով ու զրկանքով շաղախուած եկեղեցիները ու դպրոցները, նոր թաղամասերու մէջ կառուցած է ու դեռ կը կառուցէ տասնեակ հազարներ արժողութեամբ նոր եկեղեցիներ ու դպրոցներ, չենք գիտեր դարձեալ ե՞րբ լքելու համար զանոնք...:

Առանց պետական նիւթական հսկայական օժանդակութիւններու, ժողովուրդին լումաններովը ու հազարաւոր մեծաւոր հանգանակութիւններով եկեղեցի ու դպրոց չինելը ուղղակի հերոսութիւն է: Բայց ո՞ւր է իսկական հերոսութիւնը, ո՞ւր է ծրագրուած աշխատանքը ու հեռատեսութիւնը, տունալ եկեղեցին կամ դպրոցին շրջակայ թաղամասերուն հայկական դիմագիծը ամէն գնով պահելու ու պահպանելու խոհեմութիւնը...:

Տաւուտիէի Ս. Վարդան եկեղեցին, Պէրճէքէթ Սրխանի Ս. Յակոբ եկեղեցին ու Արամեան վարժարանը, Հէօլլիքի Գերմանիկեան վարժարանը ու դեռ շատ-շատեր արդէն պարպուած են խումնակի, տաղտուկած մասիսի, դրքի ու ռեսորնի, դասատրանի դիւթիչ եւ զգլխիչ թոյրերէն: Ժողովուրդը զանոնք մոռցած է նոր թաղամասերու քէպապչի ու Ֆարրուճի հոտերուն մէջ: Եւ վերջապէս, ինչո՞ւ մատահոգուիլ, երբ կը չինուի

նորն ու աւելի պեղեցիկը: Կը չհնուի նորը, բայց արդեօք քանի՞ տարեայ համար: Դիւրին է ախտոռել կատարուած աններելի ոճայնութեան համար ու յիշատակներու տեսրակը բանալով քանի մը հառաչանք արձակել: Բայց արդեօք ապրքա՞ն դժուար է զանոնք արթապրելը, կամ գոնէ մնացորդացը փրկելը:

Այս բոլոր տխուր ու դառն իրողութիւններէն մեկնելով, բոլորին մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ, ազգային խոր գիտակցութեամբ ու հետաքրքրութեամբ, կարելիութեան սահմանին մէջ, հայկական որոշ դիմագիծ ունեցող նեղկայի մեր թաղամասերը չպարպել: Այլապէս, ո՞վ գիտէ, օր մը կրնանք ստիպուիլ անհուներով օժտել մեր եկեղեցիներն ու դպրոցները, որպէսզի մեր յաճախակի տեղափոխութիւններուն հետ գիրենք ալ փոխադրենք ու չպարտադրուինք նորերը չհնելու...:

Հալէպ, 1980 ՅԱԿՈԲ ՊԷՐԵԱՐԵԱՆ

ՀԱԼԷՊԻ ՄԻՋ-ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒԴԻ
ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պետական նոր կանոնադրութեանց համաձայն, Սուրիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր սկաուտական խումբերը լուծուած կը համարուէին 1953–ին եւ հիմը կը դրուէր ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏՈՒԹԵԱՆ, որով մինուիթենական սկաուտական խումբերը կը դառնային անոր անջատ մասունքները: Իւրաքանչիւր նահանգ պիտի ունենար իր Սկ. Խորհուրդը, որուն պարտականութիւնն էր կազմակերպել իր շրջանի սկ. խումբերն ու անոնց գործունէութիւնը:

Հալէպի պետական վարժարաններու մէջ եղող սկ. խումբերէն զատ, կը գործէին նաեւ տասնեակ մը մինուիթենական սկ. խումբեր, որոնցմէ հինգը կը պատկանէին հայկական ակումբներու: Այսպէս, Հ.Մ.Ը.Մ. (8–րդ վաշտ), Հ.Մ.Մ. (10–րդ վաշտ), Գերմանիկ Վատպուրական (9–րդ վաշտ), Հ. Ե. Ը. (22–րդ վաշտ), Տարօնի Արծիւի (46–րդ վաշտ) եւ Մխիթարեաններու սկ. խումբերը: Այս վերջիններուն չհետեւեցան նոր կանոնադրութեան:

Երկու տարին անգամ մը Հալէպի սկ. խումբերու պատասխանատուները կ'ընտրէին քաղաքին վերին Սկ. Խորհուրդը, որ կը բաղկանար հինգ հոգիներէ: Այս մարմնի անդամներէն մին եղաւ Հ. Մ. Ը. Մխիթեան ընդհ. խմբապետ՝ եղբ. Սուրէն Նազարեանը, որ 1953–էն մինչեւ 1975 անընդմիջաբար ընտրուեցաւ, ձեւով մը դառնալով հայկական սկ. խումբերու նեկտայացուցիչը:

Կարեւորութեամբ կը չեշտենք այստեղ, թէ հայկական բոլոր ակումբներն ալ, պատուէրներ՝ անվերապահօրէն իրենց ձայները կը կեդրոնացնէին Հ. Մ. Ը. Մխիթեան խմբապետին վրայ, որ իր կարգին առանց սակարկութեան կամ հատուածական նեղմտութեան, աւելի քան 20 տարիներ արժեցուց իրեն վստահուած պարտականութիւնը: Այլապէս ո՞ր օրուան համար դրուած է սկ. դաստնանքին 5–րդ յօդուածը, ըստ որուն՝ «Սկաուտը բարեկամ է ամէնուն եւ եղբայր ամէն ուրիշ սկաուտի»:

ԵՂԲԱՐՈՒԹԻՒՆ · ՀԻՆԳ ԱԿՈՒՄԲ · ԲՈՒՈՒՆՑՔ ՄԸ ·

Որպէսզի այս եղբայրութիւնը ինքզինք ցոյց չտար միայն ընտրութեանց ընթացքին եւ որպէսզի այս միասնական ոգին տարածուէր նաեւ

հայկական ակումբներու բոլոր բաժիններուն ու հայկականերու ամբողջութեան մէջ, եղբ. Նազարեանի թելադրանքով ու հետեւողական ջանքերով, մանաւանդ բոլոր միութիւններու ղեկավար մարմիններուն համաձայնութեամբ, բարի կամեցողութիւններէ զերծ մըն ալ գործնական նկատումներով անցնելով, 1964–ի ամրան կազմուեցաւ Հալեպահայ Մ.Ջ.Մ.Միութենական առաջին Սկ. Խորհուրդը:

Սոյն Մարմինը կազմեց իր դիւանը ու ծրագրեց իր գործունէութեան ուղեգիծը. կազմակերպել միասնաբար արշաւներ, դասախօսութիւններ ու բանակում մը ... Հայաստանի մէջ:

Նորհիւ եղբ. Նազարեանի ներկայութեան, Հալէպի վերին Սկ. Խորհուրդը ոչ մէկ դժուարութիւն չյարուցեց մեր հաւաքական գործունէութեան:

Հալեպահայ Մ.Ջ.Մ.–Սկ. Խորհուրդի առաջին միօրեայ բանակումը տեղի ունեցաւ Ալէքսէլի մօտ 1964–ի Սեպտեմբերին: Հիւրասիրին Սուրիոյ ընդհ. ակաուտապետ Իսմէտ Եահիա Ռաէֆ եւ իր ընկերները այցելեցին բանակավայրը: Խանդավառութիւնը մեծ էր: Պաշտօնապէս դրուեցաւ նաեւ Հայաստան, բանակում մը իրագործելու համար Ծաղկաձորի մէջ:

Հալեպահայ Մ.Ջ.Մ.–Միութենական Սկ. Խորհուրդի հիմնադրութեան մաս կազմեցին հետեւեալ եղբայրները.–

Հ.Մ.Ը.Մ. – Սուրէն Նազարեան, Խորէն Նազարեան, Զաւէն Տէր-Վիշեան:

Հ.Մ.Մ. – Յակոբ Փոքրաւորեան, Թորոս Զատիկեան:

Հ.Բ.Ը. – Մելքոն Շամամեան, Յակոբ Իւզաբէրեան, Սարգիս Պատմաճեան:

Գ. Վաստուրական – Տիգրան Կիւլիւզեան, Գրիգոր Պուրճեան, Յարութիւն Գալայճեան:

Մխիթարեան – Ժան Բարաստապիա:

Հազիւ տարուան մը կեանք ունեցաւ այս պերեզիկ չարժումը եւ 1965 թուականին Մ.Ջ.Մ.–Սկ. Խորհուրդը դադրեցուց իր գործունէութիւնը: – Գուցէ արտաքին ազդակներ ալ պատճառ դարձան անոր –:

Ն Ո Ր Շ Ր Ջ Ա Ն – 1975–ին, Հ.Ը.Ը.Մ.Սկ. Խորհուրդը կազմակերպած էր արտասանական մրցում մը, նուիրուած Վարպետին՝ Ա.–ւետիք Իսահակեանի ծննդեան 100 ամեակին: Հ.Ը.Ը.Մ.Սկ. Խորհուրդը հրաւէր–նամակներ ուղղած էր հալեպահայ բոլոր Սկ. Խորհուրդներուն, որպէսզի մասնակցին այս ձեռնարկին: Պարտադիր քերթուածն էր Իսահակեանի «Ռազմակոչ»ը: Ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 5 Մարտ 1975, կէսօրէ առաջ Հ.Բ.Ը. Մխիթեան սրահը, որ ծայրէ մ

ծայր լեցուած էր սկաուտներով ու անոնց պատասխանատու խմբապետներով: Արտասանութեան մրցման աւարտին, Հ. Ե. Ը.ի Սկ. Խորհուրդը իւր պատիւ դասական կազմին ու մասնակցող սկաուտներուն ու առենոյչներուն, նաեւ Սկ. Խորհուրդներու անդամներուն, տուաւ թէյասեղան–ընդունելութիւն մը Հ. Ե. Ը.ի ակումբին մէջ: Ներկաները խանդավառուած մրցումին յաջողութենէն ու տիրող եղբայրական մթնոլորտէն, փափաքեցան վերատին կեանքի կոչել Մէջ–Սկ. Խորհուրդը: Մանաւանդ որ Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի վերստուգամեակն էր քանի մը շաբաթներ առաջ: Իրենց մխուրիւններու վերին մարմիններուն հետ խորհրդակցիլ ու անոնց ալ հաւանութիւնը առնելէ ետք, Մայիսի վերջերուն կազմուեցաւ Մէջ–Սկ. Խորհուրդը, մասնակցութեամբ Հ.Մ.Ը. Մ.ի, Հ.Մ.Մ.ի, Գ. Վասպուրականի եւ Հ.Ե.Ը.ի սկաուտներու եւ առենոյչներու պատասխանատուներուն: Ցիշեալ Մարմինը լրեն համաձայնեցաւ պարտականութիւն ստանձնել նոր սերունդին ջամբել հայեցի դաստիարակութիւն, համագործակցութիւն, դուրս վանելով խարտեան ոգին: Հաւաքական առաջին ձեռնարկը եղաւ դասախօսութիւն–հաւաքոյթ մը Կիլիկեան Ճեմարանի նախակրթարանի բակը: Ասոր յաջորդեցին մարզական խաղեր, արշաւ, Թարգմանչաց տօնակատարութիւն, արտասանութեան մրցում եւայլն:

Բացի վերոյիշեալ ձեռնարկներէն, տարեցներու հանդէպ ակն ունէինք զօրացնելու նպատակաւ, ամէն տարուան Ապրիլ 24–ի մօտիկ թուականի մը Աղբ. Ծնրադրի պատասխանատուներուն կը տրուի հոգեճաշ մը, որ այլեւս աւանդութիւն դարձած է:

Ցարդ կազմակերպուած մեծագոյն ձեռնարկը եղաւ արշաւ մը դէպի Մայր Հայրենիք, անցեալ տարուան Սեպտեմբերին, մասնակցութեամբ 30 երկտեւ սկաուտներու եւ առենոյչներու: Արշաւը մեծ ընդունելութիւն գտաւ Հայաստանի մէջ եւ բոլոր մասնակցողներն ալ մինչեւ այսօր մեծ զոհասանքով կ'արտայայտուին անոր մասին:

Նոյնպէս անցեալ տարի, Խորհուրդը այցելեց Աղբ. Պատասպարան ու իր նուէրները բաժնեց հոն ապաստանած մանուկներուն, «Մանուկներու Տարի»ի առթիւ:

Մէջ–Սկ. Խորհուրդի չրջանը երկու տարի ըլլալով, տարեշրջանի աւարտին կը կազմակերպուի հաւաքոյթ մը, ուր կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու մասնակից մխուրիւններու Սկ. Խորհուրդի անդամները: Հոն տեղի կ'ունենան նիւթա–բարոյական հաշուետուութիւնը անցնող տարեշրջանի՝ ապա հիւրասիրութիւն: Դադրած Խորհուրդը կը ներկայացնէ իր հրաժարականը ու 2 շաբաթ ետք, մխուրիւնները կը ներկայացնեն իրենց թեկնածուները, խմբապետ մը ու խմբապետուհի մը:

Յարգ ներսէտ Մ.Ը–Մ.Կ. Խորհուրդի կազմն է որ գործէ, օրինակելի յարգանքով ու պիրով։

Մ.Ը–Մ.Կ. Խորհուրդի ժողովները յաջորդաբար տեղի կ'ունենան մասնակից խումբերու ակումբներուն մէջ։ Ժողովի Առենապետին պատրաստած յայտագիրը–ժամանակացոյցը միւս անդամներու կողմէ վաւերացուելէ ետք կ'ուղարկուի քարտուղարին ամսեկան մէջ։

Մ.Ը–Մ.Կ. Խորհուրդի ներկայ կազմը կը բաղկանայ հետեւեալներէն.

Առենապետ, Եղբ. Խորէն Նազարեան – Հ.Մ.Ը.Մ
Առենադպիր, Եղբ. Թորոս Զաւիկեան – Հ.Մ.Մ
Փոխ–Առենապետ, Եղբ. Յովհ. Ոստոպաշեան – Հ.Ե.Ը
Փոխ–Առենադպիր, Եղբ. Զաւէն Տէրվիշեան – Հ.Մ.Ը.Մ.
Գանձապահ, Եղբ. Միշէլ Քէշիշեան – Վաստպուրական
Հաշուապահ, Քոյր Մարալ Տէր Ղուկասեան – Հ.Ե.Ը.
Խորհրդական, Քոյր Զեհրիւռ Մուղալեան Հ.Մ.Ը.Մ.
Խորհրդական, Քոյր Զուարթ Քութուճեան – Վասպուրական
Խորհրդական, Քոյր Աշխէն Հնճլինեան – Հ.Մ.Մ.

Մեր ամբողջ սրտով անկեղծ համագործակցութեամբ եւ իրաւ հայ սկաուտի վայել պործունէութիւն կը մաղթենք։

ԶԱՒԷՆ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Խմբապետ Հ. Մ. Ը. Միութեան

— Ոչ ոք կ'ուրանայ զԱստուած, եթէ շատ մը չունենայ աւետ չգոյ ըլլալուն մէջ։

— Աստուծմէ հեռանալը, խուսափիլ չէ Աւետ իշխանութենէն, այլ գրկուիլ է Աւետ սէրէն։

ՆԻՒՄԸՆ

— Գրկանքը կը մարէ միջակ կիրքերը եւ կը զօրացնէ մեծերը, ինչպէս հովը կը մարէ մոմերը եւ կը բռնկեցնէ հրդեհը։

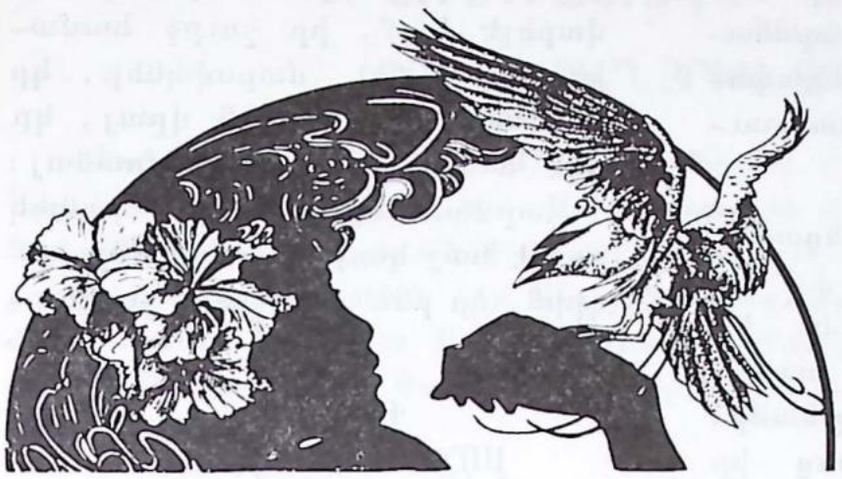
ԼԱՈՕՇՖՕՓՕ

— Մարդոց մեծագոյն բժիշկներն են աշխատանքը եւ ժուժկալութիւնը։

Ժ. Ժ. ՌՈՒՍՕ

— Մենք ճշմարտութիւնը կը ճանչնանք ո՛չ միայն մտքով, այլ նաեւ սրտով։

ՓԱՍՔԱԼ

Պատրաստ

ՃԱՆՉՆԱՆՔ ՄԵՐ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

Թ Ա Մ Ա Ր Ա
ԱԴԱՄԵԱՆ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Թէեւ ուղղակիօրէն չէ աշխատած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, (որովհետեւ մեռած է դաշնակցութեան կազմակերպուելէն տարի մը առաջ) սակայն մասնակցած է կազմակերպական աշխատանքներուն եւ իր ծնողքին օրինակով անուղղակիօրէն սատարած է կուսակցութեան:

Անդամակցած է առաջին հայ յեղափոխական թերթին՝ «Ազատութեան Աւետաբեր»ին, որ հրատարակուիլ սկսած է 1882–ին, Մոսկուայի մէջ:

Ամուսնացած է «Հայրենասէրներու Միութեան» խմբակի ո–

ՋԱՐՄԱՆՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ

Հայ կինը, թէեւ միշտ իր առաքինութիւններուն շարքին ունեցած է նաեւ համբերութիւնը, սակայն հարկ եղած պարագային, գիտցած է նաեւ կռռիլ:

Ջարմանուհին Ռուբինեանց Հեթում սպարապետին կինն էր, որ 1363 թուի Սիսի պաշարումին կռուած է իր ամուսնին կողքին, Ատանայի դաշտերուն մէջ եւ իր ձեռքով սպաննած Մամլուք զօրավար Էօմէրը:

Ռուբինեանց անկումէն եւ իր ամուսնոյն դաւադրական սպանութենէն ետք, Տիկինը իր Գէորգ զաւկին հետ կ'ապաստանի Կոկիկոսոնի եւ Ուլնիոյ լեռները:

գիին՝ Դաւիթ Ներսէսեանի հետ եւ միեչեւ Դաւիթի հիւանդանալը, միասին աշխատած յեղափոխական խումբերու պատրաստութեան համար:

Թամարան առաջին յեղափոխական հայուհին է, որ իր ուժեղ անհատականութեամբ եւ այր մարդու կողքին իր համահաւասար մասնակցութեամբ, մեծ ազդեցութիւն գործեց իր ժամանակին թէ իրմէ ետք եկող կիներուն վրայ:

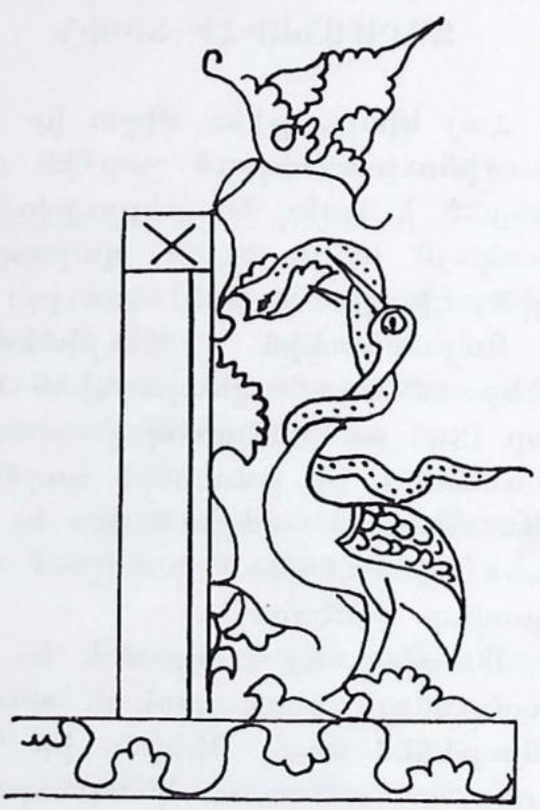
Հինգ տարի անդատական կեանք վարելէ ետք, իր շուրջ համախմբած 300 մարտիկներ, կը յարձակի թուրքերուն վրայ, կը խլէ Կապանը եւ հոն կ'ամրանայ:

Զարմանալուհի Տիկինը օրինակ մըն է հայ կնոջ ազատատենչ հոգիին, որ քնաւ ընկճուիլ չէ գիտցած:

Քաղուած՝

ՍՈՆԱ ՉԷՑԹԼԵԱՆի

«Հայ Կնոջ Դերը Հայ Յեղափոխական Շարժման Մէջ» գրքէն

Հայկական զարդարուեստի վիշապամարտի մոթիվներուն մէջ, մեծ տեղ կը գրաւեն օձերն ու արտոյտները: Ժողովրդական առածը կ'ըսէ. «Օձի փուշն արտոյտը կ'մաքրէ»:

Նորանի դերանուածայրը պատկերուած օձը եւ արտոյտը, մեզի ենթադրել կու տան պայքար մը, որ առնչուած է տոհմի, ցեղի, ժողովուրդի կենսական շահերուն հետ:

Քաղուած՝

Ա. Շ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆի

«Հայկական Զարդարուեստ»
Գիրքէն

Հ. Օ. Մ. ԸՍՈՒԻԹ Հ. Օ. Մ.

(ՏՈՒՆ, ՔՍ.ՂՑՐԻԿ ՏՈՒՆ)

Հայ Օգնութեան Մխութիւնը հիմնուած է Միացեալ Նահանգներու Նիւ – Եորք նահանգին Նիւ – Եորք քաղաքին մէջ՝ 1 Յունուար 1910–ին: Պաշտօնապէս ճանչցուած է իբրեւ իր տեսակին կանոնադրութիւնը ունեցող կազմակերպութիւն՝ իր Առաջին Պատգամաւորական Ժողովին կողմէ, գումարուած՝ 30 Մայիս 1915–ին, Միացեալ Նահանգներու Մասաչուսեց նահանգին Պոսթըն քաղաքին մէջ, մասնակցութեամբ 33 մասնաճիւղերու:

Այս կազմակերպութիւնը, որ սկիզբը կը ճանչցուէր Հայ Կարմիր Խաչ անունով, հիմնուած է Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ, և սկիզբնա ցրուած հայ ժողովուրդին ծառայելու համար իբրեւ նպատակամատոյց հաստատութիւն: Հայաստանի հանրապետութեան գոյութեան երկու տարիներու ընթացքին, Հայ Կարմիր Խաչը ճանչցուեցաւ Միջազգային Կարմիր Խաչին կողմէ եւ հրաւիրուեցաւ մասնակցելու անոր 10–րդ պատգամաւորական ժողովին, 1921 Մարտին: Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ետք, Հայ Կարմիր Խաչը այլեւս չէր լրացներ Միջազգային Կարմիր Խաչին օրինական պայմանները: Այնուհետեւ ունեցաւ դիտորդի հանդամանքով մասնակցելու իրաւասութիւն:

1920էն մինչեւ 29 Մայիս 1939, իր Համընկերակցութեան թուականը, ապա մինչեւ 1946, Հայ Օգնութեան Մխութիւնը ճանչցուեցաւ Armenian Relief Corporation *անունով: 26 Փետրուար 1946–ին Հայ Օգնութեան Մխութեան անգլերէն անունը դարձաւ* Armenian Relief Society Inc. *(Հայ Օգնութեան Մխութիւն): Իր հիմնադրութենէն ի վեր ՀՕՄ–ի մասնաճիւղեր եւ շրջանային մարմիններ հաստատուած են զանազան երկիրներու մէջ:*

Ներկայ կեդրոնատեղին եւ Հայ Օգնութեան Մխութեան հասցէն է՝

Armenian Relief Society, Inc.
212 Stuart Street,
Boston, Mass. 02116

Հայ Օգնութեան Մխութեան մասնաճիւղերն եւ Շրջանային վարչութիւնները օրինաւորապէս ընտրուած լրատար պատգամաւորներ՝ Յուլիս 1979–ին կայացած պատգամաւորական ընդհանուր ժողովին վաւերացուցին Հայ Օգնութեան Մխութեան ծրագիր–կանոնադրքի եւ հա–

մընկերակցութեան վերաբերող յօդուածներու բարեխոհութիւնները, անջատելով Հայ Օգնութեան Մխութեան դրդ պաշտօնները: Անոր համահայկական առումով Հայ Օգնութեան Մխութիւն եւ ՀՕՄ-ի Հիւսիսային Ամերիկայի Շրջանային Մարմին մը ըլլալու դրդ դերերը:

Միաժամանակ՝ Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Մխութեան անունով նոր միաւոր մը կոչուեցաւ առանձնելու Հայ Օգնութեան Մխութեան Շրջանային Մարմնին դերը: Հայ Օգնութեան Մխութիւնը արտօնութիւն առաւ Հիւսիսային Ամերիկայի Շրջանային Մարմնին՝ իր անունին հետ օգտագործելու «Հայ Օգնութեան Մխութիւն» բառերը: Ներկայիս Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ ապրող Հայ Օգնութեան Մխութեան անդամները լինքնաբերաբար անդամ կը դառնան Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Մխութեան:

Հայ Օգնութեան Մխութեան խորհրդանիշն է՝—

Սիրտ — խորհրդանշան զութի եւ ողորմութեան:

Խաչ — խորհրդանշան քրիստոնէութեան, որ հայ ժողովուրդի պաշտօնական կրօնքն է:

Սուր — խորհրդանշան արիութեան եւ ընտանիքի պաշտպանութեան (խաչը աւելին կրճն է):

Արարատ լեռ — խորհրդանշան Հայաստանի՝ հայ ազգի հայրենիքին:

Արեւ եւ ճառագայթներ — խորհրդանշան մտային լուսաւորութեան:

Ձիթենիի ճիւղ — խորհրդանշան խաղաղութեան:

Դափնիի ճիւղ — խորհրդանշան մշակոյթի:

Երիզ մը, որուն վրայ կ'երեւան Հ.Օ.Մ. նախաստաւերը:

Երիզ մը, որուն վրայ կ'երեւայ Հ.Օ.Մ.ի հիմնարկութեան թուականը, 1910:

Հետեւեալ կազմակերպութիւնները, որոնք նախապէս կապուած էին Հայ Օգնութեան Մխութեան, կը դառնան Շրջանային մարմիններ:

— Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Մխութիւն
— Հարաւային Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Մխութիւն
— Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչ
— Սուրիահայ Օգնութեան Խաչ
— Իրանահայ Կարմիր Խաչ
— Ցունաստանի Հայ Կարմիր Խաչ
— Մակեդոնիոյ Հայ Գիրութեան Խաչ

Մեկուսի մասնաճիւղեր կը դառնան Աւստրալիոյ, Իրանի, Երուսաղէմի, Ամմանի Հայ Օգնութեան Մխութիւն կազմակերպութիւնները եւ Եգիպտոսի Հայ Կարմիր Խաչը:

ՁՈՒՏԸ ՄՕՐ ԹԵՒԵՐԻ ՏԱԿԻՆ ԿԸ ՄԵԾԱՆԱՅ (1)

*Հաւատքները զանազան առանցքներ ունին, որոնցմէ ամէնէն տա–
րօրինակը թեւերնա, ծնողներու յաւուակ հաւատքն է, իր զաւկին հանդէպ: Ամէն ծնողք իր կեանքը եւ աշխատանքը կը հիմնէ այդ հաւատքի անմին վրայ: Ծնողքին համոզումը, թէ իր մանուկը մարդ պիտի ըլ–
լայ, հաւատք է, ոչ երաշխիք: Այս հաւատքի իրագործումին միակ ճամբան դաստիարակութիւնն է: Կրթելով է, եւ ոչ միայն սիրելով ու հիանալով, որ մանուկը պիտի հասնի հոն, ուր կը փափաքին ծնողքը:*

*Ծնողներ, ուղղակի կամ անուղղակի, դիտակցաբար թէ ոչ, կը կրթեն իրենց զաւակները: Չկայ ծնողք, որ «չկրթէ» իր զաւակը: Ա–
պահովաբար բոլոր ծնողներն ալ արտանց կը բաղձան իրենց զաւակնե–
րը բարի ճամբով կրթել եւ յմաստութեամբ աճեցնել: Խնդիրը սակայն պարզապէս կրթելը չէ, այլ այդ կրթութիւնը դիտակցական ընթացքի մը վերածելն է, որպէսզի առաջուն բաղձացուած արդիւնքը:*

Ընդհանրապէս «դաստիարակութիւն» եւ «դպրոց» բառերը իրարու կը կապուին: Համաձայն ենք, թէ դպրոցները կրնան բազմատեսակ «ուսում» տալ, կրթութիւն ալ տալ: Բայց կայ մէկ տեսակ կրթութիւն, զոր միայն ընտանիքը կրնայ տալ: Եթէ դպրոց մը կը թերանայ իր ուսման ծրագրին մէջ, ծնողք կրնան իրենց զաւակը անկէ հանել եւ ուրիշ դպրոց դրկել: Բայց եթէ ընտանիքը կը թերանայ իր կրթական պարտականութեանց մէջ՝ մանուկին ամբողջ կեանքը կը զոհուի:

Դաստիարակութիւնը դրել–կարդալ սորվեցնելը չէ, այլ անհատին մէջ կազմել ազնիւ սովորութիւններ, մարդկային բարեկրթութիւն, ամուր նկարագիր ու տիրական անձնաւորութիւն: Դիտեցէք տղեկ մը

կամ երիտասարդ մը իր վարմունքին մէջ, իր խօսելաձեւին եւ կեցուածքին մէջ եւ անմիջապէս ձեզի յայտնի պիտի ըլլայ՝ թէ անիկա կրթուած եւ ազնիւ ընտանիքէ մը կու գայ, թէ անհոգ եւ խնամատարուկ:

Ծնողքը լաւ կատարել կարենալու համար իր պարտականութիւնը, իր կրթական դերը մանուկին հանդէպ, պէտք է լաւ ճանչնայ նախ մանուկը, ոչ միայն իբրեւ մարմին, այլ մանաւանդ իբրեւ հոգեբանութիւն եւ խառնուածք: Մանուկին ապագան կարեւոր է, բայց ներկան է միակ ճամբան ապահովելու համար անոր այդ բարի ապագան: Մանուկը վազուան պատրաստելու լաւագոյն կերպը՝ զայն այսօր լաւ կազմով պահպանելն է: Որովհետեւ դաստիարակութիւնը, ոչ միայն «պատրաստութիւն» մըն է վազուան, այլ ներկայ կեանքն իսկ է: Մանուկը արժէք ունի ոչ թէ որովհետեւ վաղը կարեւոր անձ մը պիտի ըլլայ, այլ որովհետեւ այսօր արդէն կարեւոր է ան իր ներկայ վիճակով:

Մանուկը իրեն յատուկ կեանք մը ունի, ուստի իրաւունքը՝ իր այդ կեանքը ապրելու եւ լման ապրելու:

Ուրեմն մենք՝ իբր ծնողք եւ չափահաս, մանուկին պիտի նայինք իր այսօրուան պահանջներուն տեսակէտին: Պիտի չզրկենք զայն իր ուսումնասիրէն, իր խաղերէն, պիտի չզլանանք իրեն իր սիրած ու պինք հետաքրքրած պատասխանները. պիտի ուշադիր ըլլանք, որ անոր հետաքրքրութեան սահմանին մէջ գտնուող առարկաները մեզի համար միջոց ծառայեցնենք՝ զայն մեր ուզած ուղղութեամբ կրթելու:

Մանուկին հետ վարուելու մեր կերպը, մենք իրմէ պիտի սորվինք: Մենք ո՛չ թէ մանուկը ազատ պիտի արձակենք իր քմայքներուն մէջ, այլ իր տրամադրութիւնները լաւ ճանչնալով զայն պիտի առաջնորդենք ուղիղ կրթական ճանապարհին: Մանուկը իրեն յատուկ աշխարհ մը ունի եւ ան կը պահանջէ, որ մենք յարգենք իր տարիքին իրաւունքները: Ան չի կրնար մեծ–հայրիկին պէս նստիլ տան մէկ անկիւնը. ան պիտի փնտռէ իր տարեկիցներու զուարթ եւ աղմկարար ընկերակցութիւնը եւ հեքիաթներու երեւակայական աշխարհը: Զափահասին կոչումն է այդ բնութիւնը օգտագործել, անոր հետաքրքրութեան առարկաները վերածելու համար անոր կրթութեան միջոցներուն:

Մանուկներու դաստիարակութեան մասին եղած տեսութիւններուն նորագոյնը այն է, թէ մանուկը իր ծնեալ բարի է, ուրեմն չափահասի կոչումն է զայն թողուլ իր բնութեան եւ ազատութեան: Այս տեսութիւնը սակայն առանձ բերաւ ազատական չափազանցութիւն մը, որ թոյլ տուաւ նոր սերունդին ամէն քմայք ու ազատութիւն: Դաստիարակութիւնը վերածուեցաւ ո՛չ թէ մանուկը առաջնորդող, այլ անոր հետեւող դերծառութեան մը:

Մանուկները ուղղելու համար պէտք չունինք չարունակ բռնութիւն գործածելու: Տղաք չարութիւն կ'ընեն յաճախ, ոչ որովհետեւ բնութեամբ անուղղելի են, այլ՝ յաճախ առիթը կ'ունենան չարութիւն ընելու: Անկանոն եւ անկազմակերպ կեանք մը կը տեսնեն իրենց չուրջ եւ օգտուելով այդ խառնաշփոթ վիճակէն, իրենք ալ անկարգութիւններ կ'ընեն: Իսկ մեծերը, փոխանակ կանոնաւոր ճամբաներ փնտռելու, առաջքը առնելու համար, կը դիմեն բռնութեան եւ աւելի կը վատթարացնեն վիճակը:

Մեծերը աւելի գոհացուցիչ արդիւնքի պիտի հասնէին, եթէ մանուկին չուրջ լաւ կազմակերպուած ըրաղումներ ստեղծէին: Փոխանակ «այս մի՛ ընար, հոն մի՛ երթար» յանդիմանելու, հարկ է փոքրիկ «օգտակար» գործեր տալ անոր, որպէսզի ըրաղում ըլլայ իրեն եւ դինք պատրաստէ իր կարողութիւններուն համաձայն:

Գաղուած՝
ԲԻԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆԻ
«Մանկավարժական Դաստիարակութիւն» գրքէն

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ

— Շատ գործեր պիտի կատարէիմ, եթէ նուազ անկարելի ցկատէիմ զանոնք:

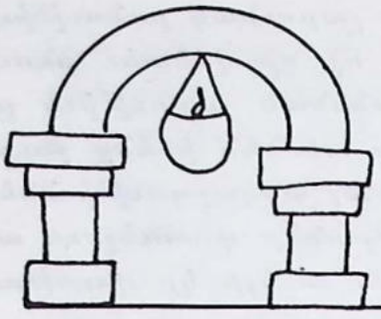
ՇԷՔՍՊԻՐ

— երեխաները աւելի օրինակներու պէտք ունին քան քննադատութեան:

ԺՈՒՊԷՐ

— երբ խստութիւնը կը բանեցնենք այնտեղ ուր պէտք չէ, չենք կրնար այլեւս գործածել այնտեղ, ուր պէտք է:

ԺՈՒՊԷՐ

ԹՈՒՐՔԱՀԱՅ ԲԱԴԱՐԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՏՈՐՈԳԵԼԻՆԵՐԸ

«Հաւատամբ եւ Ի Մի միայն, Ընդհանրական
եւ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցի...»

(Հաւատոյ Հանգանակ)

Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ Առաջին Տիեզերական ժողովը գումարած է Նիկիոյ մէջ 325 թ.: Այն ժողովին մէջ է որ խմբագրուած եւ ընդունուած է Եկեղեցւոյ Հաւատոյ Հանգանակը ուր յատուկ կերպով կը մատնանշուի Քրիստոնեային ուղղափառ դաւանանքը:

Հաւատոյ հանգանակի վերջին պարբերութիւնը կը բաղկանայ եկեղեցւոյ դիմագիծը ուր կը տեսնենք անոր աստղերը: ՄԻ, ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ, ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԻ ՍՈՒՐԲ: Իւրաքանչիւր աստղ կը ներկայացնէ Եկեղեցւոյ ուրոյն մէկ դիմագիծը:

Տեսնենք առանձնապէս.—

1.— ՄԻ.— Եկեղեցին մէկ է, որովհետեւ անոր հիմնադիրը՝ Քրիստոս մէկ է: Երկրի հինգ ցամաքամասերուն վրայ հազարաւոր եկեղեցիներ գոյութիւն ունին, սակայն այդ բոլոր եկեղեցիներուն առաքելութիւնը կու գայ կեդրոնանալու մէկ կէտի վրայ, Քրիստոնէական կրօնի ճանապարհով՝ մխիթարին Փրկչին լուսաւոր պատուանդանին վրայ: Կարելի չէ անջատել եւ մասերու բաժնել Քրիստոսի Եկեղեցին: Այո, զարերը շարունակ, լինչպէս ներկայիս, եկեղեցիներու մէջեւ գոյութիւն ունեցած են եւ ունին դաւանաբանական եւ Աստուածաբանական տարբեր հասկացողութիւններ, սակայն այդ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ պաշտուող Քրիստոսն ու պատարագուող Փրկիչը Մի է՝ եկեղեցւոյ հիմնադիրը, լինքը՝ Աստուածորդին:

2.– ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ.– Եկեղեցին տեւականութիւնը չէ անձի մը կամ համայնքի մը: Ան կը պատկանի բոլոր Քրիստոնեաներուն, տիեզերական բնոյթ ունի ան՝ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ է: Ինչպէս Քրիստոսի Աստուածային Վարդապետութիւնը չէ սահմանափակուած երկրի մը կամ ժողովուրդի մը մէջ, նմանապէս Քրիստոսի Եկեղեցին կարելի չէ սահմանափակել եւ տեւականութիւնը նկատել ազգի մը կամ գանգուածի մը: Աբեւը ինչպէս իր ճառագայթները հաւասարապէս կը տարածէ աշխարհի համայն մարդկութեան վրայ տալով անոնց կենսունակութիւն եւ կեանք, նմանապէս Քրիստոսի Եկեղեցին Աստուածօրդւոյն շնորհները կը բաշխէ հաւատացեալներուն հաւասարապէս:

3.– ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ.– Քրիստոս դլուխն ու հիմնադիրն է Եկեղեցւոյ. սակայն Եկեղեցւոյ տարածիչները եղան Քրիստոսի Առաքեալները, որոնք լեցուելէ ետք Աստուածային շնորհներով, լծուեցան փրկենց Վարդապետին՝ Աստուածօրդւոյն պատգամները տարածելու Սրբազան պարծին:

Քրիստոս վառեց երկրի վրայ Աստուածային ճշմարիտ ԼՈՅՍԸ եւ Առաքեալները զարձան ջահակիրները անոր:

Իւրաքանչիւր Առաքեալ իրեն քարոզութեան դաշտ ընտրեց չրջան մը, տարածեց Քրիստոնէական լոյս կրօնը եւ նահատակուեցաւ իր առաքելութեան ճանապարհին վրայ: Համաձայն աւանդութեան Հռոմէական Եկեղեցւոյ հիմնադիր Առաքեալներն են ՊՕՂՈՍ եւ ՊԵՏՐՈՍ: Ղպտի Եկեղեցւոյ հիմնադիրը՝ ՄԱՐԿՈՍ. իսկ Հայց. Եկեղեցւոյ հիմնադիրները՝ ԹԱԴԷՈՍ եւ ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ: Ահա թէ ինչու Եկեղեցին կը կոչուի Առաքելական:

4.– ՍՈՒՐԲ.– Եկեղեցին սուրբ է, որովհետեւ ան սովորական ժողովատեղի մը, հաւաքավայր մը չէ: Եկեղեցին Բնակարանն է Աստուածօրդւոյն եւ մենք Եկեղեցւոյ մէջ է որ առաւելապար կրնանք հաղորդակցիլ Քրիստոսի հետ եւ զդալ Անոր Սրբազնասուրբ ներկայութիւնը:

Եկեղեցին ժամադրավայր չէ, Եկեղեցին ժամանցի վայր չէ, Եկեղեցին խօսելու–խնդալու վայր չէ, Եկեղեցին աղօթատեղի է, ներհայեցողութեան վայր է: Ան օծուած է Աստուածօրդիին ճառագայթող Սրբութեամբ մը, որ մեզ կ'առաջնորդէ դէպի լուսաւորութիւն, դէպի Աստուածպաշտութիւն եւ դէպի Սրբութիւն:

5.– ՈՒՂՂԱՓԱՌ.– Հաւատոյ Հանդանակի սահմանումին դուրս Եկեղեցին որպէս Քրիստոսի ուղիղ դաւանութեան մէջ պնդուող հաւատացեալներու հաւաքականութիւն, կը կոչուի նաեւ ՈՒՂՂԱՓԱՌ.– (Յունարէն Orthodox): Ուղղափառ է այն Եկեղեցին որ Տիեզերական

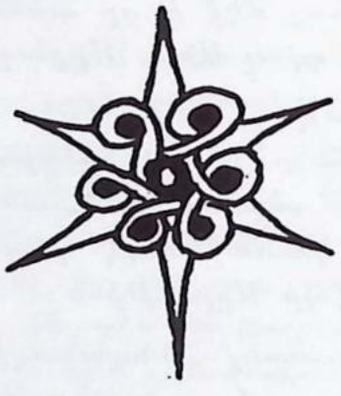
ժողովներու սահմանած հաստատքին մէջ կը մնայ: Ուղիղ եւ անշեղ կերպով Առաքեալներէն առացած լոյս հաստատքը առանց նեղծանելու կ'ատանդէ իր հօտին: Արեւելեան Եկեղեցին ինքզինք զատորոշելու համար Կաթողիկէ Եկեղեցիէն, ուղղափառ տառրոպելին կը դործածէ որպէս ուղիղ դաւանութեան մէջ զանուող Եկեղեցի: Նկատի ունենալով որ մեր Եկեղեցին Արեւելեան Եկեղեցի է, օտարներ մեզ կը կոչեն (Armenian Orthodox Church) Հայաստանեայց Ուղղափառ Եկեղեցի:

6.— ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ.— Այս տառրոպելլով մեր Եկեղեցին կը ներկայացնենք օտարներուն: Հայ Եկեղեցին իւրայատուկ դիմադիծ մը ունի: Պահելով հանդերձ իր դիրքը եւ Առաքելութիւնը Ընդհանուր Եկեղեցիներու պատմութեան մէջ, սոյն տառրոպելլով կը պահու Ազգային տարրազ: Հայ Եկեղեցին, վերջեւ յիշատակուած իր բոլոր տառրոպելիներով, ըլլալով հանդերձ բնականաբար Աստուածոյ եւ Աղօթատեղի, կը դառնայ մեզի համար հայապահպանման մեծադոյն ապդակներէն մին:

Հայց. Եկեղեցւոյ պատմութիւնը կարելի չէ անջատել հայ ժողովուրդի պատմութենէն. որովհետեւ անոնք սերտիւ ընդելուզուած են իրարու անքակտելի կերպով: Հայց. Եկեղեցին եւ Հայ Ազգութիւն, զոյգ չնչերակներն են Հայ ժողովուրդի պատմութեան, որոնք կարելի չէ երբեք զատել իրարմէ:

Հայց. Եկեղեցին, Հայ ժողովուրդին համար, է եւ կը մնայ մեծագոյն զանձարանը Հայ մշակոյթին եւ Հայ պատմութեան:

ԽՄԲ.

ՕԺԻՏԸ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ

Ամուսնացող աղջկան օժիտ տալու սովորութիւնը հայերու եւ այլ ժողովուրդներու մէջ շատ տարածուած երեւոյթ եղած է, պատմական տարբեր ժամանակաշրջաններուն:

Հին դարերուն, օժիտը պարտադիր էր հարսց մէջ եւ կը բաղկանար մարքաչէ մը (անկողինը պահելու կարպետատրծ պարկ), անուռակէ մը, անկողին՝ ներքնակ, բարձ, վերմակ, երեք ճեռք սպիտակեղէն, երեք զգեստ եւ տնայնագործութեան որոշ առարկաներ՝ կարճատ, տապակ, եւայլն: Օժիտին մեծ մասը տան մէջ, հարսնցուին եւ մօրը կողմէ կը պատրաստուէր. հայրը այդ բաժնին մէջ բնաւ դեր չունէր:

Հարերուն մէջ զորութիւն ունեցած են «ուսուա»ները (վարպետներ), վարպետութեամբ աչքի ընկնող տարեց կիներ, որոնց քով երիտասարդուհիները կարել եւ գործել կը սորվէին եւ անոնց օգնութեամբ իրենց օժիտը կը պատրաստէին:

Վերը յիշուած օժիտի պարտադիր առարկաներու քանակը կրնար փոխուիլ, ընտանիքի նիւթական ունեւորութեան համեմատ: Հարսնցուին անհատական յատկանիշներն ալ մեծ դեր կը խաղային օժիտը որոշելու մէջ: Շատ պատահած է, որ տղեղ աղջիկը ամուսնացնելու նպատակով, անոր տրամադրուած է ընդունուածէն շատ աւելի մեծ օժիտ:

Դրամ կամ կալուած իբրեւ օժիտ նուիրելը, աւելի ուշ երեւան եկած սովորութիւն մըն է, որ ամուսնութիւնը որոշ չափով վերածած է առուծախի:

Օժիտը փեսային տունը հարսանիքէն շաբաթ մը եառ կամ նոյն օրն իսկ կը բերուի, հարսնաքրոջ ուղեկցութեամբ: Սխնաեղ իւրաքանչիւր առարկայ հանդիսաւորապէս կը ցուցադրուի եւ մխրճամանակ օժիտը գովաբանող երգեր կ'երգուին:

Շէն կեցայ խնամին,
Տուել ա իր բարեկամին,
Զուխա համրաւ չէջիմ,
Երկու հատ շեջիմ... եւայլն:

Հին հայերուն մէջ օժիտ ըսելով կարելի էր հասկնալ
Բաժինք՝ հարսի ծնողքին կողմէ տրուածները,
Օժիտք՝ վճռային կողմէ տրուածները եւ
Պարգեւ՝ բարեկամներու կողմէ եղած նուէրները:
Արեւմտահայաստանի մէջ օժիտը կոչուած է նաեւ «ճհէզ»:

Հայերու, ինչպէս նաեւ ուրիշ ժողովուրդներու մէջ, ընդունուած է նաեւ երբեւ օժիտ ընտանեկան չարժական կամ անչարժ կալուածներէն մաս մը, կամ այն բաժինը, որ կը պատկանի հարանցու աղջկան, երբեւ ժառանգ ընտանեկան ունեցուածքէն:

Փեսային կողմէ եղած նուէրները շատ յաճախ մտքական ընոյթ կը բած են: Այսպէս՝ հարսանեկան գիշեռի փեսային կողմէ նուիրուելու սովորութիւնը եկած է այն անապաշտութենէն, թէ փեսայի տան կողմէ չինուած հագուստով եթէ հագցնեն «օտար» հարսը, տան ոգիները բարկացուցած չեն ըլլար:

Օժիտը կը համարուէր անձնական սեպհականութիւն մը, որ կը պահուէր անառուկին մէջ եւ ոչ ոք իրաւունք ունէր զայն տնօրինելու: Տան մէջ եղած անառուկներուն թուով, կարելի էր գիտնալ, թէ քանի՞ հարս կայ տան մէջ:

Թէեւ օժիտը շատ հնաւանդ սովորութիւն մըն է, բայց չէ չքացած: Ընդհակառակը, մինչեւ օրս պահուած եւ սիրուած սովորութիւն մը կը մնայ մեր մէջ: Պէտք է ընդունիլ, որ ունեւոր խաւի գոյութիւնը պահպանած է օժիտի սովորութիւնը, որ շրջան մը մոռացութեան տրուած է աղքատ դասին եւ գիւղացիներուն կողմէ: Վերջիններս ի վիճակի չըլլալով օժիտ հայթայթելու, կը դիմէին առեւանգումի, նախապէս համաձայնելով վճռացուին ընտանիքին հետ: Փեսացուն կը փախցնէր աղջկան, յետոյ կը ձեւակերպէին ամուսնութիւնը: Ջունեւոր ընտանիքը աղջկան օժիտ տալով, կը դիւրացնէր ապրելու արդէն նեղ միջոցները:

Ցատկանշական է, որ գիւղական մտայնութեան մէջ, օժիտը սահմանափակուած էր կնոջ անձնական գործածութեան իրերով: Իսկ եթէ աղջիկը վկայական մը ունենար, այդ կը համարէին իր օժիտը:

Օժիտի սահմանումը ժամանակի ընթացքին նոր ընոյթ կը ստանայ, եւ չի հաւատարուիր միայն աղջկան ընտանիքին նիւթական վիճակով: Եթէ, շրջանակի մը մէջ, աղջիկ մը օժիտի ընթացիկ իրերէն զատ, օրինակ, գորգ ունի, միւսները կը փորձեն հետեւիլ անոր:

Ժամանակակից օժիտը բաղդատելով աւանդականին հետ, կը տեսնենք, թէ շատ մեծ փոփոխութիւններ չեն մուծուած անոր մէջ: Օժի-

ու կը մնայ հարանցուին գործածութեան համար պատրաստուած էրեր: Աւանդական օժիտէն մնացած են հարանցուին ձեռքով պատրաստուածները (ասեղնագործ եւայլն), իրրեւ վկաներ անոր վարպետութեան:

Վերջին տարիներուն, աղջկան օժիտ տալը դարձած է պարտադիր օրէնք, որուն նուիրատուածման մէջ պզտիկ դեր չէ կատարած «ուրիշներէն ետ չմնալու» մարմաջը: Եւ այսպէս, օժիտ պատրաստելու համար ընտանիքը յաճախ իր ուժերէն վեր ծախսեր կ'ընէ:

Ամփոփելով, կարելի է ըսել, թէ օժիտի աւանդութիւնը հայերուն մէջ չէ վերցուած: Աստր մէջ դեր ունի հանրային կարծիքը, որ վերջին հաշուով հիմնուած է անցեալի չափանիշերուն վրայ: Սակայն, օժիտի հիմնական դերը երիտասարդ զոյգին օգնելը կը մնայ, ընտանեկան նոր բոյն մը կազմելու համար:

Քաղուած ԷՄՄԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆի
«Օժիտը Հայոց Մէջ» գրքէն

— Դրամը մեզի կու տայ երեւութականը, բայց ո՛չ էականը: Անսնդը կու տայ մեզի, բայց ո՛չ ախորժակը: Դեղ կու տայ, բայց ո՛չ առողջութիւնը: Փոխյարաբերութիւններ, ո՛չ բարեկամներ: Սպասաւորներ, ո՛չ հաւատարիմներ, ուրախութեան պահեր, բայց ո՛չ երջանկութիւնը:

ԻՓՍԷՆ

— Եթէ մէյ մը փորձեինք չարին փոխադարձել բարիով, այլեւս պիտի չուզեինք այլ տեսակի վրիժառութիւն:

ՖԵՆԵԼՈՆ

— Մենք յաճախ պիտի ամչնայինք մեր լաւագոյն արարքներէն իսկ, եթէ երբեմ մարդիկ տեսնէին այդ արարքներուն իսկական դրդապատճառները:

ԼԱՈՕՇՖՕՓՕ

Նախորդ թիւով ըսած էինք, թէ տեղ պիտի տանք այն բոլոր նամակներուն, որոնք մեզի առաջարկով կամ հարցերով կը ներկայանան: Մեր «Նամականի»ի առաջին թիւը թէեւ բաւական հարուստ չէ, (տասցած ենք միայն երկու նամակ), սակայն մեզ կը գոհացնէ, որովհետեւ իսկական հետաքրքրութիւն արտայայտող նամակներ են անոնք: Անոնցմէ մին անուն չի կրեր, իսկ երկրորդին նամակագիրը թէեւ կը խնդրէ չտալ իր անունը, սակայն նկատի առած նամակին շահեկանութիւնը, բայց մանաւանդ առողջ դատողութիւնը, մենք հպարտութեամբ կը հրատարակենք իր անունը: Որքան պիտի ուզէինք, որ աւելի մեծ ըլլար թիւը այս տիկնոջ նման մտածող հայուհիներուն, որոնց միակ խոցելի կէտը թերի ուղղագրութիւնն մըն է:

Շնորհակալութիւն իրենց յորդորներուն եւ բաջալերանքին համար:

ԽՄԲ.

Օգոստոս 3 1980

Սիրելի Խմբագրութիւն,

Գոհելի եւ գնահատանքի արժանի է ձեր ճիգը, «Պարբերաթերթ»ին մէջ կինեներուն համար բաժին մը տրամադրելու: Թէեւ առկախին լոյս չտեսաւ «Կնոջականը» բայց նախապատրաստին մէջ յիշուած նիւթերը հետաքրքրական եւ տեղեկատուական կը թուին:

Սակայն, ինծի կը թուի, թէ պէտք է ունենանք որոշ յօդուածներ, որոնք մեզի լուսաբանեն, թէ ի՞նչ է կրօնը, ինչպէ՞ս պէտք է հասկնալ Ս. Գիրքը եւ ինչպէ՞ս առօրեայ սիրելի դարձնել վոքրերուն: Ճիշդ է, որ մենք կիրակնօրեայ դպրոցներ ունինք, սակայն մեր վոքրերուն քանի՞ տոկոսը կը յաճախէ: Մայրերը որքանո՞վ կը զբաղին իրենց

վոքրերուն կրօնական դաստիարակութեամբ, բայց մանաւանդ մենք՝ մայրերս, որքա՞ն ճիշդ մօտեցում ունինք կրօնին:

Որքան դժ պիտի մնայի, եթէ չմ առաջարկս խանդավառութեամբ ընկալուէր ձեր, բայց մանաւանդ մեր տիկիններուն եւ մայրերուն կողմէ:

Բարի ճանապարհ մեր «Կնոջական»ին:

Յարատեւելու լաւագոյն մաղթանքներով՝

Ընթերցողուհի մը

Հալէպ 31 – 7 – 1980

Պատուարժան Խմբագրութեան Մարմին

Անհուն ուրախութեամբ կարդացի ձեր ծրագիրը՝ ունենալու «Կնոջական» բաժին մը, Առաջնորդարանի «Պարբերաթերթ»ին մէջ, մանաւանդ «Ճանչնանք Մեր Արժէքները» պլուխը: Այս բաժինը պատճառ պիտի դառնայ, որ իւրաքանչիւր հայուհի ունենայ իտէալ մը, հետապընդել վեհ նպատակ մը, խուսափի մակերեսային ըլլալէ եւ դառնայ աւելի պիտանիլ:

«Ճուտը Մօր Թեւերի Տակին կը Մեծանայ» բաժնին համար, առաջարկ մը ունիմ.— Չէ՞ք խորհիր, թէ դաստիարակութեան հարցը վերլուծելու համար, պէտք է աւելի խոր թափանցել եւ անդրադառնալ այդ եւ կին յարաբերութիւնը, որուն մէջ մեզ ցոլանայ յաջող դաստիարակութիւն մը: Այդ խօսքով՝ նախ պարարտ հող պատրաստել, ապա ցանել սերմերը: Ինչ որ կը ջանամ ըսել, այն է, թէ նախ պէտք է մշենք մեր երիտասարդները եւ երիտասարդուհիները, որ լաւ սերտեն իրենց ապագայ դերակիցը:

Իրաւ է, թէ խոհանոցի բաժինը կարեւոր տեղ կը գրաւէ մեր առօրեային մէջ, սակայն չէ՞ք խորհիր թէ աւելի կարեւոր նիւթեր կան, երեւոյթներ եւ ախտեր, որոնք զարմանալիօրէն կարօտ են: Օրինակ՝ ի՞նչ միջոցներու պէտք է դիմել ձերբազատուելու համար վերջերս եւրոպան եկած ցուցամոլութենէն, նիւթապաշտութենէն, մակերեսային վերաբերմունքէն, հայ կինը զարձնելու համար աւելի պիտանիլ իր ընտանիքին, շրջապատին եւ ի վերջոյ իր ազգին հանդէպ:

Այժմ ինքզինքս պոհունակ կը զգամ, անտարբեր չպատուելուս հա-

մար ձեր կնոջական ձեռնարկին հանդէպ, որովհետեւ անտարբերութեան կուտակումը ոչ մէկ նոտաճում կ'արձանագրէ, ընդհակառակը՝ կը թմրեցնէ այն թաւիը, որով կը սկսի որեւէ ձեռնարկ:

Ուժ եւ կորով կը մաղթեմ ձեր բոլոր ծրագիրներուն եւ աշխատանքներուն համար:

Տիկ. ԱՆԻ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ԻՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Նկատի առնելով առաջին ճառակին մէջ կրօնական դաստիարակութեան մասին եղած առաջարկին շահեկանութիւնը, կը խորհիմ ես այդ պիսի գլուխ մը ունենալ: Հարցը ներկայացուած է Հ. Արտաշատ Թօսունեանին, որ սիրով կ'ուզէ ընդառաջել առաջարկին: Բայց մինչեւ անոր պատրաստութիւնը, մենք պիտի ներկայացնենք «Նիհական Բառարան»էն հատուածի մը, ուր կ'երեւին եկեղեցիին մէջ յաճախ գործածուող առարկաներուն անուանները իրենց բացատրութեամբ:

Գալով երկրորդ ճառակին, ինձի է թէ «խոհանոց» բաժինը ինչ մը անտեղի կը թուի մեր «Պարբերաթերթ»ին մէջ, սակայն այդ գլուխին տակ պէտք չէ միայն հաշերու պատրաստութիւնը փնտռել: Որքա՜ն նիւթեր կան, որոնք կը մտնեն «խոհանոց» անունին տակ: Օրինակ՝ հաշատեղանի յարդարումը, առողջ եւ ինձի վարուելակերպը հաշի ընթացքին եւ կամ փորձառութենէն առած եկած թելադրանքներ եւայլն: Ասոնք, վստահ եմ, որ հետաքրքրութիւն կ'առաջացնեն եւ կը գոհացընեն գրեթէ մեզ բոլորս: Յամենայն դէպս, յառաջիկայ թիւին համար կրկին կը սպասեմ ձեր դիտողութիւններուն եւ առաջարկներուն:

Իսկ այր եւ կին յարաբերութիւններուն համար կրնամ միայն ըսել, որ նկատի կ'առնեմ ձեր առաջարկը: Սակայն հիմա չունիմ մասնագէտ եւ կարող անձեր, անոնց յանձնելու համար այդ կարեւոր եւ բարդ հարցը:

Շնորհակալութիւն եւ յաջողութիւն:

ԽՄԲ.

ԽՈՀԱՆՈՑ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ կարգ մը թերթերու, մեր թերթին «խոհանոց» բաժինը կը տարբերի այն իմաստով, որ այնտեղ չկա՛ ընդհանուր դարձած ճաշերու կամ կարկանդակներու պատրաստութիւնը, այլ ընդհանուր գիտելիքներ, որոնց յաճախ պէտք կ՛ունենանք, բայց որոնք կը վրիպին մեզմէ:

Վստահ ենք, որ որոշ չափով պիտի շարժենք ձեր հետաքրքրութիւնը եւ մասամբ արդարանալու համար, պիտի տանք ձեզի մեր ծրագիրը, ձեր հետաքրքրութիւնը ինչ մը գոհացնելու համար:

ա.– Ճաշասեղանի յարդարում եւ սպասաւորելու ձեւեր:
բ.– Վարքն ու բարքը ճաշասեղանին շուրջ:
գ.– 1. Խմիչքի գաւաթներու զանազան տեսակներ:
2. Գինին եւ իր տեսակները:
դ.– Կարկանդակ զարդարել եւ կտրել:
ե.– Սառնարանի յատուկ:
զ.– Փորձը մեզի կը սորվեցնէ թէ... (շարք):

* * *

Սիրելի՛ ընթերցողուհիներ,

Բոլորս ալ, ինչ թէ շատ, գաղափար մը ունինք, թէ ճաշասեղանը ինչպէ՞ս պէտք է յարդարել, կամ ճաշերը ինչպէ՞ս պէտք է պատրաստել: Սակայն երբեմն մոռցուած կամ անգիտացուած գաղափար մը, հոգ չէ թէ փոքր, կրնայ շատ օգտակար դառնալ: Այս մտահոգութեամբ սկսուած հետագայ յօդուածաշարքը, կը յուսանք, որ հետաքրքրութեամբ պիտի ընկալուի ձեր կողմէ:

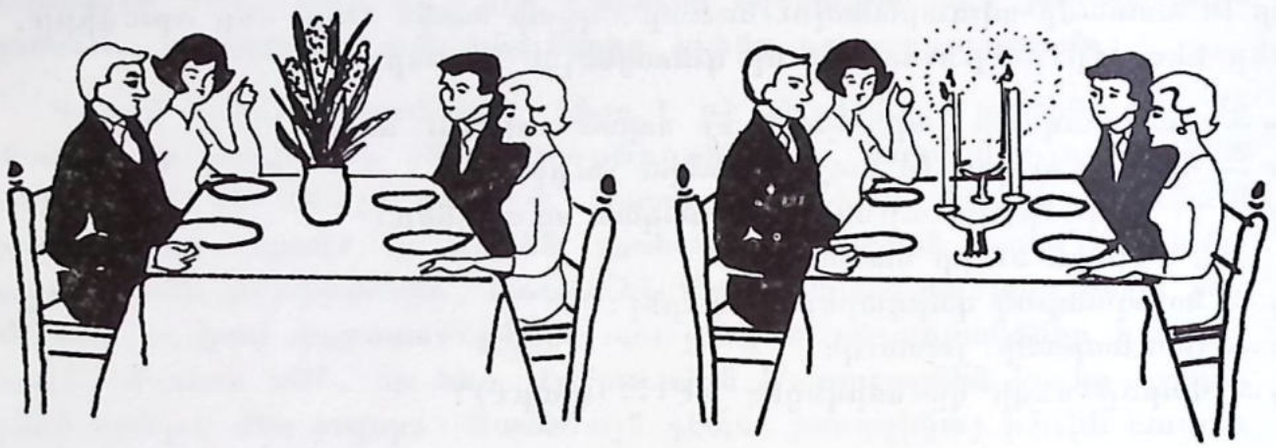
ԽՄԲ.

* * *

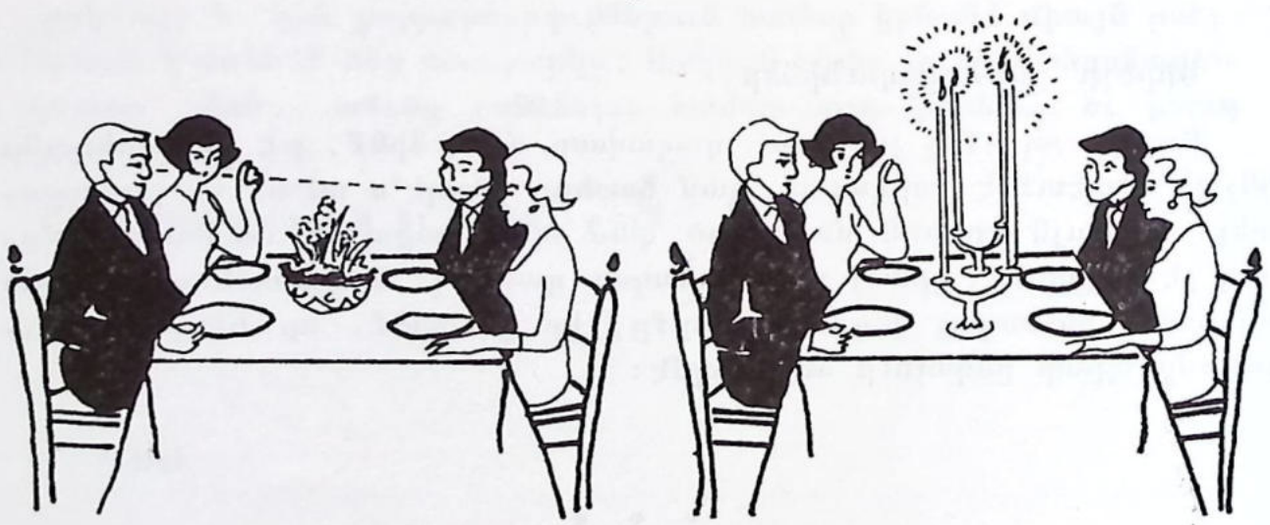
Առօրեայ ըրագուժները այնքան կլանած են մարդիկը, որ անոնք օրուայ ընթացքին հազիւ մէկ անգամ առիթ կ'ունենան խմբուելու իրենց ընտանիքին հետ, ճաշասեղանին չուրջ: Ուրեմն պէտք է այդ ժամը դարձնել զուարթ եւ հաճելի, որպէսզի ընտանիքի անդամները մոռնան իրենց յոյնուխիններն ու մտահոգութիւնները:

Բնաւ մտածա՞ծ էք արդեօք, թէ ձեր ընտանիքին անդամներն ու բարեկամները ձեր հիւրերն են, երբ ճաշի կը նստին ձեր հետ: Լաւ դասաւորուած, ըրաւիչ, բայց մանաւանդ մաքուր ճաշասեղան մը ախորժակ կը ըրդռէ եւ կը պոհացնէ բոլորը:

Ճաշասեղան մը ըրաւիչ դարձնելու համար բազմաթիւ ձեւեր կան: Կարեւորագոյնը ներդաշնակութիւն ստեղծելն է գործածուած սպասներուն եւ ծածկոցին միջեւ: Եթէ սպասները ծաղկաւոր են, նախընտրելի է գործածել միագոյն ծածկոց, սպասներուն գեղեցկութիւնը ցցուն դարձնելու համար: Իսկ եթէ սպասները միագոյն են, պէտք է գունաւոր կամ ծաղկաւոր ծածկոց գործածել, ճաշասեղանին զուարթ նկա-

— Սխալ —

— Ճիշդ —

բաղխիր ապահովելու համար: Առուղտած է, որ ծածկոցին տակ դրուած քիչ մը հասա ծածկոցի մը, դեղեցիկ տեսք ապահովելէ զատ ծածկոցին, կը պաշտպանէ սեղանին մակերեսը:

Մեր ամէնօրեայ ճաշառեղանիներուն մէօրինակութիւնէն խուսափելու համար, կարելի է նորութիւններ առեղծել. ճաշասեղանին կեդրոնը կարելի է պնակ զանազան կանաչեղէններով յարդարուած ափսէ մը, որ գունագեղութիւն կը բերէ սեղանին, կամ ծաղիկներու դեղեցիկ յարդարում մը, կրնայ յատուկ օրուայ մը (տարեդարձ եւայլն) յիշեցումը ըլլալ: Իսկ ընթրիք մը, ղոյդ մը մոմի լոյսին տակ, կրնայ դեղեցիկ յուշի վերածուիլ: Աղուհաւատալիք ըլլալու պէտք չկայ, նման յարդարանքներ ընելու համար: Մանաւանդ առիթներու, իւրաքանչիւր սպասի մէջ դրուած վարդ մը եւ կամ դաւաթ մը ջուրի մէջ ծփացող մեխակ մը, մեծ հաճոյք կրնայ պատճառել հիւրերուն:

Կարեւոր է վերջին ակնարկ մը նետել յարդարուած սեղանին, վստահ ըլլալու համար, թէ ոչինչ մոռցուած է:

— Վստահ ըլլալ, որ օրուան ճաշացուցակին անհրաժեշտ սպասները սեղանին վրայ են:

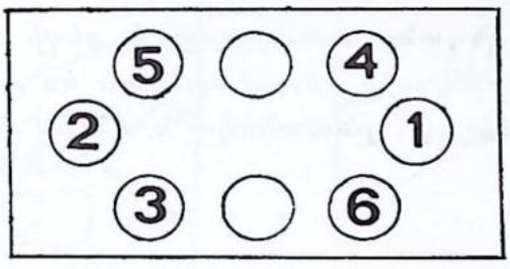
—Կողքի սեղանի մը վրայ պատրաստ ունենալ յատերևալ սպասներ:

— Ուշադրութիւն ընել ճաշասենեակին հանդստաւէտութեան (լուսաւորում եւ օդի փոփոխութիւն):

* * *

Նախքան ճաշի սեղանը յարդարելը, պէտք է իւրաքանչիւր անդամի կամ հիւրի տեղը յստակ ըլլայ: Հաւանարար ընտանիքի անդամները ունին իրենց յատուկ տեղերը, սակայն հաճելի է երբեմն փոփոխութիւններ մտցնել:

Ընդհանրապէս տանտէրն ու տանտիրուհին կը նստին սեղանին երկու ծայրերը, տանտիրուհին աւելի մօտ խոհանոցին, դիւրութեան համար: Եթէ պատուոյ հիւրը տիկին է, կը նստի տանտիրոջ աջ կողմը, իսկ եթէ պարոն է, կը նստի տանտիրուհիին աջ կողմը: Երկրորդ կարգի տիկին հիւրը կը նստի տանտիրոջ ձախ կողմը եւ այսպէս յաջորդաբար:

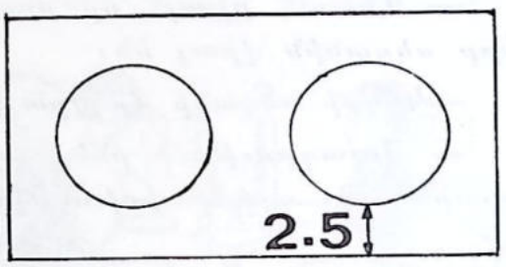

Երբեմն, երբ հրաւէրը պանդոկի մը կամ ճաշարանի մէ մէջ տրուած ըլլայ, նախընտրելի է իւրաքանչիւր հիւրի անունը կրող քարթ մը դնել սպասին առջեւ: Այդ ձեւով չխոթտուիլն չ'ստեղծուիր թէ ո՛վ ուր պիտի նստի: Կարելի է նաեւ իւրաքանչիւր քարթին միացնել փոքրիկ ծաղկեփունջ մը, որ հիւրերը նստելէ ետք լրենց կուրծքին կը դնեն, երբեւ «քորսաժ»:

Բնաւ պայման չէ, որ հիւրերը սեղանին չորս բոլորը նստին. երբ անոնց թիւը չորսէն վեց է, կրնանք սեղանին երկու ղլուխները յարդարումի վերապահել եւ հիւրերը նստեցնել սեղանին կողմերը: Կարելի է նաեւ սպասները պայտաձեւ չարել եւ սեղանին անոտիր երեւոյթ մը տալ, չմոռնալով պատշաճ յարդարանքը, բայց ձգուած կողմին վրայ:

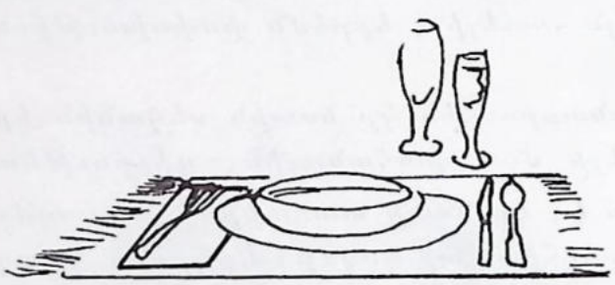
Հիւրերուն համար, ճաշասեղանին վրայ որոշ տարածութիւն մը պէտք է նկատի ունենալ, որպէսզի անոնք կարենան հանգիստ նստիլ եւ չարժիլ:

Գալով սպասներուն, անոնք միշտ պէտք է սեղանին եզրէն 2·5 սմ. դէպի ներս դրուած ըլլան: Պատառաքաղները ձախ կողմը, ցցուն մասը դէպի վեր, դանակները՝ աջին, չեղիքը դէպի պնակը, իսկ դգալները՝ դանակին աջ կողմը, խորունկ մասը դէպի վեր:

Պատառ եւ քաղցրեղէնի սպասները կարելի է ամէնքէն դնել սեղանին, պնակին վերի կողմը եւ կամ պատուհաններուն հետ ներս բերել:

Գաւաթները դնել դանակին վերի կողմը, դէպի աջ, իսկ անձրեւոցները՝ պնակին ձախին, պատառաքաղին մօտ, պարզօրէն ծալլուած կամ յատուկ շրջանակներով զարդարուն:

Աղամանները դնել երկու սպասներու միջեւ, դաւաթներուն չարքին: Կարագը եւ հացի յատուկ փոքր ամաններն դնել պատառաքաղին վարի կողմը:

Հիմա, որ ճաշասեղանը պատրաստ է քեզի կը մնայ ճաշերու սպասարկումը, նայած թէ ո՞ր ձեւով պրոչած ես սպասարկել: Ռուսական կամ պաշտօնակա՞ն ձեւով, ընտանեկա՞ն ձեւով թէ խառն սպասարկումի ձեւով:

* * *

1.– Ռուսական կամ պաշտօնական սպասարկում.–

Այս պարագային կարելի է նախապէս կերակուրը դնել իւրաքանչիւր պնակի մէջ, ընտանիքին սեղան նստելէն առաջ, կամ ալ ընտանիքի անդամներէն մին խոհանոցէն կը բերէ պնակները եւ կը դնէ ամէն անհատի առջեւ, ձախ կողմէն ծառելով: Այս ձեւը կը կիրարկուի ապուրի, սալատի եւ քաղցրեղէնի սպասարկումին պարագային:

Ապուրի ամանները կոկիկ ձախ կողմէն հաւաքելէ եւոք, կը բերուի երկրորդ կարգի ճաշը (մխա, հաւ, ձուկ) եւ կը հրամցուի իւրաքանչիւրին: Հիւրերը իրենք կ'առնեն իրենց ուզած չափով:

2.– Ընտանեկան սպասարկում.–

Այս ձեւը պաշտօնական չէ, որովհետեւ բոլոր ճաշերն ալ կը մատնակցին սպասարկումին:

Ջրոտ կերակուրները տանտիրուհին կը սպասարկէ, սկսելով պատուոյ տիկինէն: Պէտք է յիշել, որ իւրաքանչիւրը իր ամանը կ'ենթակարէ տանտիրուհին, սպասարկուելու համար:

Իսկ չոր կերակուրները տանտէրը կը սպասարկէ, ճաշին ամանը տալով նախ պատուոյ տիկինին: Կերակուրը, նոյն ուղղութեամբ փոխանցուելէ եւոք, կը վերադարձուի տեղը:

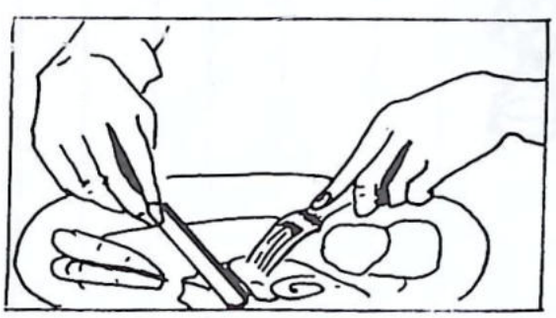
Տանտիրուհիին քով դրուած անուշաւոր սեղան մը կրնայ օգտակար ըլլալ, որպէսզի անոր վրայ դրուին անհրաժեշտ իրերը (ջուրի սրուակ, խմիչքի չիշեր, հաց եւայլն) եւ ընտանիքի անդամներուն խնայուի յաճախ խոհանոց երթալը:

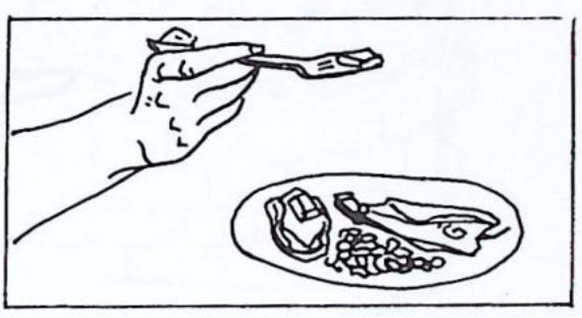
Ճաշը լրանալէ եւոք, աղտոտ ամանները կարելի է իրարու տալով հասցնել տանտիրուհիին, որ կը դնէ կողքի սեղանին վրայ եւ կամ կու տայ ընտանիքի անդամներէն մէկուն, խոհանոց տանելու համար:

Իսկ քաղցրեղէնները, կամ պնակի մէջ դրուած կը հրամցուի իւրաքանչիւրին առանձնապար եւ կամ կը հրամցուի ձեռքէ ձեռք անցնելով:

3.– Խառն սպասարկում.–

Եթէ պատուոյ հիւրեր չկան եւ բոլոր ներկաները տարեկից են, տանտէրը կը սկսի սպասարկել իր ձախ կողմը նստող տիկինէն սկսե-

լով: Անշուշտ, վոքրերը մեծերէն ետք կը ապասարսափուին, իսկ տան-տէրն ու տանտիրուհին՝ բոլորէն ետք:

Խմիչքները տանտէրն է, որ կը լեցնէ, իսկ սուրճը տանտիրուհին կը հրամցնէ:

Բոլորը ապասարկուելէ ետք կը պատրաստեն որ տանտիրուհին սկսի ճաշի եւ ետքը մխայն լրեանք կը սկսին ճաշել:

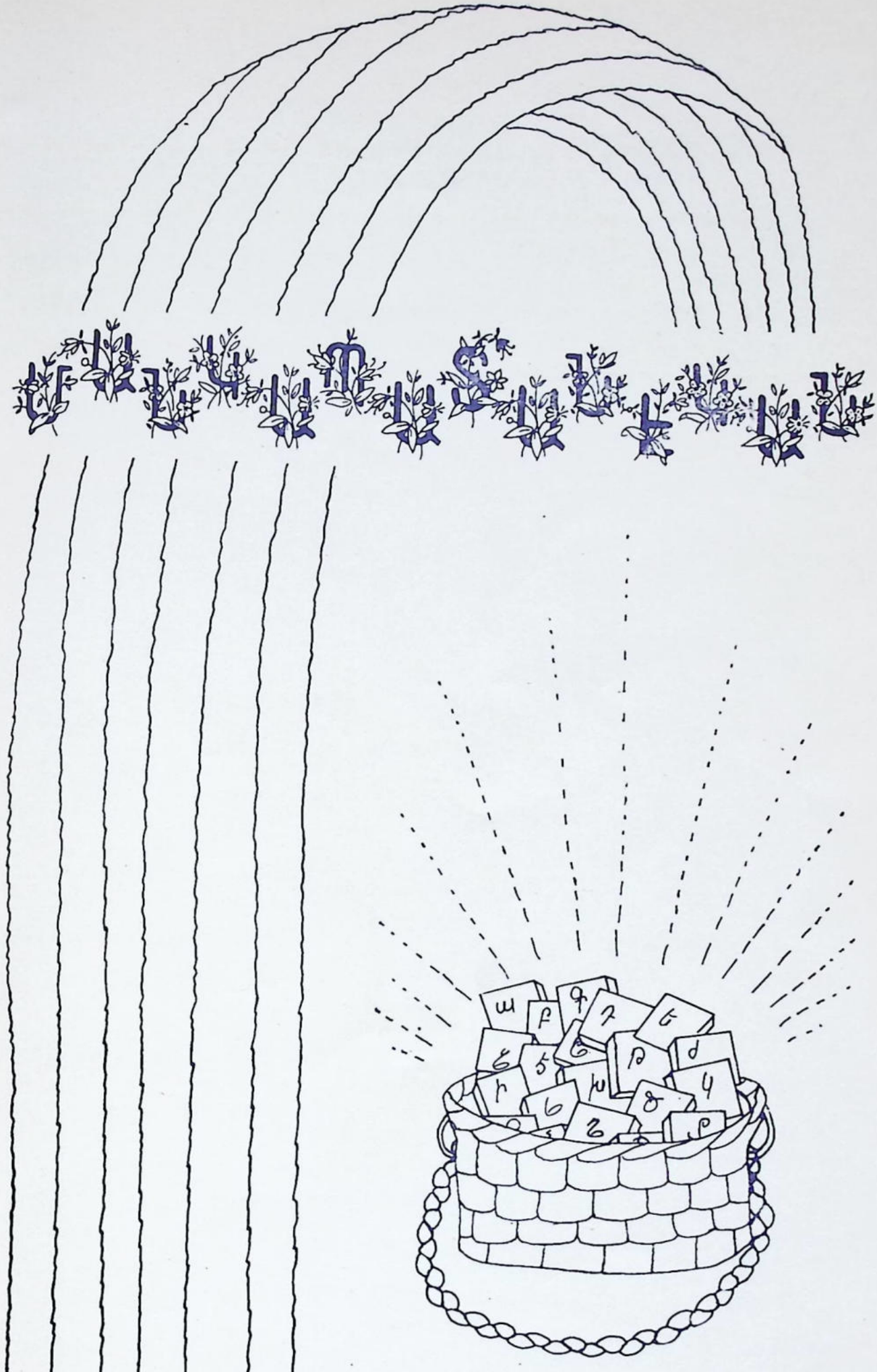
Յիշեցումներ.—

ա.— Պնակները դնել եւ վերցնել ձախ ձեռքով, ձախ կողմէն:

բ.— Խմիչքները ապասարկել աջ ձեռքով, աջ կողմէն, առանց պատրաստները սեղանէն վերցնելու: Կաթիլներ պարտադրին, անձեռոցիկով չորցընել:

գ.— Գործածուած ամաններուն հաւաքելու պարտադրին, տանտիրուհին իր աջ կողմէն կը սկսի եւ ամէնէն վերջ կը վերցնէ իր պնակը:

ՄՈԳԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՄԸ
Կ Ա Մ
50 ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ

Անցեալ տարի Միհի Մաուսը (Միքի Մկնիկը) 50 տարեկան եղաւ. իր տարեդարձը տօնուեցաւ աշխարհի բոլոր մանուկներուն կողմէ, որովհետեւ Միքի մկնիկը շատ սիրուած եւ փնտռուած տիպար մըն է:

Բայց քիչերն են, որ կը ճանչնան Միքի Մկնիկին հայրը՝ Ուոլթ Տիզնին, որ չունչ եւ շարժում տուած է Միքի Մկնիկին եւ խանդավառած է փոքրիկները եւ վարած անոնց երեւակայութիւնը:

Ուոլթ Տիզնին ծնած է 1901–ին, Շիքակոյի մէջ. հակառակ իր չորս եղբայրներու պնդումին, Տիզնին ժամանակը կ'անցընէր գծելով. դպրոցէն եաք ակադէմի կ'երթար եւ գրեթէ բնաւ առեն չէր ունենար խաղալու:

Առաջին համաշխարհային պատերազմին, Տիզնին տակաւին 13 տարեկան, կ'երթայ կարմիր Խաչին օգնելու եւ մէկ տարի ամբողջ որպէս վարիչ, վիրաւորները ճակատէն հիւանդանոց կը փոխադրէ:

1920–ին, Տիզնի իր առաջին ֆիլմը կը ծախէ: Շրջան մը եաք, իրենց տան կարաժին մէջ, եղբօրը հետ կը հիմնեն ֆիլմ արտադրելու ընկերութիւն մը:

Միքի Մկնիկին ծնունդը չոգեկառքի մը մէջ կատարուե-

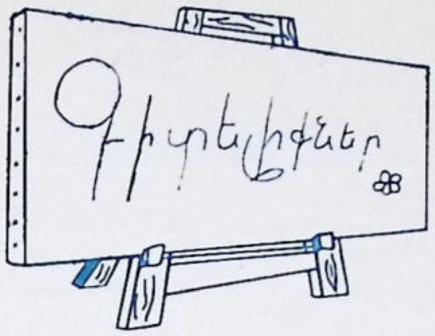
ցաւ, երբ Տիզնին ճամբորդութեան մէջօգին կը մտածէր նոր ոխպարներու մասին:

1955–ին Տիզնին կ'իրագործէ իր մանկութեան մեծագոյն երազը՝ Տիզնիի Աշխարհը (Disney Land), որ կը բաղկանայ չորս մասերէ՝ Մուտք, Երազներու Աշխարհը, Արկածախնդրութիւններու Աշխարհը եւ Վաղուան Քաղաքը:

Տիզնիի այս մոգական աշխարհը կը գրաւէ ոչ միայն փոքրերը, այլ նաեւ մեծերը, որոնք այնտեղ կ'ապրին մոռցուած երազի աշխարհի մը մէջ, իսկ փոքրիկները հոն կը գտնեն այն բոլորը, զոր իրենց երեւակայութիւնը կրնայ հիւսել:

Այս աշխարհի մասին Տիզնին ըսած է.

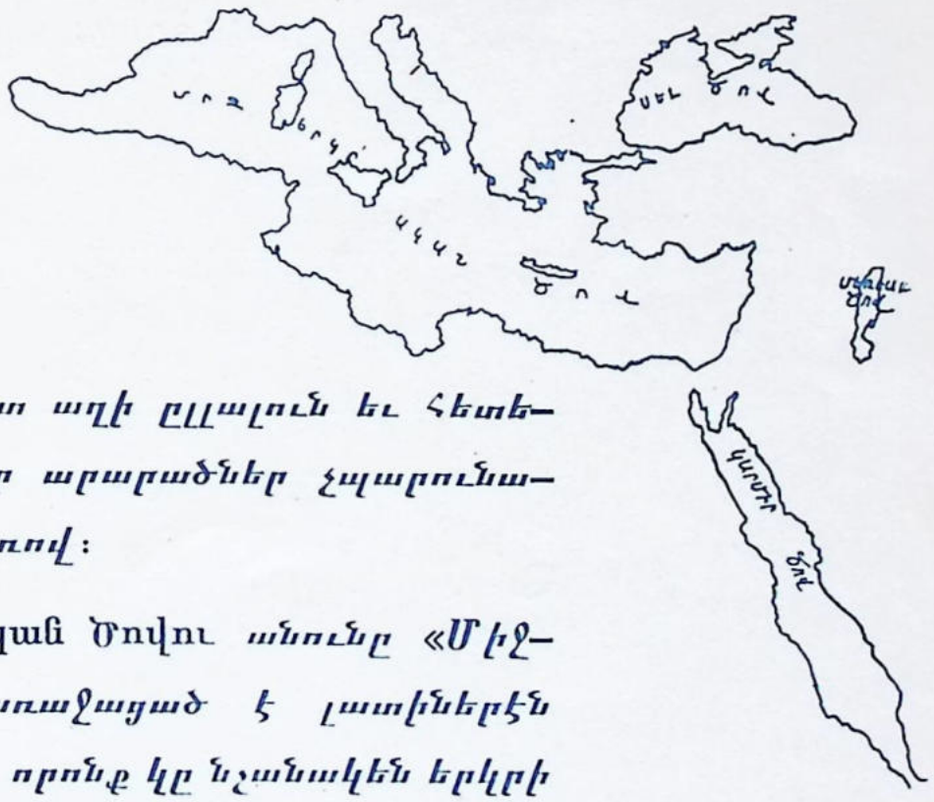
«Այնտեղ դրի այն բոլորը, զորս երեւակայած էի փոքր տարիքիս եւ ցանկացեր էի տեսնել ու ապրիլ···»:

Գ Ի Տ Է՞Ք Թ Է

Կարմիր Ծովը, *կարմիր կոչուած է առատ քանակութեամբ մարջան պարունակելուն պատճառով: Նկատի առնելով, որ մարջանը կարմիր կ'ըլլայ*

Սեւ Ծովը, *սեւ պիտակը կը կրէ իր չրջանին մէջ խիտ քանակութեամբ, ամպերու եւ մշուշի գոյութեամբ գորշ ու մոայլ երեւոյթ մը ստանալուն պատճառով:*

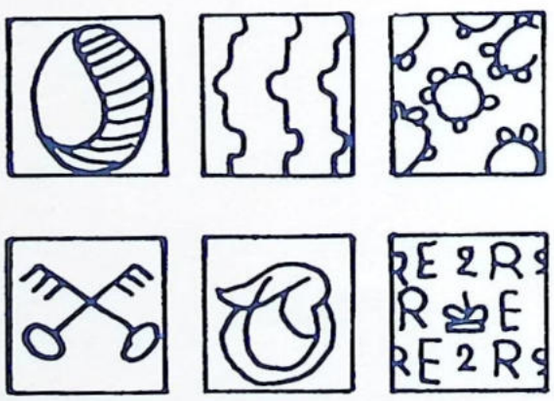
Մեռեալ Ծովը, *մեռեալ կ'անուանուի, որովհետեւ մեկուսացած, չատ աղի ըլլալուն եւ հետեւաբար չնչաւոր արարածներ չպարունակելուն պատճառով:*

Միջերկրական Ծովու *անունը «Միջերկրական» յառաջացած է լատիներէն երկու բառերէ, որոնք կը նչանակեն երկրի կեդրոնը:*

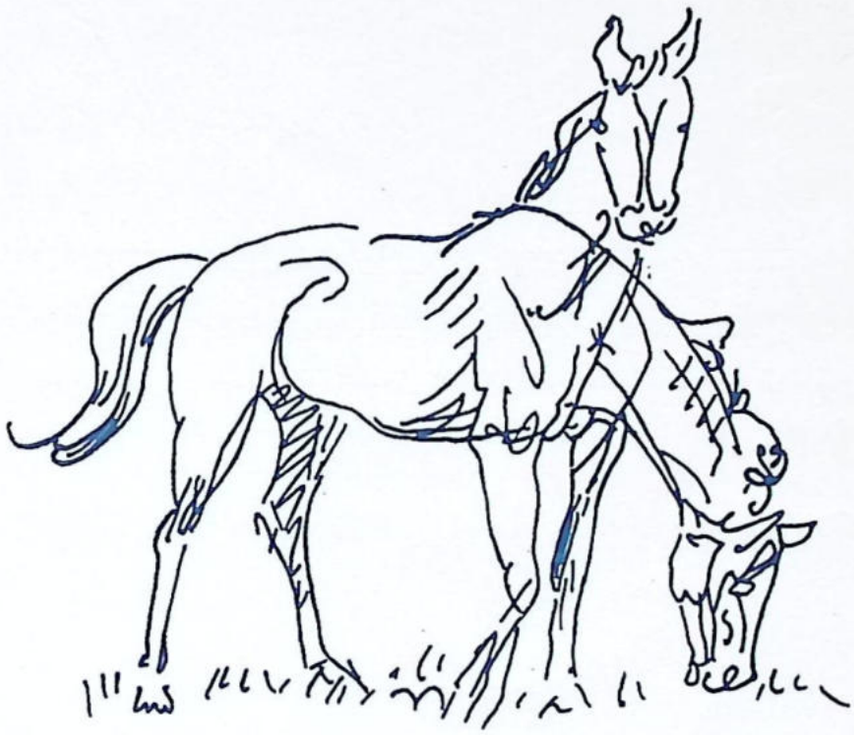
Դ Ր Ո Շ Մ Ա Թ Ո Ւ Ղ Թ Ե Ր Ը

Դրոշմաթուղթեր տպելու իրաւունքը կառավարութեան սահմանուած է եւ ոչ ոք իրաւունք ունի դրոշմաթուղթ տըպելու: Կառավարութիւնը ինքն է, որ կ'որոշէ դրոշմաթուղթերու գեղարուեստական յատկութիւնները:

Իւրաքանչիւր դրոշմաթուղթի եաեւի կողմը կայ որոշ գծագրութիւն մը, որ կ'երեւի միայն, երբ դրոշմաթուղթը լոյսին դէմ բռնես. չերեւելու պարագային, պէտք է պէնզինով լեցուն ֆիլիկրանոսքոբ (յատուկ սաման մը) գործածել եւ դրոշմաթուղթերը մէջը ձգել. այդ գծագրութիւնը թուղթին չինութեան հետ կապուած է եւ անոր նպատակը դրոշմաթուղթերու զեղծումը դժուարացնել եւ արգիլելն է:

ԿԱՆԱՉ ԽՈՏԸ

Զորս նժոյգներ կ'ապրէին դաշտերու մէջ, որոնք սեփականատէր չունէին։ Ու տարի մը խոտ չբուսաւ հոն, եւ նժոյգները ուտելու ոչինչ գտան ու սաստիկ անօթեցան։

— Եկէ՛ք, քաղաք երթանք, — ըսաւ ձիերէն մէկը։ Հոն կերակուր պիտի գտնենք։

— Առանց փոխարժէքի կերակուր չկայ, — ընդդիմացաւ այլ նժոյգ մը, — եւ մեր վճարելիք գինը պիտի ըլլայ մեր ազատութիւնը։

Ձիոյկները խորհրդակցեցան երկարօրէն, ապա որոշեցին չհրաժարիլ իրենց ազատութենէն։

Եւ երբ հողը ճիերուն որոշումը լսեց, ուրախութեամբ ու հպարտանքով սարսռաց, եւ անմիջապէս անոր մակերեսը առատօրէն կանաչ խոտով ծածկուեցաւ։

ԶԱՓԱՐԻԱ ԹԱՄԷՐ

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ

Ուսմունքը կը խոնարհեցնէ մեծ մարդիկը.
կը զարմացնէ հասարակ մահկանացուները.
կը հպարտացնէ հոգւով փոքրերը։

ԱՐԹՆՆԱԼ

«Կանուխ պարկէ, կանուխ ելիր» կ'ըսեն աշխարհի բոլոր բժիշկները: Որովհետեւ ուշ արթնցող տղան, ուշ կը նախաճաշէ, ուշ դպրոց կը հասնի եւ իր յանցանքով կը պատժուի:

Բարեկիրթ ու կամքի տէր տղան զարթուցիչի ձայնը լսելուն պէս, անկողինէն դուրս կը ցատկէ, քանի մը մարզական շարժումներ կ'ընէ, կը լուացուի, կը հագուի եւ ժամանակին դպրոց կը հասնի: Կը նմանի մրցանակի մասնակցող երիվարին, որ ժամանակին կը մեկնի եւ մրցանակ կը շահի:

Հարկ է կարգ մը դնել, նաեւ հագուելու մէջ: Թափթփած տղաք, նախ իրենց կօշիկը կը հագուին, ապա իրենց տափատը: Նախ իրենց ճերմակ գուլպան, ապա իրենց կօշիկը կը ներկեն: Գիշերանոցն ու երեսի սրփիչը տեղաւորելու մէջ ալ բարեկիրթ տղան երեւան կու գայ:

Ազնիւ տղան « Բարի լոյս » կ'ըսէ հայրիկին, մայրիկին, ընտանեկան պարապաններուն եւ ամէն ծանօթի որ կը հանդիպի:

ՊԱՌԿԻԼ

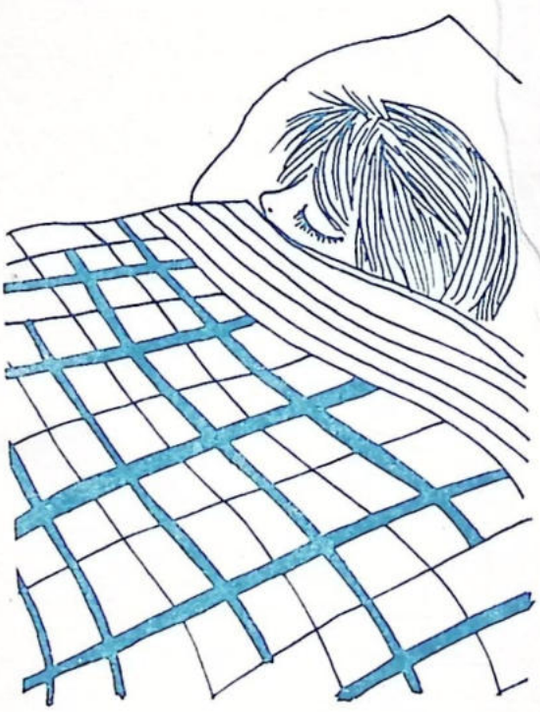

Կոկիկ տղան իր զգեստներուն համար յատուկ տեղեր որոշած եւ պատրաստած կ'ըլլայ, եւ նախքան պառկիլը իր իւրաքանչիւր զգեստը կը տեղաւորէ, անոր յատկացուած տեղը:

Իսկ թափթփած տղան, երբ կը հանէ իր զգեստները, ալ ու ճախ կը ցանէ զանոնք եւ յաջորդ առաւօտուն քունը գլուխը, զանոնք գըտնելու համար դժուար վնտռտուքի մը կը լուծուի:

Մարմնի առողջութեան չատ օգտակար է, չպառկած լուալ ակռաները եւ ոտքերը:

Բարեկիրթ ու ազնիւ տղաք սովորութիւն ունին, պառկելէ առաջ համբուրել իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ «Գիշեր Բարի» մաղթել անոնց եւ եթէ յանցանք մը գործած են, ներողութիւն խնդրել:

Մարզկային չատ կարեւոր պարտականութիւն մըն է նաեւ պառկելէ առաջ ծունկի գալ եւ չնորհակալ ըլլալ Աստուծոյ, մեզի պարգեւած իր զանազան չնորհներուն համար:

ԾԱՆԻՐ ՉՔԵՉ

Ա՛չուն է եւ արդէն դպրոցները բացուած: Չե՞ս կարծեր, որ աւելի հաճելի է կոկիկ եւ մաքուր սենեակի մը մէջ դասաւորուիլ: Քու սենեակդ դուն պէտք է կոկես միշտ. արդեօք այս գործը հաճոյքո՞վ կ'ընես, թէ զզուանքով. պատասխանէ հարցումներուն եւ ճանչցիր ինքզինքդ. իւրաքանչիւր հարցումի պատասխանէ եւ եթէ այո է քու պատասխանը, մէկ նիշ տուր, ոչինչ՝ զէրօ:

1.– Երբ տուն կը վերադառնաս, քու բոլոր առարկաներդ իրենց տեղերը կը դնե՞ս:

2.– Երբ կը պատրաստուիս գիշերը քնանալ, բոլոր հագուստներդ կոկիկ կերպով աթոռի մը վրայ կը դնե՞ս:

3.– Ընկեր մը քեզի այցելութեան եկած է եւ խառնչակած դրադարանդ, իւրաքանչիւրը տեղ մը նետելով – ասիկա քեզի նեղութիւն կը պատճառէ՞:

4.– Երբ ակաառակներու մոիկ կ'ընես, իւրաքանչիւրը իր յատուկ պահարանին մէջ կը զետեղե՞ս:

5.– Եթէ որեւէ մէկը քեզմէ թուղթ, մատիտ կամ որեւէ ուրիշ առարկայ ուզէ, կրնա՞ս չուտով տալ:

6.– Իւրաքանչիւր բաժին դրադարանին մէջ որոշ ճիւղի մը տրամադրո՞ւած է եւ կը հոգա՞ս առարկաները իրար չխառնելու:

7.– Եթէ որոշ եւ թեթեւ ճաշ մը ուզես պատրաստել, խոհանոցը կարգի կը դնե՞ս գործդ լրանալէ ետք:

8.– *Եթէ դրոշմաթուղթերու, դրքերու եւ օրաթերթերու հաւաքածոյ կ'ընես, հոգ կը տանի՞ս, որ կոկիկ ըլլան:*

9.– *Անկողնիդ տակը կա՞ն արդեօք առարկաներ, որոնք աւելի լաւ կ'ըլլար եթէ ուրիշ տեղ մը դրուէին:*

10.– *Արդեօք յաճախ կը փնտռե՞ս գուլպաներդ երբ պէտք ունենաս:*

— 8–10 նիշ առնելու պարագային, դուն շատ կոկիկ անձ մըն ես, եւ իւրաքանչիւր իր սենեակիդ մէջ իր յատուկ տեղը ունի եւ վա՛յ անոր որ կ'ուրէ սենեակիդ կարգն ու կանոնը:

— 5–7 նիշի պարագային, դուն կոկիկ ես, բայց կոկիկութիւնը քու գլխաւոր զբաղմունքդ չէ· կարգն ու կանոնը կ'օգնեն, որ ուզած առարկաներդ գտնես, առանց ժամավաճառ ըլլալու:

— 4–էն պակաս նիշի պարագային, քեզի համար կոկիկութիւնը տաժանակիր աշխատանք մըն է եւ կարելի չէ քու շրջապատիդ մէջ կոկիկութիւն գտնել: Սակայն վստահաբար շատ հանգիստ կը զգաս, երբ երկրորդ մը, քու փոխարէն կը կարգաւորէ սենեակդ:

ՓՈՐՁԷ ԳՏՆԵԼ

1.– *Քանի՞ տառ ունի այբուբենը:*

2.– *Առաջին մասս պարիսպ է, երկրորդս՝ աւերուած քաղաք, իսկ ամբողջը մարդու հասակ:*

3.– Բառի ո՞ր մասն է հողի մէջ:

4.– *Ո՞ր տարին է, որ միայն մէկ օր կը տեւէ:*

5.– *Ո՞ր կենդանիին սկիզբը երբ աւելցնենք ձայնաւոր, կը առանանք տարուայ եղանակ:*

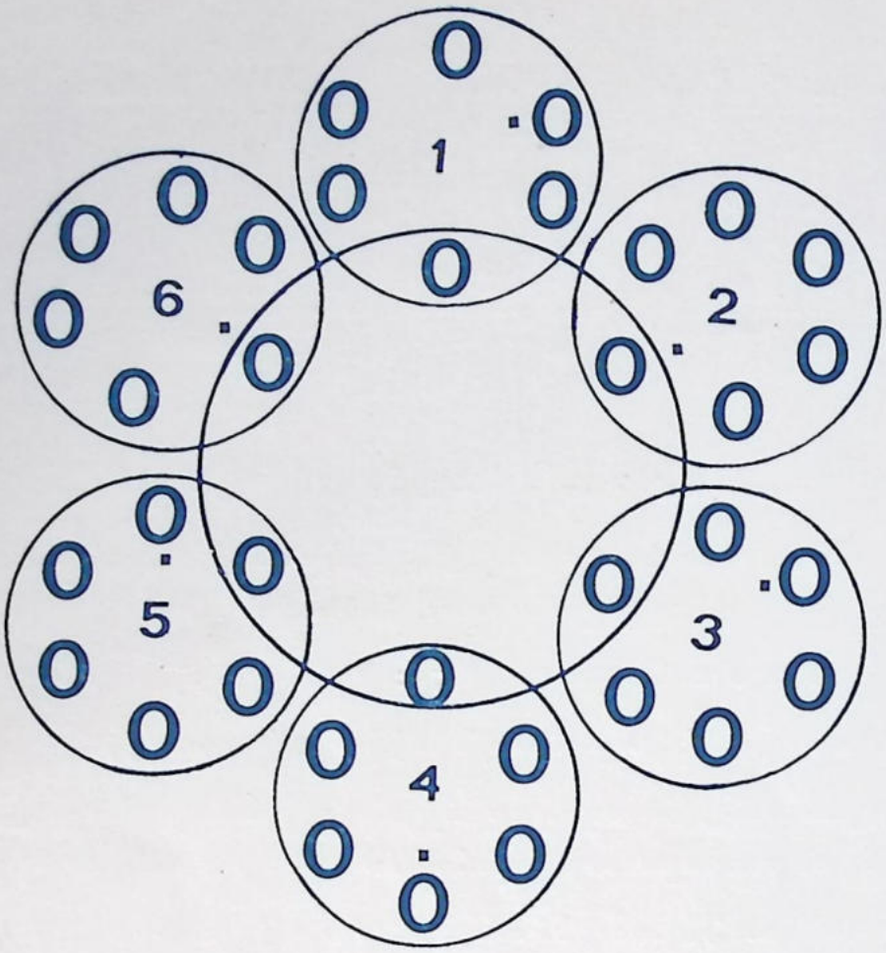
6.– *Երբ հայրս 31 տարեկան էր, ես 8 տարեկան էի, իսկ այժմ ան ինձմէ երկու անգամ մեծ է: Ես այժմ քանի՞ տարեկան եմ:*

7.– *Անգլիացի նշանաւոր գրող, որ Մխիթարեաններու քով սորվեցաւ հայոց լեզուն, ան համարեց չաս բարդ եւ իր տեսակին մէջ գեղեցիկ լեզու:*

8.– *Ո՞վ է հայկական առաջին օբերայի հեղինակը եւ ի՞նչ կը կոչուի այդ օբերան:*

9.– *Լրացնելով 6 փոքր չրջանակներու օղակները, կեդրոնի չրջանակին մէջ կ'ունենանք սիխուռքահայ գրողի մը անուան երկրորդ մասը: Լուծելու ընթացքին պէտք է սկսիլ այն օղակներէն, որոնց կէտ մը կցուած է:*

1.– «Նահանջը առանց երգի» վէպին հեղինակին անուան երկրորդ մասը:

2.– «Ոսկի Ապրյան» վիպակին հեղինակին անունին առաջին մասը:

3.– «Սարդարապատ» եւ «Երեւան Երեքունի» խմբերգներուն բառերուն հեղինակին անուան առաջին մասը:

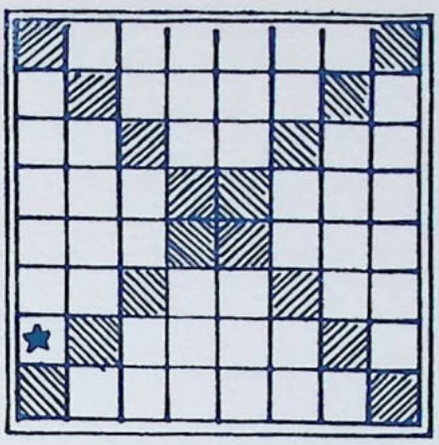
4.– Այն գիւղին անունը, ուր կը գտնուի Մեսրոպ Մաշտոցի դամբարանը:

5.– «Կարօտի Նամակ» քերթուածին եւ «Հայկին Երգը» հատորին հեղինակին անուան առաջին մասը:

6.– «Ձիտաին Պարտքը» հեղինակին անուան երկրորդ մասը:

10.– Ձեր մակ վանդակներէն մէկուն մէջ կայ աստղ մը: Մնացած ձեր մակ վանդակներուն մէջ տեղաւորեցէք նաեւ 7 աստղիկ, այնպէս որ միեւնոյն հորիզոնական

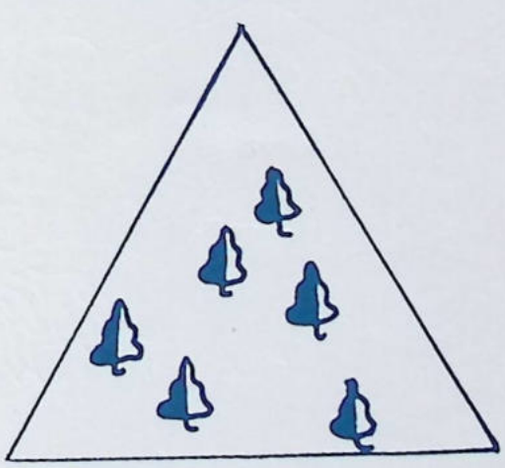
կամ ուղղահայեաց վանդակներու վրայ չգտնուին երկու աստղեր:

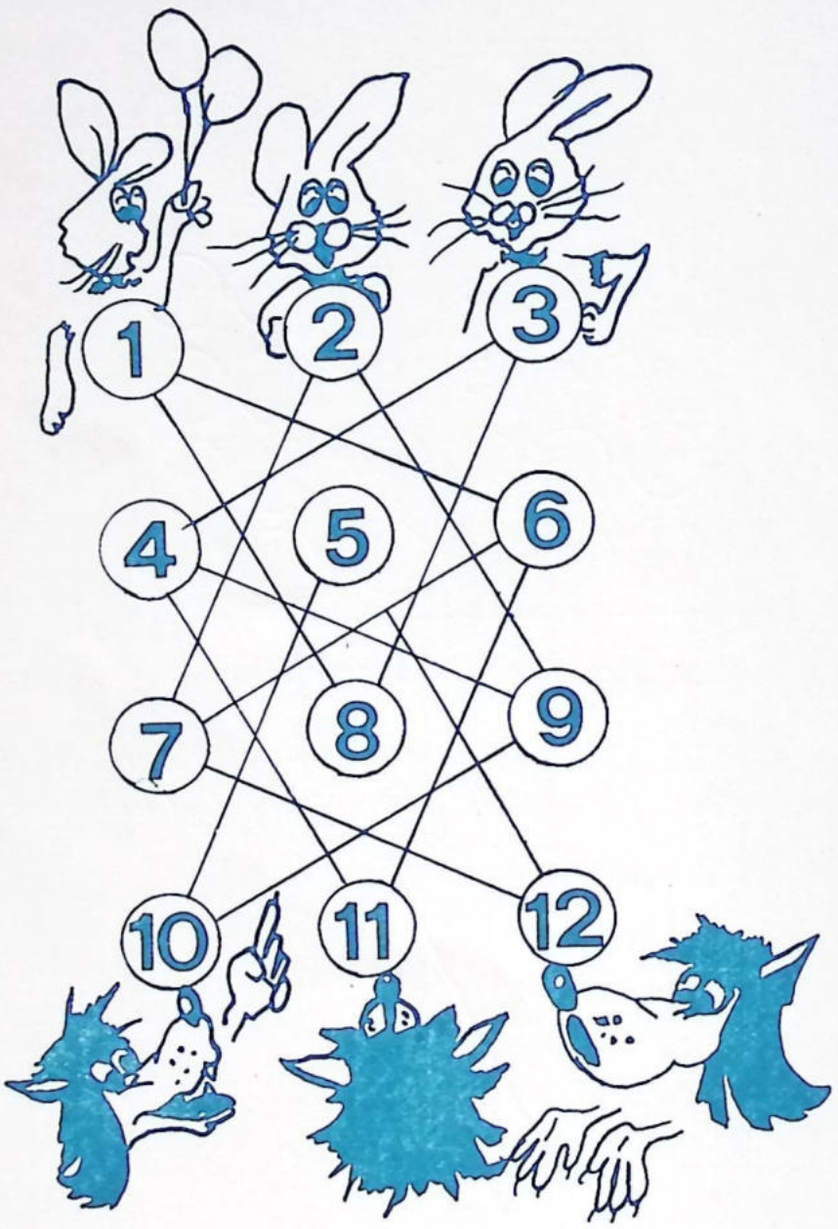
11.– *Շրջանակներուն մէջ տրուած թիւերը դասաւորեցէք այնպէս, որ անոնց գումարը ըլլայ առաջին սիւնակին* 10·000, *երկրորդ սիւնակին* 100:

0	1	2	8	○	○
8	4	5	9	○	○
○	○	○	○	○	○
○	○	○	○	○	○
10,	0	0	0	1	0 0

12.– *Այս եռանկիւնը բաժնեցէք երեք մասերու այնպէս որ իւրաքանչիւր բաժնի մէջ ըլլայ երկու ծառ:*

13.– 1 – 2 – 3 *շրջանակներուն մէջ կը գտնուին նապաստակները, իսկ* 10 – 11 – 12 *շրջանակներուն՝ գայլերը։ Պայման է նապաստակները տեղափոխել* 10 – 11 – 12 *շրջանակներուն մէջ, իսկ գայլերը* 1 – 2 – 3 *–ին մէջ, այն պայմանով, որ երկու նապաստակ կամ երկու գայլ պէտք չէ գտնուին մէկ ուղիղ գծով միացած շրջանակներուն մէջ։ Իւրաքանչիւր շրջանակի մէջ պէտք է ըլլայ մէկ նապաստակ կամ մէկ գայլ։*

Պ Ա Տ Ա Ս Խ Ա Ն Ն Ե Ր Ը

1.– Եօթը

2.– Պատանի

3.– Արմատ

4.– Նոր Տարին

5.– Աշուն

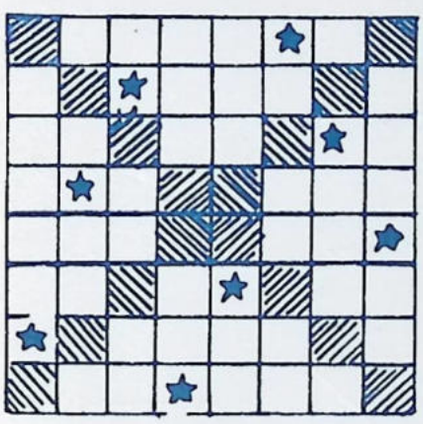
6.– 23 տարեկան, որովհետեւ հօր եւ զաւկի տարիքի տարբերութիւնը 23 տարի է, հետեւաբար 15 տարի յետոյ տղան կ'ըլլայ 23, հայրը 46 տարեկան:

7.– Ձորն Պայրըն

8.– Տիգրան Զուխաճեան «Արշակ 2–րդ»

9.– 1. Շահուր 2. Արփիար 3. Պարոյր 4. Օշական 5. Դանիէլ 6 Զոհրապ ՀԱՅԿԱԶ:

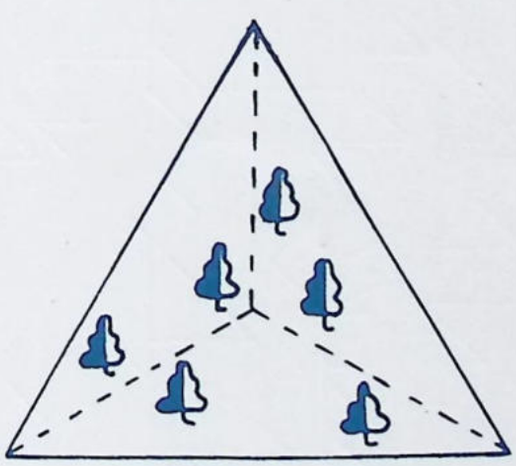
10.–

11.–

				0	8
				1	8
1	4	9	2	2	9
8	5	0	8	4	5
10	0	0	0	10	0

12.–

13.–

10 _ 5	5 _ 12	12 _ 7	4 _ 11
1 _ 8	8 _ 3	3 _ 4	8 _ 3
11 _ 6	6 _ 1	1 _ 8	5 _ 12
2 _ 9	9 _ 10	10 _ 5	
12 _ 7	7 _ 6	6 _ 1	
3 _ 4	4 _ 9	9 _ 10	
		7 _ 2	

ԴԱՆԿՐԱՄԸ Զինական, չատ հին (Ք.ա. 7–րդ դար) խաղ մըն է, որ կը զարգացնէ երեւակայութիւնը եւ կը լարէ միտքը:

Նափոլէոն դանկրամի սիրահարներէն էր եւ իր աքսորին մէջ յաճախ ժամանակը այդ խաղով կ'անցնէր:

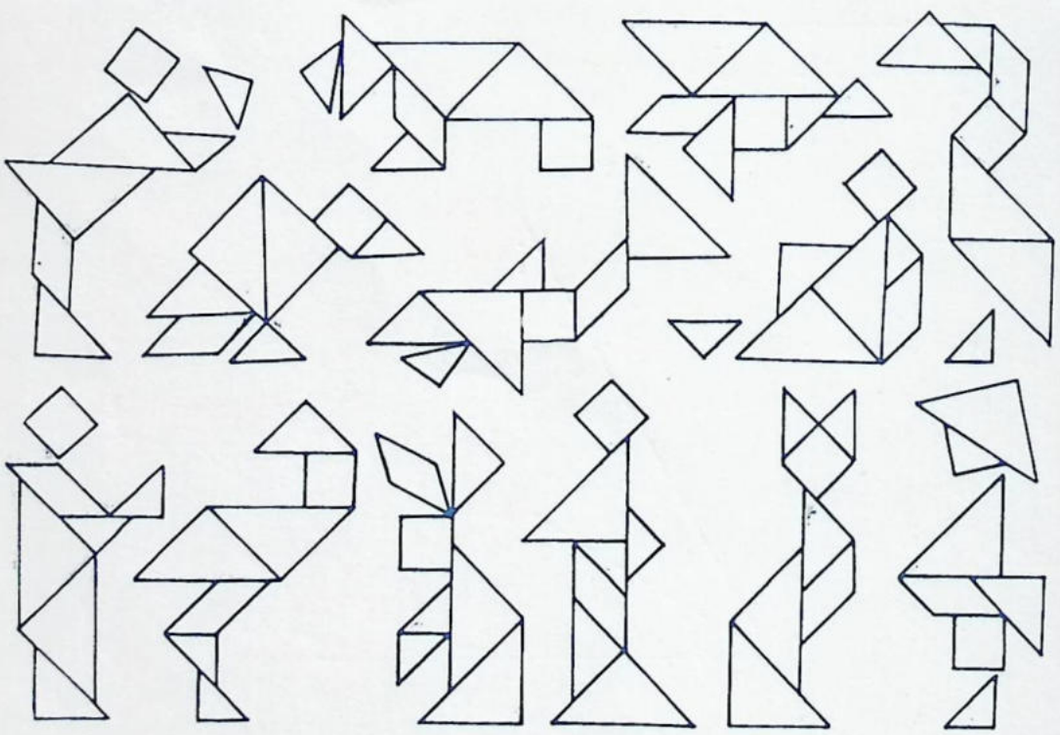
Խաղը կը բաղկանայ 7 մասերէ՝ 5 տարբեր չափի եռանկիւններէ, քառակուսիէ մը եւ ուղղանկիւնէ մը, որոնք բոլորը միասին կը կազմեն քառակուսի մը:

ԽԱՂԻՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

Իւրաքանչիւր օրինակ, զոր կ'ուզենք չինել, պէտք է բաղկանայ բոլոր եօթը մասերէն, ոչ աւելի եւ ոչ նուազ եւ պէտք չէ որ մէկը միւսին վրայ գայ:

Խաղալու համար, կարել ձեւերը մեծ խաւաքարտին վրայ գծուած տեղերէն փաստուած է, որ այս խաղին ընթացքին կարելի է մինչեւ 1600 ձեւեր չինել:

Դուք քանի՞ ձեւ կրնաք չինել արդեօք: Հաճելի ժամանց ձեզի այս նոր եւ օգտաշատ խաղին հետ:

ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Պարոնը նոր պաշտօնեայ է. «Վարդան ...եան», — ըսաւ արար քարտուղարը, նեղկայացնելով շիկահեր, բայց հայու աչքերով երիտասարդ մը:

— Շատ ուրախ եմ, — ըսի անմիջապէս հայերէնով:

Նորեկը ժպտեցաւ առանց պատասխան տալու:

— Հալէ՞պ կը բնակիք, — հարցուցի, պարզապէս շարունակելու համար խօսակցութիւնը:

Կրկին ժպտեցաւ ու տատամսելով խօսեցաւ արտերբէնով.

— Հայերէն խօսիլ չեմ գիտեր, շատ քիչ կը հասկնամ, բայց հպարտ եմ հայ լլլալուս:

— Կ'երեսի Հալէպէն չես, — ըսի հետաքրքրութեամբ:

— Ոչ, մօտ ութ տարի է որ Հալէպ կը մնանք: Տէր Զօրէն եկած ենք: Մեծ եղբայրս գիտէ հայերէն:

Երբեք չէի երեւակայեր հայերէն չխօսող Վարդան մը: Վարդան անունը պատմութեան ընդմէջէն բազմաթիւ ոգեւորիչ ու հերոսական բաներ կը ներչնչէր ինծի, բայց այս մէկը գեղնորակ էր, նիհար ու մանուանոյ Տէր Զօրէն եկած:

Պէտք էր պրպտել:

Մայրը օտար էր, իսկ հայրը միշտ ճամբորդող եղած էր, հետեւաբար առիթ չէր ունեցած իր զաւակներուն հայերէն տորվեցնելու, բայց բոլորն ալ հայկական անուններով կոչուած էր. «Վարդան», «Զաւէն», «Տիգրան», «Վարդուհի»: Թերեւս յարգանքի արտայայտութիւն իր նախահայրերուն հանդէպ կամ վճռատուց մանկական հաստատում:

Գոնէ այդքան կրցած էր մտածել մեր հայրենակիցը, չէր մոռցած իր նախնիներուն անուններուն, շատ մը ազգասէրներու նման չէր առարկած, թէ «պատաթի» են անոնք, պէտք է եւրոպականի օտնութեան դիմելով քիչ մը արդիականացնել մեծ հօր կամ մօր պարտադիր դարձած անունը:

Եթէ պրպտենք վերջին քանի մը տարուայ մեր կնունքի տոմար-

նեը կամ դպրոցի արձանագրութեան տետրակները, հոն, իբրեւ վաստ, պիտի պահենք օտար անուններու գործածմը: Արդէն յատուկ ըլլալու մարմաջէն կը տառապին մեր յարկերի ծնողները, հոգ չէ թէ յաճախ իրենց աղջնակին անունը փոխ առնուած ըլլայ... դրացիին չնիկէն:

Զգալի է մանաւանդ իգական սեռի անուններու այլազանդութիւնը. Ֆրանսերէն, իտալերէն, սպաներէն, յունարէն ծագում ունեցող անուններ: Հաւանարար մեր ծնողները ժամեր, օրեր կը տրամադրեն պրպտելու եւ գտնելու համար նոր սերունդի արդիականութեան ու նորաձեւութեան հետեւող նուրբ ճաշակներուն համապատասխանող անուններ:

Մխիթ՞ կարելի չէ նոյն ատեն ժամանակը օգտագործել հարկաւոր կարճ ու իմաստալից նոր անուն մը ընտրելու համար:

Ցանցա՞նք է մեր լեզուով գիրար կանչելը... ինչո՞ւ եւրոպացի ըլլալու խարկանքը կ'ուզենք ունենալ: Թերեւս մեզ մատնող «եան»ն ալ անհամ կը թուի չատերուն: Կարելի է ան ալ զանցել, ինչպէս ըրած են Եւրոպայի մէջ ապրող մեր հայրապի կամ հայ ծագում ունեցող արիւնակիցներէն ոմանք:

Եւ դեռ համոզուիլ, թէ «Մենք» տակուն ենք...:

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԱԽԵՏԵԱՆ

Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴՊՐԱՑ ԴԱՍԸ

Հայց. Առաք. Եկեղեցին իր կենսունականութիւնն ու պայծառութիւնը կը պարտի իր հաւատացեալներուն եւ մանաւանդ եկեղեցւոյ մէջ ծառայող նուիրեալներուն: Այդ նուիրեալներուն մէջ համեստ տեղ մը կը գրաւեն դպիրները, որոնք յատուկ ձեռնադրութեան արարողութեամբ կը ծառայեն եկեղեցւոյ եւ իրենց աստիճանին համաձայն պարտականութիւնները կը կատարեն:

Բերիոյ Թեմի Հալէպ Քաղաքի չորս եկեղեցիներն ալ ունին իրենց տասնեակ մը դպիրները, որոնք ամէն կիրակի կանոնաւորաբար կը յաճախեն եկեղեցի, իրենց զեղեցիկ ձայներովը կը հնչեցնեն մեր հոգեդրաւ չարականները եւ թէ ու թռիչք կու տան հաւատացեալներուն:

Այս թիւէն սկսեալ, հերթաբար պիտի ներկայացնենք բոլոր դպրաց դասերը ու առաջին առիթով կու տանք Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ դպիրներու անուանացանկը.—

Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԴՊՐԱՑ ՑԱՆԿ

Դպրապետ՝ Յարութիւն Կէնտիմեան

Սարկաւագներ՝ Սարգիս Թաշճեան, Յովհաննէս Մկրտիչեան, Ճորճ Պէրպէրեան, Գէորգ Բաթմանեան:

Ուրարակիրներ՝ Գրիգոր Յակոբեան, Աստուր Զօպեան, Գրիգոր Խչուաճեան, Կարպիս Գուշագճեան, Վարդան Քիւրազեան, Աբրահամ Խչուաճեան, Սարգիս Տէկիրմէնճեան, Սարգիս Գուշագճեան, Սարգիս Սապունճեան, Զաւուր Պետրոսեան, Վահէ Եագուպեան, Գէորգ Զերսընցեան, Լեւոն Գազանճեան:

Դպիրներ՝ Պարգեւ Տարագճեան, Գէորգ Պուրունսուզեան, Յակոբ Մկրտիչեան, Մարտիկ Մարտիկեան, Աբրահամ Մկրտիչեան, Պօղոս Աստուրեան, Վահէ Արագեան, Խորէն Եաղլըճեան, Նազարէթ Տէկիրմէնճեան, Սարգիս Գալայճեան, Գրիգոր Համալեան, Յակոբ Արագեան, Յարութիւն Տէրվիշօղլեան:

Կան նաեւ մօտաւորապէս 30 երկսեռ դպիր դպրուհիներ Ազգ. Մեսրոպեան վարժարանի հինգերորդ եւ վեցերորդ կարգերէն, ինչպէս նաեւ քաղաքիս այլ վարժարաններէն:

Վերջին 25-ամեակին, Ս. Գէորգ Եկեղեցին ունեցած է չորս դրսպրապետներ, որոնցմէ երկուքը ներկայիս որպէս քահանայ կը ծառայեն Աստուծոյ եւ ժողովուրդին:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Հ· Հ· Հ· Ո·

ՅՈՒՇԱՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԲԱՇԽՄԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

1979–80 *տարեշրջանին, Հ· Հ· Հ· Ո·–ի նորակազմ վարչութեան անդրանիկ ձեռնարկն էր յուշանուէրներու բաշխման ամավերջի հանդիսութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Շաբաթ, 12 Յունիս 1980, երեկոյեան ժամը 7–ին, Փարէն Եփփէ Ազգ· ճեմարանի Տիգրանեան սրահին մէջ։*

Հանդիսութեան ներկայ գտնուելու համար յատկապէս հրաւիրուած էին Հ· Հ· Հ·Ո·–ի հիմնադիրներէն՝ երկրաչափներ Նշան Օղիկեան, Գրիգոր Ադարեան եւ ճորճ Աճէմեան։

Յուշանուէրներու յանձնումը կատարեց օրուան նախագահ՝ Հոգշ· Տ· Արարատ Վրդ· Թօսունեան։ Հանդիսութեան աւարտին, Հոգշ· Հայր Սուրբը խօսք առնելով յատկապէս չեչտեց·– «Երեք հիմնական նպատակներ պէտք է հետապնդէ համալսարանական հայ ուսանողը· նախ՝ տիրական ներկայութիւն դառնալ այս գաղութին մէջ, մտաւորական ուժ դառնալու ձգտում եւ գաղափարական յստակ դիմագիծ»։

Յուշանուէրներու բաշխումէն ետք տեղի ունեցաւ Հ·Հ·Հ·Ո·ի խորհրդանշանի փոխանցումը նոր վարչութեան՝ ձեռամբ Վահէ Էքմէքճեանի։

Ժամը 11–ին, ներկայ համալսարանականները, չրջանաւարտներու համակիրները դոհ սրտով ու վերատին մխանալու յոյսով մեկնեցան սրահէն։

Ստորեւ 1979–80 տարեշրջանի չրջանաւարտներու անուանացանկը·–

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

Արա Աստուրեան, Ժանօ Պէպէճեան, Յովհաննէս Գալայճեան, Խաչատուր Գարապաճաղեան, Վերժին Փուշմանեան, Միլվա Կիրակոսեան:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Արտա Զոպեան, Անի Տմմլճեան:

ՏՆՏՆՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Զոհրապ Եսայեան, Արփի Իշխատոսեան, Ռաֆֆի Մուշեղեան:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Սարգիս Թաթարեան, Ներսէս Զաքեանեան, Հրանդ Մարտիրոսեան, Արմէն Նալպանտեան:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եղիա Գրիգորեան, Արսէն Արսէնեան, Անդրանիկ Յովսէփեան, Ճորճ Գասիսեան:

ՄԵՔԱՆԻԿ

Գալուստ Մկրտիչեան, Լեւոն Հուլումեան, Նուպար Գալայճեան:

ԵՐԿՐԱՋԱՓՈՒԹԻՒՆ

Գուրգէն Մանկասարեան, Կարօ Մարգեան, Վրէժ Արզանեան, Կարապետ Սարգիսեան, Կարպիս Նէնէճեան, Հէնրի Շամմասեան, Նուարդ Նաճարեան:

ԱՆԳԼԵՐԷՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գայանէ Թիւմպալեան, Ռոզէթ Մկքայէլեան, Էլիզապէթ Համբարձումեան, Ռիթա Նալպանտեան, Ռոզին Հասպէչեան, Արուսեակ Տ. Արթինեան, Միլվա Մարտիրոսեան եւ Գէորգ Տէրտէրեան:

ՔԻՄԻԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ճորճ Եղիայեան, Լենա Մազմանեան, Արշալոյս Արթինեան:

ԵՐԿՐԱՋԱՓԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿ

Սեդա Աղայեան, Էմմանուէլ Արամեան:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿ

Ալեն Քիւրկճեան, Սօսի Եփրեմեան, Ալին Թարխանեան, Յովսէփ Թումմաեան, Սօնա Կիրակոսեան, Յարութ Մալխասեան:

ՏՆՏՆՍԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿ

Սեւան Խաչատուրեան, Թինա Խաչատուրեան, Սիլվա Թալաթինեան, Հարկան Պօղիկեան, Անի Գանթարճեան, Հէնրի Մաղշօքեան, Արտօ Համբարձումեան, Լօրանա Կիրակոսեան, Վարդգէս Պօշիշեան, Զարեհ Նազարեան:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿ

Մովսէս Պօղիկեան:

Հ. Հ. Հ. Ո.–Ի ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ

Մանուկ Սերապտարեան՝ Ատենապետ, Այտա Ռիշտունի՝ փոխ Ատենապետ, Գնարիկ Լալլալեան՝ Ատենադպրուհի, Ռոզէթ Ղուկասեան՝ Գանձապահ, Վիրջէն Գասպարեան՝ Հաշուապահ, Պետիկ Քէհեայեան՝ Գոյքապահ, Նազար Արթինեան՝ Խորհրդական, Խաժակ Մկրտիչեան՝ Խորհրդական, Մարալ Ցովհաննէսեան՝ Խորհրդական:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ

— Ծնած ենք ապրելու համար հասարակութեան մէջ: Մեր ընկերութիւնը իրարու կապուած հարերու կամար մըն է եւ կը հանդուի, եթէ մէկը չշալկէ միւսը:

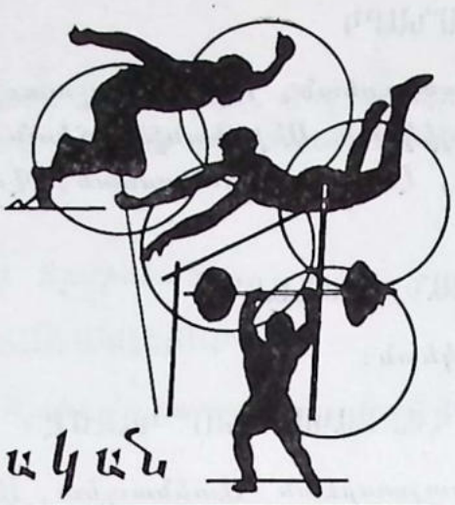
ՍԵՆԵԿԱ

— Նոյն տառապանքները հազար անգամ աւելի կը միացնեն մարդիկը, քան նոյն ուրախութիւնները:

ԼԱՄԱՐԹԻՆ

— Անոնք որ կը հաւատան, թէ դրամը ամէն բան կ'ընէ կեանքի մէջ, անոնք են, որ պատրաստ են ամէն բան ընելու դրամի համար:

ՊՕՇԷՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ամիսներէ ի վեր Սուրիոյ անդամակցուածութեամբ Ֆութպոլի կեանքը վերաշխուժացնելու նպատակով, Հալէպի Ֆէտէրասիոնը տեղական Ա. եւ Բ. դասակարգերու պատկանող 5 խումբերու մինչեւ կազմակերպեց մըրցաշարք մը, որ սկսաւ Կիրակի, 7 Սեպտեմբերին ու տեւեց ամբողջ ամիս մը: Մրցաշարքը պիտի ընթանար կէտերու դրութեամբ եւ առաջնադրոյն կէտ ապահովող խումբը պիտի դառնար ախոյեան: Հանդիպումները տեղի ունեցան Նոր Գիւղի Տար էլ Մուալլիմին մարզադաշտին վրայ եւ հետեւեալ արդիւնքները արձանագրուեցան.–

Հուրրիէ – Իթթիհատ	2 – 0	Հուրրիէ – Եարմուբ	1 – 0
Հուրրիէ – Ուրուպէ	**0 – 1**	Հուրրիէ – ձէյէ	2 – 1
Եարմուբ – Իթթիհատ	1 – 1	Եարմուբ – Ուրուպէ	1 – 1
Իթթիհատ – ձէյէ	2 – 1	Իթթիհատ – Ուրուպէ	1 – 0
Եարմուբ – ձէյէ	2 – 1	Ուրուպէ – ձէյէ	1 – 1

Դժբախտաբար, բոլոր խումբերն ալ ակնկալուած բարձր մակարդակի Ֆութպոլ չկրցան ցուցաբերել: Այնոնց մօտ նկատելի էր մրցումներու, փորձառու խաղացողներու եւ մանաւանդ փորձերու պակասը: Այնչուչտ, մարզադաշտն ալ նախանձելի վիճակ մը չունէր: Մէկ խօսքով, մարզասէրները յուսախաբ վերադարձան դաշտէն:

Հոս տեղին է յիշել, թէ Ուրուպէ (վաստուրական) խումբը, որ Բ. դասակարգի կը պատկանի, պեղեցիկ խաղարկութիւն մը ցուցաբերեց եւ պայծառաբեր արդիւնք մը ձեռք ձգեց:

Ընդհանուր դասաւորումը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.–

1.– Հուրրիէ
2.– Իթթիհատ
3.– Ուրուպէ (վասպուրական)
4.– Եպմուբ (Հ. Մ. Ը. Մ.)
5.– Ձէլէ

Պ Ա Տ Ր Ա Զ Պ Օ Լ

Հոկտեմբերեան ռազմախմբութեանց ծիրին մէջ, Սուրմոյ պատքէթպօլլի Ա. դասակարգի ակումբներու միջեւ կազմակերպուեցաւ բաժակի ախոյեանական մրցաշարք մը, որ տեղի ունեցաւ Հալէպի «Ասատ» մարզադաշտին վրայ, 3 – 7 հոկտեմբեր: Սոյն մրցաշարքին մասնակցեցան 12 խումբեր, բաժնուած 4 խմբակներու:

Ա. խմբակ՝ Հ. Մ. Ը. Մ., Հ. Ե. Ը. եւ Ձէլէ
Բ. խմբակ՝ Իթթիհատ, Հուրրիէ եւ Մէճմ
Գ. խմբակ՝ Ուասպէ, Թըշրին եւ Ուահտէ
Դ. խմբակ՝ Ձէմմէհիր, Սաուրա եւ Թալիա

Մեծ հանդիսաւորութեամբ բացման մրցումը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, 3 Հոկտեմբեր 1980, յետ մէջօրէի ժամը 4–ին: Բոլոր մրցումներն ալ մեծ հետաքրքրութիւն եւ որակաւոր մակարդակ ցուցաբերեցին: Արձանագրուեցան հետեւեալ արդիւնքները.–

Ձէլէ – Հ. Ե. Ը.	108 – 41	Ուասպէ – Թըշրին	81 – 74
Իթթիհատ – Մէճմ	110 – 62	Սաուրա – Ձէմմէհիր	79 – 58
Ուահտէ – Թըշրին	88 – 65	Սաուրա – Թալիա	98 – 79
Հ. Մ. Ը. Մ. – Հ. Ե. Ը.	68 – 43	Մէճմ – Հուրրիէ	99 – 85
Ձէմմէհիր – Թալիա	84 – 81	Ուահտէ – Ուասպէ	68 – 64
Իթթիհատ – Հուրրիէ	133 – 42	Ձէլէ – Հ. Մ. Ը. Մ.	85 – 64
Ուահտէ – Հ. Մ. Ը. Մ.	74 – 67	Ուահտէ – Մէճմ	71 – 70
Ձէլէ – Ուասպէ	97 – 70	Իթթիհատ – Ձէմմէհիր	101 – 59
Ձէլէ – Ուահտէ	84 – 44	Իթթիհատ – Սաուրա	79 – 71

Աւարտական մրցումին, Իթթիհատ խումբը դժուարին յաղթանակ մը տարաւ Ձէլէի դէմ՝ 76 – 71 արդիւնքով եւ տիրացաւ բաժակին:

Թ Ե Ն Ի Ս

ՇԻԽՓՐԻ ՍՐՈՒՐԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԵՆԻՍԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

19 Հոկտեմբեր 1980, Հոմսի մէջ տեղի ունեցաւ Սուրիոյ անհատական եւ զոյգ թենիսի ախոյեանական մրցումները: Այդ մրցումներուն մաս կազմեցին իգական եւ արական սեռէն 35 խաղացողներ: Գրեթէ բոլոր հանդիպումներն ալ բուռն պայքարով յատկանշուեցան:

Հ. Մ. Ը. Մական Շիւքրի Սրուրեան, չնորհիւ իր տարիներու վարժառւթեան եւ պերազանց խաղարկութեան, ջախջախիչ թաղթանակ մը տարաւ իր մրցակիցին վրայ, յաջորդարար 6–2 եւ 6–2 արդիւնքներ արձանագրելով ու ոչրացաւ Սուրիոյ ախոյեանի տիտղոսին:

Երիտասարդ, հասակաւոր, ճկուն մարմնով եւ տոկուն կամքով Շիւքրի Սրուրեան համեստ մարզիկ մըն է ու այս բոլորը կը պարտի իր չատ սիրելի մարզիչին՝ Աբրահամ Քէշիշեանին, որ Սուրիոյ թենիսի հայրն է:

Երիտասարդ մարզիկին կը մաղթենք յաջողութիւն եւ նորանոր յաղթանակներ:

ՀՐԱՉ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

Ը Մ Բ Շ Ա Մ Ա Ր Տ

Պուրսայի մէջ (Թուրքիա) տեղի ունեցած զասական ըմբշամարտի Եւրոպայի երիտասարդական ախոյեանական մրցաշարքին առաջին հանդիսացած է լենինականցի մարզիկ Մանուէլ Ալիկեան: Երիտասարդ ըմբշամարտիկը մարզանքի այլ ճիւղերու մէջ եւս երկրորդ հանդիսացած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ ՅՕՍՈՒՆ ԹԻՒԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ կան 3120 մարզավայրեր, ուր պարբերաբար մարմնամարզի եւ մարզախաղերու կը հետեւին մօտ մէկ միլիոն հոգի:

Մարզական խումբերու եւ ակումբներու մէջ կը մարզուին 470·000 հոգի, իսկ գործող մարզիկներու թիւը կը հասնի 245·000–ի:

1980–ի ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1–էն մինչեւ Օգոստոս 9, Հայաստանի մէջ պատրաստուած են 6 միջազգային կարգի ախորի վարպետներ եւ 74 Խորհրդային Միութեան ախորի վարպետներ (ցարդ հաստատուած 58ը):

Մարմնամարզիկ Էդուարդ Ազարեանին չնորհուեցաւ Խորհրդային

Մխիթեան ափսէ վաստակաւոր վարպետի կոչում: Ան դարձաւ Հայաստանի մէջ մարզական այդ բարձր տիտղոսին արժանացած 21-րդ մարզիկը:

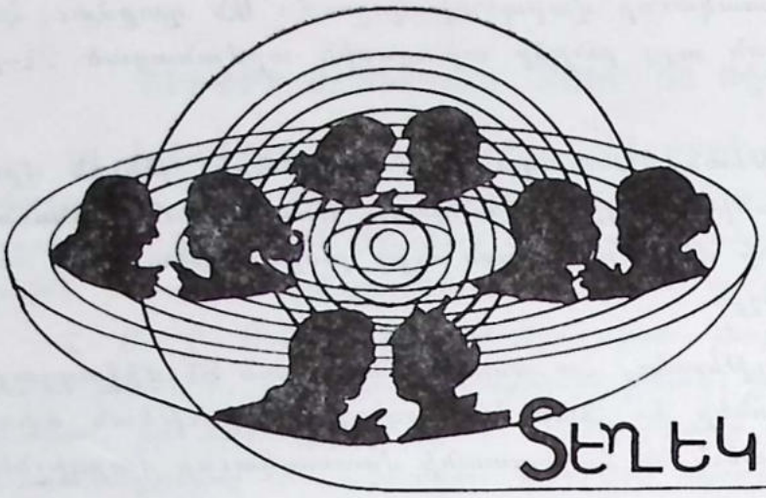
Խորհրդային Մխիթեան վաստակաւոր մարզիչներու թիւին վրայ աւելցաւ նաեւ Ազարեանի մարզիչ՝ վարդգէս Առաքելեանի անունը: Ան դարձաւ Հայաստանի մէջ մարզական այդ բարձր տիտղոսին արժանացած 14-րդ մարզիչը:

ՕԳՈՍՏՈՍ 9-ի դրութեամբ, Հայաստանի մէջ կան 81 միջազգային կարգի ափսէ վարպետներ եւ 2006 Խորհրդային Մխիթեան ափսէ վարպետներ, ինչպէս նաեւ՝ 48 Հայաստանի վաստակաւոր մարզիչներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ կան 23 մարզաւանները, պասքէթպոլի 502, վոլիպոլի 535, ձեռագնդակի 120, թենիսի 28 եւ ֆութպոլի 91 դաշտեր, 75 հրաձգարաններ եւ 45 լողաւազաններ:

Ներկայիս մարզասրահներու թիւը կը հասնի 1120-ի, որոնցմէ 885ը պետական դահլիճներ են, իսկ 285ը կը ծառայեն մարզական վարպետութեան բարձրացման:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ՔԷՍԱՊԻ ՄԷՋ

Այս տարի եւս, Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնը պատշաճ կերպով ոգեկոչուեցաւ Քէսապի մէջ: Շաբաթ, 16 Օգոստոս 1980, յետ մէջօրէի ժամը 3–ին, Քէսապի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ թաղականութեան կազմակերպութեամբ, կոկիկ բազմութիւն մը Քէսապի մուտքին դիմաւորեց Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Սուրէն Եպս. Գաթարոյեան: Ներկայ էին Հոգշ. Հայր Արարատը, Քահանայ Հայրերը եւ Քաղաքական ժողովի անդամները: Ծաղկեփունջի յանձնումէն ետք, թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Եկեղեցի, ուր տեղի ունեցաւ գոհա–

բանական կարճատեւ աղօթք մը: Երեկոյեան կատարուեցաւ աղօրհնէքի արարողութիւնը, որմէ ետք սկսաւ զենումը մատաղցու ոչխարներուն:

Կիրակի, 17 Օգոստոսին, Ս. Աստուածածնին եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ մատոյց Գերշ. Սրբազան Հայրը: Քարոզի պահուն, Սրբազան Հայրը զեղեցիկ բնաբանով մը վեր առաւ Աստուածամօր յատկութիւնները ու հաստատակաց գիծեր գոնելով հայ մօր եւ Տիրամօր միջեւ՝ ընդգծեց հայ մայրերու տարած կրօնական, ազգային, ազգապրական եւ ընտանեկան դաստիարակութեան աշխատանքները: Պատարագէն անմիջապէս ետք տեղի ունեցաւ աւանդական խաղողօրհնէքը, որ առաւել եւս զօտեպնդեց ներկայ ուխտաւոր եւ հաւատացեալ բազմութեան սրտերը:

Յաջորդող օրերը տօնական օրեր էին քէսապցիներուն եւ օգափոխութեան համար Քէսապ բարձրացած հալեպահայերուն համար: Պատարագներ մատուցուեցան նաեւ Խակիւրէնի եւ Գարատուրանի եկեղեցիներուն մէջ:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐԸ ՂԸՆԸՄԻԷԻ ...

Քէսապի խանդավառ օրերէն ետք, Սրբազան Հայրը իր Հալէպ վերադարձի ճամբուն վրայ չմոռցաւ Ղընըմիէի բարձունքին ապաստանած տասնեակ մը հայ ընտանիքները:

Գիւղական յատուկ սովորութիւններով այս վոքրիկ գաղութը սրտաց ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր Առաջնորդ Սրբազան Հօր: Հոն եւս, նորոգուած Ս. Գէորգ մատրան մէջ, Սրբազան Հայրը պատարագ մատոյց եւ կատարեց մատաղօրհնէքի արարողութիւնը: Քարոզի ընթացքին քաջալերեց այդ բուռ մը հայութիւնը ու թելադրեց որ հայկականութեան զգացումը միշտ վառ պահէ իր մէջ ու հայկական ոգիով դաստիարակէ իր զաւակները:

... ԵՒ ԵԱԳՈՒՊիէի ՄԷՋ

Երկար տարիներէ ի վեր Եագուպլիէի Ս. Անոա մատուռը ուխտատեղի մը դարձած է Մուրիոյ զանազան չրջաններէն եկող հաւատացեալներուն համար: Այս տարի եւս, Սրբազան Հայրը պատարագեց ու քարոզեց Ս. Անոա մատրան մէջ, որմէ ետք կատարեց հերխայի օրհնութիւնը:

«ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ» ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գերաչնորհ Սրբազան Հայրը «Զուարթնոց» երգչախումբը վերա-

կազմելու եւ կենդանացնելու մտահոգութեամբ, Կիրակի, 12 Հոկտեմբեր 1980, կէսօրէ վերջ ժամը 3–ին բոլոր նախկին անդամ–անդամուհիները հրաւիրեց հաւաքոյթի մը, Մարտիկեան սրահին մէջ:

Առաջին առիթով, Սրբազան Հայրը պարտականութիւն տուաւ «Զուարթնոց»ի նախկին վարչութեան առանձնելու նախապատրաստական աշխատանքները, ապա խօսք առնելով քաջալերեց ներկայ 90–ի հասնող անդամները եւ պահանջեց նուիրումի, զոհողութեան եւ եղբայրական ոգիով յառաջ տանիլ Իրենց վաստահուած նուիրական պարտականութիւնը:

Սրբազան Հօր խօսքերէն քաջալերուած, արդէն խումբ առ խումբ սկսան հնչեցնել անցեալին տրուած Իրենց երգերը ու զոհ տրամադրութեամբ բաժնուեցան սրահէն, մօտիկ ապագային սկսելու համար Իրենց վորձերուն:

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԸ՝ ԲԵՐԻՈՑ ԹԵՄԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԷ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԷ ՆԵՐՍ

Այս տարի Թարգմանչացը, որ կը զուգադիպէր Շաբաթ, 11 Հոկտեմբերին, բացառիկ նշանակութեամբ տօնուեցաւ Բերիոյ Թեմի բոլոր դպրոցներէ ներս:

Գերաչնորհ Սրբազան Հայրը Թարգմանչացի չարթուան ընթացքին, ընկերակցութեամբ քաղաքիս Հոգեւոր Հայրերուն, իւրաքանչիւր օր չրջեցաւ անխտիր զաղութիս բոլոր հայ դպրոցները ու խօսեցաւ Թարգմանչաց ոգիին չուրջ: Վեր առաւ Թարգմանիչներուն վաստակը եւ անոր կերպեւ ծնունդ՝ հրաշալի ոսկեդարը ու արժէքը: Գնաջալերեց աշակերտութիւնը, որ սիրեն գիրն ու դպրոցը, Աստուածաշունչն ու Եկեղեցին:

Սրբազան Հօր յատուկ կարգադրութեամբ, բոլոր վարժարաններու աշակերտները ներկայ գտնուեցան քաղաքիս եկեղեցիները, ուր մատուցուեցան Ս. եւ Անմահ Պատարագ: Ս. Գառնանիկ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց Սրբազան Հայրը, Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց ու քարոզեց Հոգշ. Արարատ Վրդ. Թօսունեանը, իսկ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ՝ Արժ. Տ. Ատոմ Ա. Քհնյ. Քէհեաեանը:

Բոլոր եկեղեցիներու մէջ չնչող դրուեցաւ Գրերու Գիւտի արժէքին վրայ ու բացատրուեցաւ, որ Հոկտեմբեր ամիսը մեր կեանքէն ներս մշակոյթի ամիս մը կը հանդիսանայ:

ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԸ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Հալէպի նորընտիր նահանգապետը՝ Պրն. Նիհատ Քաափ, ընկերակ–

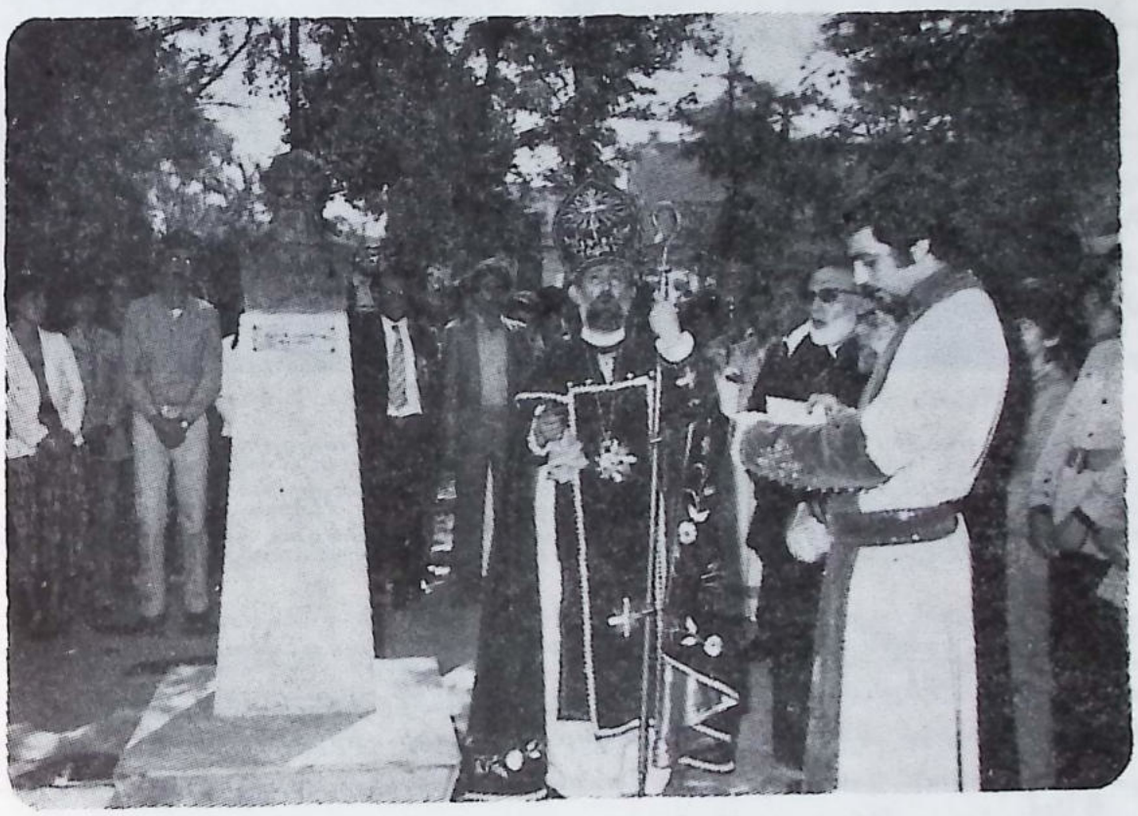
յունեամբ Ամենականափեսին, քաղաքավարական իր անդրանիկ այցելութիւնը տուաւ Սգպ. Առաջնորդարան, Ուրբաթ, 12 Սեպտեմբերի առաւօտեան ժամը 11–ին:

Սրբազան Հայրը, շրջապատուած Քահանայ Հայրերով եւ Քաղաքական ժողովի անդամներով, իր հիւրը ընդունեց դահլիճին մէջ: Մտերմիկ խօսակցութեան մը ընթացքին յաջողութեան, արեւշատութեան եւ առողջութեան մաղթանքներ կատարուեցան:

Յետոպային կրկին տեսակցելու խոստումով, Նահանգապետը հրաժեշտ առաւ Սրբազան Հօրմէն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ ՔԱՐԷՆ ԵՓԷՔ ԱԶԳ. ՁԵՄԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԱՐՆԵՐՈՒՆ

Կիրակի, 12 Հոկտեմբեր 1980, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ յատուկ եւ հանդիսաւոր պատարագ մատոյց Գերշ. Տ. Սուրէն Ե-

պիսկոպոս Գաթարոյեանը իր յիշատակ ճեմարանի հիմնադիրներուն եւ բարերարներուն: Պատարագին ներկայ էին քաղաքական ժողովի անդամները, ճեմարանի Խնամակալութիւնը, Տնօրէնութիւնը, Ուսուցչական

կազմը եւ բարձրագոյն կարգի աշակերտութիւնը: Քարոզի պահուն, Սրբազանը ողեկոչեց Ճեմարանի հիմնադիրներու եւ բարերարներու քաղցր յիշատակը ու կապ մը ընդգծեց անոնց կատարած գործին եւ Թարգմանիչներու աշխատանքին միջեւ:

Յաւարտ Ս. Պատարագի, Սրբազան Հայրը թափօրով մեկնեցաւ Ճեմարանի պարտէզը, ուր զետեղուած է Երջանկայիշատակ Տ. Տ. Զարեհ Կաթողիկոսի կիսանդրին: Հոն եւս տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն:

Ապա, կրկին Սրբազան Հօր առաջնորդութեամբ, թափօրը ուղղուեցաւ Ազգ. Գերեզմանատուն, ծաղկեպսակներ զետեղելու համար Օր. Քարէն Եփփէի եւ դրացի Յակոբ Օշականի շիրիմներուն վրայ: Հոգեհանգստեան յատուկ շարականներու երգեցողութենէն ետք, հատուկ «Հայր Մեր»ով վերջ դրաւ օրհնան յիշատակի հանդիսութիւնը:

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԳԵՂԱՏԻՊ «ԲԱԶԸԼ»ՆԵՐՈՎ

Նորահաս սերունդին հայեցի դաստիարակութեան եւ հայապահպանումի աշխատանքներուն մէջ ուշագրաւ ներդրում մըն է Հայոց Պատմութիւնը գեղատիպ «բազըլ»ներով ներկայացնելու Գաբրիէլ Զեմպէրճեանի յղացումը:

Այսօր, ամէն տարիքի մանուկներուն, ինչպէս նաեւ մեծերուն համար վինտուած խաղ մըն է «բազըլ»ը: Սակայն, երիտասարդ հալեպահայուն՝ Գաբրիէլ Զեմպէրճեանի պատրաստած «բազըլ»ները չեն սահմանափակուիր խաղի, զբօսանքի եւ ժամանցի սահմաններուն մէջ, այլ անոնցմէ վեր, հայ մանուկին չօշափելի պատկերներով հայոց պատմութիւնը ծանօթացնելու հիմնական նպատակը կը հետապնդեն:

Հայկական «բազըլ»ներու այս շարքը կը բաղկանայ չուրջ 75 պատկերներէ, 35 անգամ 25 սմ. չափով: Պատկերները կը ներկայացնեն հայոց պատմութեան զանազան դրուագները՝ սկսեալ Հայկի եւ Բելի պատերազմէն: Ամբողջ շարքը մկրտուած է «Հերոսապատում» անունով: Իւրաքանչիւր «բազըլ»ի պատկերը տպուած է նաեւ առանձին թուղթի վրայ, որուն եռեակը հայերէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով տպուած է պատկերին նշանակութիւնն ու պատմութիւնը:

– Պզտիկին մտքին մէջ անջնջելիօրէն կը դրոշմուի իր խակ ձեռքով կազմուած պատկեր մը, այդ պատկերին պատմութիւնը եւ անոր մէջօրացաւ տորմած բառերը, – կ'ըսէ հնարամիտ երիտասարդը:

Կը թելադրենք եւ վստահ ենք, որ հալեպահայութիւնը քաջալերէ հայապահպանման նպաստող եւ հայեցի դաստիարակութեան դրոշմը կրող այս օգտաշատ նախաձեռնութիւնը:

ԽՄԲ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեսրոպ Մաշտոց եւ հայ գիրեր– րու պիւտը	Արարատ վրդ. Թօսունեան	3
«Դժոխքը... Ուրիշներն են»	Կորիւն Շահինեան	7
Դռնփակ նիստ	Ժան Փօլ Սարթր	9
Ճամբորդութիւն	Դէորգ Թեմիզեան	16
Դարձեալ եկէք	Մարուշ Գազանճեան	17
Մի ըսէ՛ք... այլ ըսէք	Մկրտիչ Մկրտիչեան	20
Հարցազրոյց՝ նկարիչ Զաւէն Պարտադճեանի հետ	Պարգեւ Միսիրեան	24
Տիգրան Բ.ի եւ Տիգրան Գ.ի դրամները	Ասպետ Տօնապետեան	28
Նանօր	Ժիրայր Րէիսեան	30
Բերնի խնամքի անհրաժեշտու– թիւնը	Յարութիւն Գազանճեան	33
Անիւներով եկեղեցի եւ դպրոց	Յակոբ Պէճեարեան	37
Հալէպի Մխ–Սկաուտ. Խորհուրդ կնոջական	Զաւէն Տէրվիշեան	39
Ճանչնանք մեր արժէքները		43
Հ.Օ.Մ ըսուիթ Հ.Օ.Մ.		45
Ճուտը մօր թեւերի տակին կը մեծնայ		47
Եկեղեցւոյ ատորոգելիները		50
Նամականի		53
Օժիտը հայոց մէջ		56
Խոհանոց		59
Մանկապատանեկան		81
Անուններուն նուիրականութիւնը	Տրեուր Աւետեան	83
Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Դպրաց Դասը	Յովհաննէս Սրկ. Մկրտիչեան	85
Համալսարանական կեանք		
Մարզական	Թղթակից	90
Լուրեր Ազգ. Առաջնորդարանէն	Թղթակից	94
Հայոց պատմութիւնը՝ Գեղատիպ «բազըլ»ներով	Խմբ.	99

نشـــــــرة

مطرانية الارمن الارثوذكس في حلب

عنوان : مطرانية الارمن الارثوذكس ـ ص٠ ب٠ ١٣٣ ـ حلب ـ سورية

ADDRESS : THE ARMENIAN PRELACY DIOCESE OF ALEPPO

P. O. Box 133 ALEPPO - SYRIA

Տպ· ՇԱՐՔ – Ալեպպո